

619 /
1997/2

Համայն №11-12

ჯანსუღ ჩარკვიანი

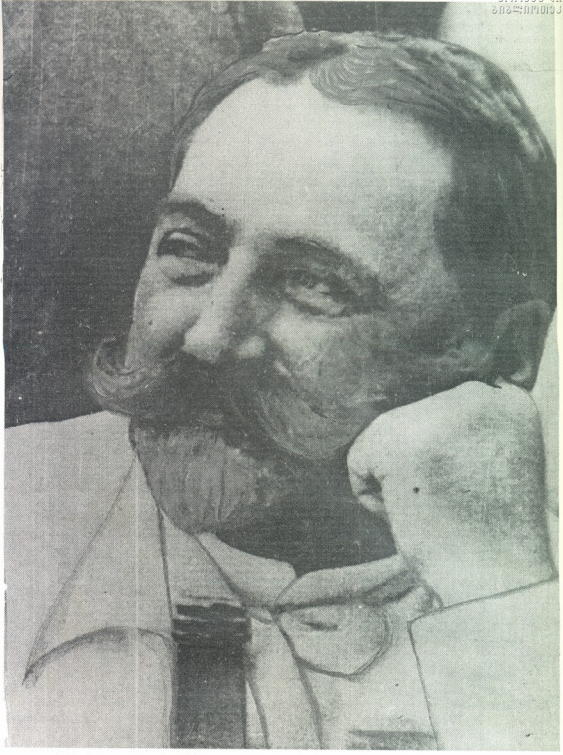
ილია მართლისა...

სულით დავღონდი, ოდეს უფალმა
წუნარად გამანდო ვინ რა შესცოდა,
გზაზე ვარსკვლავებს ვჭკვრებდი უთვალავს, —
„ქართველის ძილშია კენესა მესმოდა“.

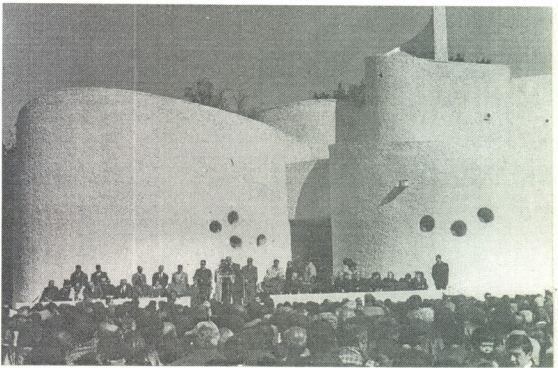
კენესა მესმოდა ქართველის ძილშია,
კენესა, რომელიც სულში მიმოქრის,
ნუ სტირით, ხალხნო, თქვენი ჯიშია
ცხენზე შემჯდარი წმინდა გიორგი.

ქრისტესბიერი გვწამს სიყვარული,
რომელმაც შეპქმნა სიბოო ერისა,
ნუ სტირით ხალხნო, ჩვენი მამული
წილხვედრი გახლავთ ღვთისმშობელისა.

მაშ, გამაგონე ხმა საამური,
ორსავე სოფელს ესმას შენი ხმა,
შენ ხარ ქართველი, მსხვერპლი მამულის,
შენ, სიკვდილისაც დამორგუნველი ხარ.

ნა — ია *[Handwritten signature]* -160

20895

მოსკოში პრესაზე დაასრულა მან სწორუზიანი თხზულება - „ქართველის ცხოვრება“, რომელსაც ავტორი „კატანეს“ უწოდებს ვახუშტის ნაშრომის კონტრატორი ისტორიკოსები, დიდი ივანე ჯავახიშვილი მრავალჯერ აღნიშნავს ვახუშტი ბაგრატიონის უდიდეს დამსახურებას ჩვენი ქვეყნის ისტორიისა და გეოგრაფიის კვლევაში. იმ დროს გეოგრაფია და ისტორია, როგორც მეცნიერების ცალკე დარგები, ვერც არ იყო გამოჯანული. «ვახუშტის თხზულება მუდამ უკვდავების მარჯვენადი იქნება მოცული და არასოდეს წაშენდება არ დაიკარგება», - წერდა ივანე ჯავახიშვილი.

ვახუშტი ბაგრატიონი - 300

შესრულდა 300 წელი გამოჩენილი მეცნიერისა და მამულიშვილის, ქართული ეროვნული კულტურის უოფლასწარმის ნაშრომის ვახუშტი ბაგრატიონის დაბადების.

იგი ქართლის უკანაილბებულები მეფის ვახტანგ VI-ის შვილი გახლდათ. მან უფლისწულის საკადრისი აღზრდა განათლება მიიღო. ნიჭური ქაბუკი დაუფლებია ბერძნულ, ლათინურ, რუსულ, ფრანგულ, თურქულ, სპარსულ, სომხურ და სხვა ენებს. ფრიად განსწავლული იყო მათემატიკასა და ასტრონომიაში, კარტოგრაფიასა და სამხედრო ხელოვნებაში. განსაკუთრებულ გულსწრის ისტორიისა და გეოგრაფიისადმი იქნდა.

ვახუშტი ბაგრატიონმა მეცნიერული მოღვაწეობა საქართველოში დაიწყო, რომელიც რუსეთში იძულებითი ემიგრაციის შემდეგ მოსკოვში განაგრძო. იგი დაუპატიჟებლად იქნა ინტელექტუალური თვალსაჩინო წარმომადგენლები.

ვახუშტი ბაგრატიონის ვანებად არგუნა, ფიფილია მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის წევრ-დამფუძნებლები, დედოფალ ელისაბედიან, გრაფ შუკოლოვანი და მიხეილ ლომონოსოვიან ერთად. თვითმხედველობა (აკადემიკოსები ალექსანდრე ჯავახიშვილი, ალექსანდრე თვალჭორელი) გადმოცემით, ამ ფაქტის დამადასტურებელი ოქროსკარაიანი მემორიალური დოკუმენტები აღმოაჩინა მოსკოვის „კველი უნივერსიტეტის“ კეილას, რომელიც მოგვიანებით უკვე აღადგინა ვახუშტი ბაგრატიონის მონაწილეობის მოსკოვის უნივერსიტეტის დაფუძნებაში აღნიშნავს ცნობილი რუსი გეოგრაფი, პროფესორი იულიან საუშკინი მონოგრაფიაში - „გეოგრაფიული მეცნიერება წინაი, ამჟამად და მომავალში“ (1980). ვახუშტი ბაგრატიონის ბუნებრივ ამუშავება უნივერსიტეტის საქართველოს განყოფილებაში. ამ ფაქტს ადასტურებენ იმდროინდელი მოსკოვილი კორესპონდენტები („სახალხო ვახუშტი“, № 600. 1921 წელი. ვახუშტი „თემი“ № 89. 1912 წ.)

რუსეთში ხანგრძლივი ცხოვრების დროს შექმნა ვახუშტი ბაგრატიონის ძირითადი მეცნიერული შრომები.

ვახუშტი ბაგრატიონმა მოგვცა საქართველოს ისტორიული ტერიტორიის პირველი სრული და საფუძვლიანი აღწერა. მან ფაქტობრივად წვლილი შეიტანა არა მარტო საქართველოს, არამედ მსოფლიო ქვეყნების ბუნების, გეოგრაფიისა და ისტორიის შესწავლაში. ცივილიზებული სამყარო პირველად ვახუშტის მსახიობაშტაბიანი რუკებით გაეცნო სრულყოფილად საქართველოსა და კავკასიის რიგე ქვეყნების კარტოგრაფიულ კონტურებს. „ძველ საქართველოს არ დაუტოვებია მთელი ასეთი წიგნი, სადაც მსგავსი სისრულით განხილული იყოს ქართლის სამეფოები და მისაზღვრე ტერიტორიების გეოგრაფიული თავისებურებები“, - კითხულობს 1941 წელს გამოცემულ ვახუშტისეული გეოგრაფიის წინასიტყვაობაში. ვახუშტი ბაგრატიონის სახელი სამართლიანად შეუსრულა მე-18 საუკუნის დამოუკიდებლობისათვის გაღწეული და მან ყველაზე მნიშვნელოვანი გახლავი ის, რომ საუბედრო დღეებში დისტანცა ვახუშტის ატლასი.

მთუხედავად იმისა, რომ ვახუშტისეული ატლასები მსოფლიოს კულტურულ ფასეულობათა საგანძურშია შეტანილი, მისი დასტავა დღემდე ვერ მოხერხდა.

ვახუშტი ბაგრატიონის საუბედრო კომპლექტის წევრმა, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტმა, გეოგრაფიის ინსტიტუტის დირექტორმა, სახელმწიფო პრემიის ლაურეატმა ზურაბ ტატაშვიმ საუბედრო სტამბაზე თქვა, რომ - ჩვენს თაობას დიდი ბედნიერება ჯერ წილად, აღსრულდა კარგულ მეცნიერთა არარსი თაობის ოცნება - დასტამბული ეხილათ ვახუშტისეული ატლასი. მსოფლიოს მრავალ სახელმწიფოს დღესაც არა აქვს ეროვნული კარტოგრაფიული ატლასი. ჩვენმა დიდმა წინაპარმა კი ასეთი ნაშრომი 260 წლის წინ შექმნა. 1737 წელს ლაიფციგის სამეცნიერო გაზეთმა მკითხველებს აუწყა „იმდროინდელი პრინცი“ მთერ კავკასიის მიუბის შესანიშნავი რუკების შესწავლა.

დადგენილება ვახუშტისეული ატლასების გამოცემის თაობაზე მრავალჯერ მიიღეს, მაგრამ სუბიექტური მოსაზრებებით,

ყოფილი სსრკ გეოგრაფიისა და კარტოგრაფიის მთავარი სამმართველო ისტორიული რუკების დაბეჭდვის ნებართვას არ იძლეოდა.

დღეს დამოუკიდებელ საქართველოში სხვა ვითარებაა. ქვეყანა თავად წვევტილად დაბეჭდვის. ქვეყნის პრეზიდენტის ელენე შვედრანდის 1996 წლის 30 იანვარს № 134 ბრძანებულებამ - „ვახუშტი ბაგრატიონის 300 წლისთავის აღნიშვნის შესახებ“ საშუალება მისცა მეცნიერებს - აღსრულებინათ მამულიშვილის მისია - დასტამბულიყო ვახუშტისეული ატლასი.

მსოფლიო მნიშვნელობის კარტოგრაფიულ ძეგლად აღიარებული ვახუშტისეული ატლასი გამოსცემად მომზადდა გეოგრაფიის ინსტიტუტის კარტოგრაფიულ განყოფილებაში. (ნარგისა გამოცემილზე, მერი გაგუა, ელენე ზაუტაშვილი, მიხეილ ხაბაშვილი, თამარ ცხაკაია, ნანული კეკელია, რუსუდანი ოპია, განყოფილების ხელმძღვანელი, პროფ. ჯანსუღ კეკელია). მაგლობის დონისა იმისი, ვინც ბევრი დევნა ატლასის გამოსცემად მაგრამ დღეს ჩვენს შორის აღარ არიან: აკადემიკოსი ალექსანდრე ჯავახიშვილი, აკადემიის წევრ-კორესპონდენტები ალექსანდრე ასლანიკაშვილი, ვახტანგ ჯაიშვილი; თამარ ფოსლოვიანი მარუაშვილი, კარტოგრაფიული განყოფილების ყოფილი ხელმძღვანელი იოსებ ქართველიშვილი, ამჟამე ვახუშტის მეცნიერ-თანამშრომელი ოთარ ჭიჭიშვილი; განსაკუთრებით უნდა გამოიყოფოს გეოგრაფიული მეცნიერებათა დოქტორის კობა ხარაძის დავალი, როგორც ატლასის, ისე საუბედრო გამოცემის მომზადებაში. აღსანიშნავია პროფესორი დავით უკვლავის, ისტორიულ მეცნიერებათა დოქტორის მამისა ბერძნული, დოქტორი რაკელი მათურელის, გეოგრ. მეცნიერებათა კანდიდატის რევაზ ხაზარაძის და სხვათა აქტიური თანამშრომლობა. ატლასის გამოცემაში დიდი დავალი მუშაობით აგრეთვე საქართველოს ცენტრალურ სახელმწიფო საისტორიო არქივს (დირექტორი ზურაბ ვერია), კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის (დირექტორი საქ. მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი ზაზა ალექსიძე), საქ. გეოგრაფიისა და კარტოგრაფიის დეპარტამენტს (თავმჯდომარე გივი კეკელიძე), თბილისის კარტოგრაფიულ ფაბრიკას (დირექტორი - ოთარ საბაძიძე, ში. ინჟინერი - ვლადიმერ ბუჩიძე).

განზრახული იყო ატლასის რუსულად და ფრანგულად, ან ინგლისურად ვითარების მომზადება და გამოცემა, მაგრამ ფინანსური სიმძიმეების გამო, ამჟამად ვერ მოხერხდა, თუმცა, რაც გასული, ცოტა მოელოა საშუალება ვაკავს მსოფლიოს განუწევნი, ორნახევარი საუკუნის წინ, რა დონეზე იყო მეცნიერება და კულტურა საქართველოში.

საქართველოს
საგარეო ურთიერთობების
სამსახური

დღეს ისე არსად ჩამოვარდებდა ლაპარაკი წიგნის გამოცემა-გაყიდვასა და მკითხველ-მკვლევალზე, რომ იქ უძველესად არ გაიფიქროს ოდესღაც მართლაც მას-რამა, მაგრამ წამაღწეულმა ხმარებისაგან ან უფვე ბანალურად ქვეულმა ფრაზამ: ვისაც წიგნი უყვარს, მას ფული არა აქვს მის შესაძენად, ხოლო ვინც ფული იშოვა, მას წიგნი არ სჭირდება.

რას ვიზამთ, სიმართლეს თვლი უნდა გაუფიქროთ და ვალიართ, რომ ამ ფრთიან ფრაზაში არის ჭეშმარიტების მარცვლი და ჩვენს ჭეყანაში დატრიალებულმა მწვავე პოლიტიკურ-სოციალურმა კატაკლიზმებმა აი, აქამდე მიყვანა წიგნის თავდადებული მორტიფალი, რომელსაც, წიგნი იყლის კი არა, ლუკმაპურის ფულიც კი სანატრულობდა ბიზნისი გახსნა. ხოლო თავგანწირვაც რომ გამოიჩინოს და ეს მოკრამბოვებული თანხა თავისი ბიბლიოთეკის გასამდიდრებლად გამოეტოს, მაინც არაფერი გამოუვა, ვინაიდან დღესდღეობით გამოცემული წიგნები მეტისმეტად ძვირია რიგობით მოკალაქის მცირე ხელფასთან მიმართებაში. ამიტომ გულმოკლულ პროფესიონალ მკითხველს მხოლოდ ისინი დარჩენია, დასტურებული გამოცემული სტანდარტული წიგნი გაუხედავად აიღოს, გადაფურცლ-გადმოფურცლოს, გაიგოს მისი ასავალ-დასავალი და საკუთარი ჯიბე-ფიფიკილითი დამკვირვებულმა მოკრამბოვებთ ისევ დასტურ დასვენოს მისთვის მიუწვდომელი წიგნი.

მაგრამ ამ წერილის საგანს ამერიკელი წიგნი გაკრების პრობლემა არ წაგროვდება. ჩვენი კვლევის მიზანი სულ სხვა რამეა. მართალია, წიგნი კი გაიჭირდა და უმრავლესობას ძველმეტურად აძარ შესწევს ხინანსური ილაცი მათ შესაძენად, მაგრამ თან არსებობს ბიბლიოთეკები — საინტერესოა, როგორია მკითხველთა მოძრაობა: ძველ, ტრადიციულ დროსთან შედარებით იცოდა თუ იმავა მათმა რიცხვმა, ალბათ, აქ მკითხველიც დაგვეთანხმება, რომ ეს არ უნდა იყოს უწყი კითხვა.

ამ საკითხის შექმნასაშენად კაცი სად ნახავს უფრო უცუტეს ადგილს, ვიდრე საქართველოს პარლამენტის ბიბლიოთეკას (დირექტორი პროფესორი ალექსანდრე კარბოზია), რომელსაც ხშირად ერის მუხსიერებასაც უწოდებენ ხოლმე. ყველა მკითხველის სათაფინებელი ეს ბიბლიოთეკა ერთ-ერთი უძველესთაგანია ჩვენს ჭეყანაში. იგი 1846 წელსაა დაარსებული და მარშან 150 წელი შეუსრულდა. ამ დაწესებულების საცემე 15 მილიონამდე ბიბლიოგრაფიული ერთეული ინახავს. მისი ზრდა კვლავაც გრძელდება. აქ 750-მდე თანამშრომელი ირიცხება.

მეგზურობას მიწვევს ქალბატონი ლეილა ზამბახიძე. იგი პრობლემით დაინტერესებულ უცხოეს პირველი წუთებიდანვე ატყვევებს სფეროს ღრმა ცოდნით, უნაკლო მეტყველებით, აზრის ნათლად და ლაყონურად გადმოცემით, საბიბლიოთეკო ცხოვრებაზე გაცუენის მომხდენი პრობლემების ობიექტური ანალიზითა და შეფასებით. უფრო მეტიც, ბიბლიოთეკისადმი, საერთოდ, წიგნებისადმი მისი დამოკიდებულება თითქმის მოწამებობითაა: 1953 წელს აქ რიგითი ბიბლიოთეკად მოსულ ერთ გამოცემულ, თვითრეც გოგონას შემდეგში ფიქრად არ გაუვლია დაშორებოდა ცოდნის ამ ტაძარს და მიუღო თავისი ცხოვრება მის დაქვემდებარებაში — დირექტორის ხუთ მოადგილეთა შორის დღეს ქალბატონ ლეილას პირველი მოადგილის პოსტი უკავია და კვლავ უნაგაროდ ემსახურება ერთხელ ამორჩეულ და შეფარებულ საქმიანობას.

— როგორც ყველამ და ყველაფერმა, — ამბობს ქალბატონი ლეილა, — ისე ჩვენმა ბიბლიოთეკამაც განიცადა თავის თავზე უყანასწილი წლების პოლიტიკური თუ ეკონომიკური ციებ-ცხელების სავალალო გავლენა და შედეგები. ხოლო 1991-1992 წლების მიჯნაზე რუსთაველის პრისესქტებ გახალხლები მძიმამკველილის მისი დროს ჩვენი თანამშრომლების უმუხლო თავგანწირვის წყალობით გადაურჩა ეროვნული ბიბლიოთეკა გაძარცვასა

და ხანძარ-წგრევას. საერთოდ კი, იმპრობის წგრევამ და აქედან გამომდინარე სხვა დასხვა სახის მოვლენებმა არასასურველ გავლენა მოახდინა საბიბლიოთეკო ცხოვრებაზე. რატომ? გაწუდა სსრ კავშირის სიგრცეში მანამდე არსებული ურთიერთობათა ქსელები. ჩვენი ბიბლიოთეკის ნეოთიერი გაჭირვების კვალობაზეც აღარ ხდება ახალი წიგნების შესაძენი მასშტაბური ფინანსური ოპერაციები...

— აღრე ეს როგორ ხდებოდა?
— აღრე მოსკოვში არსებობდა სა მეცნიერო საბიბლიოთეკო კოლექტორი, სადაც თავს იყრინდა მთელ კავშირში გამოსული ყველა წიგნი, საიდანაც ყოველწლიურად ვიღებდით საქონი და სასურველ ლიტერატურას. მოხდა ისე, რომ წლები მანძილზე მოუწყვეტილი ვიყავით ამ შესაძლებლობას. ახლა, პირიქით, ეს არხი აღსდა. გარდა მაგისა, საქართველოს „საქწიგნთაიც“ არსებობდა საბიბლიოთეკო კოლექტორი, რომელმაც, სიმუხნაროდ, შეწყვიტა მუშაობა. ერთი საბჭოეთი, წინა, სტაბილურობისა და სასურველი ბიბლიოთეკა ყოველწლიურად ახალივით 80 ათასი წიგნით მიღობდა. დიახ, მხოლოდ წიგნით. დღეს? მავალით, მარშან ჩვენი ფონდი შეიკოს 49429 ერთეულით. ოლინდ აქ ანგარიშგასაწვეია შემდეგი გარემოება: ამ მდგენებელში ჟურნალ-გაზეთებიც შედის და უმუხლოდ წიგნების რიცხვი 7613 არ აღემატება. კომენტარები თქვენთვის მომინდვია.

ამ მოკლე, მაგრამ მრავლისმეტყველი ინფორმაციიდან მკითხველი უკომენტაროდაც ყველაფერს კარგად მიხვდება. ერთი რამ კი მხატვია: ჯერ საერთოდ ნებისმიერი და მით უმეტეს სწორეული ბიბლიოთეკა სისტემატურად უნდა მიღობდებოდეს ახალ-ახალი წიგნებით, ვინაიდან ახალი წიგნები — ეს ახალი ცოდნა-ინფორმაციაა ახალ-ახალი სფეროში და ამავე დროს, ეს ახალ-ახალი მკითხველთა ტალღის მოქვეყვავა.

ბოლო წლებში რესპუბლიკაში ბევრი სახელმწიფო თუ კერძო გამოცემლობა შეიქმნა და კვლავაც იქნება. გამოიღოს უარბებელი წიგნი. ამან შეუწყო გამოცემლობათა ასოციაციის (პრეზიდენტობა ეკურ სულაიაკური) შექმნას, სადაც ნებაყოვლობითი პრინციპით ერთობილება გამოცემლობებით. ბევრი მათგანი ეროვნულ ბიბლიოთეკას უსასყიდლოდ გადასცემს თავიანთი მორ გამოცემული ყოველი ახალი წიგნის რიგობით გეგმულარს. თუმცა, ზოგიერთი გამოცემლობის სამართცხონო სატყვეობი უნდა ითქვას, რომ მათი აზრადაც არ მოსდით ეროვნული წიგნისცავი სხვების მსგავსად მათაც გა-

მეხსიერება

ქალბატონმა ლეილა ფურცულაძემ გვერდზე გადალა.

— ახალმა მკაცრმა დრომ ახალი რეალობა და ღირებულებებიც მოიყალბა და დაამკვიდრა. ამის კვალბაზე მკითხველთა ახალ-ძველი ფენა და ტალღები წარმოიშვა. ადრე, მაგალითად, ცოტა პირობითად რომ ვთქვათ, იყო ძალიან კარგი მკითხველი, საშუალო მკითხველი და უბრალოდ გადამკითხველი. ახლა შეუწევლელად მიმდინარეობს მათი უფრო მაღალკარგისფერად მკითხველად ჩამოყალიბების პროცესი და ფენის ხმას აყოლილი, უბრალო გადამკითხველთა რიცხვით თვალშისაცემად დაღებულა.

— და მაინც ყველაზე მეტი მკითხველი რომელ სფეროსა ჰყავს?

— თვისი მკითხველი ყველა დარგსა და სფეროს ჰყავს, მაგრამ დღევანდელ ეტაპზე მანაც აშკარად პირველობს ბიზნესი, კერძოდ და იურისპრუდენცია.

ჩემი საბამოცა სესიები შორსა და ჩვეულებრივი სადაგი დღეებია. უხმაუროდ დავებინებთ და ვათვალიერებთ მკითხველებით სავსე ვაზალებზე. პირდაპირ გულს უხარია — უმრავლესობა ახალგაზრდობა.

— აი, ხომ დარწმუნდით, — კმაყოფილი გამომეტყველებით მეუბნება ქალბატონი ლეილა, დარბაზების თვალის გადავლენას რომ მოვრჩით, — არაა გასაკვირი, მაინცაზრდობამ თვისი დროებითი ხარკი გადაუხადოს პორნოგრაფიულ ეურნალ-გაზეთებს, ათასგვარი ენარის ვიდეოფილმებს, მოდურ ჩაცმა-დახურვასა და ბაჟარული ლუდით თაქოწონებს, მაგრამ ბოლოს მანაც წიგნთან მორღინა, ვინაიდან სხვა ყველაფერი წარმავალია, წიგნი და ცოდნა კი აუცილებელი და მარადიული ღირებულებებია. ჩემი დაცვირებებითა და რწმენით, ახალგაზრდობას ეს შეგნებული აქვს. ასე, რომ ჩვენ არასოდეს გვეწყენა მკითხველთა შემცირების თუ დაკარგვის შიში.

ლომერტა ჰქვას!

სტერია ივრისპირელი

ალო ბიბლიოთეკის დონემდე მინც ავიდეს. განსაკუთრებით მწვეულ დგას ახარატუა-კომპიუტერ-ჭყროჭყების პრობლემა. სათქმელადაც კი უჩერებულა: აიღუნა ბიბლიოთეკასამად სამი ჭყროჭყი უღდას.

აქ საზრუნავ-თავსატეხია სხვა გარემოება: გარეგნული არქიტექტურული ჰენის მიუხედავად, ეროვნული ბიბლიოთეკის ყველა შენობა მოველებულია და ვედარ პასუხობს თანამედროვე მოთხოვნებს — ეანგისაგან შემკულია წყალკანალიზაციის მილები, მოდერნიზებას საჭიროებს სველი წრტლები. შენობების საძირკვლებს სტრუქტურული მიწისქვეშა განძინარე წყლები, რომლებიც უმოწყალოდ აცხანებენ როგორც საძირკვეს, ისე საცხირობს მოთავსებულ წიგნებს... მოსავარებელია გათბობის პრობლემა... თანამშრომლებს მძიმე პირობებში უხდებთა მუშაობა — ხშირად ღენიც არ არის და ულიფტობის გამო ხელით უწევთ ათასობით წიგნის საცავებიდან ამოზიდვა...

— ქალბატონო ლეილა, და მანც რაც მთავარია — როგორია მკითხველთა ღენდობა, ხომ არ გაუღიათ ისინი?

— რას ჰქვია გავალი? ჩვენ იმ მძიმე წლებშიც კი არ განვიცილებით მათ ნაკლებობას. მით უმეტეს დღეს, როცა... თუმცა ამაში თქვენ თვითონვე დარწმუნდებით, თუკი სამკითხველო დარბაზებს შემოვივლით: მკითხველი, ჩვეულებისამებრ ყოველთვის საკმარისი გვაყვ. საგამოდრო სესიებისას კი ენში არ ჩავარდნა. სტუდენტები ამ დროს პირდაპირ სისასხე მორღინა, რაია უადგილოდ არ დარჩენენ. თუ გსურთ, აი, ციფრებსაც მოგაწვდით: შარშან 597 488 მკითხველი მოვემსახურეთ და მათზე ირი მილიონ 280 273 სპეციების ლიტერატურა გაიცა. ეს მაჩვენებლები არაფრით ჩამოუვარდნად წინა ნებისმიერი წლის მონაცემებზე.

ამდღირონ ახალ-ახალი წიგნებით, მაგრამ, ალბათ, იმედ უნდა ვიჭონიოთ, რომ მოწინავე გამოცემლობების მაგალითით მალე ისინიც გონს მოვლენენ და წარსულს ჩამარტება მათი ამგვარი დაუდევრობა, გულგრილობა, მოუზარებლობა თუ ეროვნული თვითშეგნების სილუხე...

ეროვნული ბიბლიოთეკის ჰუმანტრ მკითხველს კიდევ ერთ მტებად შესაშურ ფუფუნებასთან მოუხდა დამშვიდობება. ადრე ბიბლიოთეკის მჭიდრო კონტაქტები ჰქონდა დამყარებული მსოფლიოს ორმოცდაათამდე მოწინავე ჰუმანტრ ეროვნული ბიბლიოთეკებთან და თუ ჩვენს მკითხველს ისეთი უნიკალური წიგნი დასჭირდებოდა, რომელიც აქ არ მოგვემოვებოდა, მაშინ სულ ადვილად შეიძლებოდა მისი პარიზის, ბერლინის, ვარშაის, ვენის, მიუნხენის, მადრიდის, ლონდონისა თუ რუმის ეროვნული ბიბლიოთეკიდან გამოწერა და მიღება ერთი თვის ვადით სარგებლობის უფლებით. სამწუხაროდ, ეს პრივილეგიაც მოსპობილია.

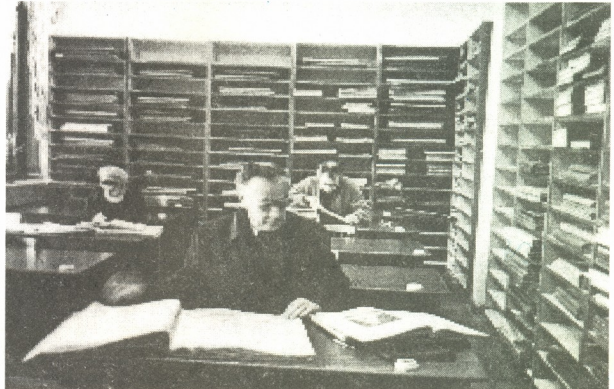
— რატომ? ვთუთ დღეს აღარ შეიძლება წიგნების გამოწერა?

— როგორ არა, — მპასუხობს პირველი მოხილველი და სხებუ სკდლის ჩრდილი ვიხილავ, — მაგრამ დღეს სადღისტი ხარკები ისეა გაზარდილი, რომ ჩვენს ხელმოკლე ბიბლიოთეკას მაგისი თვით აღარ შესწევს.

და მანც, ეროვნული ბიბლიოთეკა კვლავინდებურად კომპლექტობა წიგნებით. დავკომპლექტების ერთ-ერთ ფორმას შემოწირულობა წარმოადგენს. ბევრმა სასიკეთლო მამულიშვილმა თუ რიგითმა მოქალაქემ ბიბლიოთეკას უანგაროდ გადასცა საკუთარი ძვირფასი წიგნები. ასევე, ბევრი შეგნებული ავტორი თავისი ახალგამოცემული წიგნის — ეს იქნება მხატვრული, სამეცნიერო თუ სხვა — რამდენიმე გუნებმარს ჩუქნის ხოლმე. თუმცე ეს ზოგიერთ ავტორს ფეკრდაც არ მოსილს. დასანანი კია.

შემომწირველთა როლში ხშირად უტხო ჰუმანტრ გვევლინებიან. მაგალითად, ამას წინათ მოეწყო გოეთის ინსტიტუტის თბილისის ფილიალის გერმანულენოვანი წიგნების გამოფენა გერმანიიდან ჩამოტანილი წიგნები, მკირე გამოწინაყლის გარდა, გამოფენის დახურვის შემდეგ ეროვნულ ბიბლიოთეკას დაუტროფეს. ახალიგურადვე ჩაიარა შედღერი წიგნების გამოფენა: ბოლო დროს სავარანგეთის საელჩომ ორჯერ გადმოგვცა 500-600 ტომი.

ბიბლიოთეკის ხელმძღვანელობა დაუღალავად იღვრის უტხოელ ჰუმანტრედთა და ინვესტორების მოსახილველ, რათა ჩვენს ბიბლიოთეკა ევროპული საშუ-

გვირგვინის მფლობელი იმედი იმედი

ნენისიერ საქმის უპირველესი კოლეგა, მონასტრული კაცის სტილიდან. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის უფროსი ფაკულტეტის წინამძღოლთან — მითუმეტეს.

ჩვენი საზოგადოება კარგად იცნობს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტს, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორს ბატონ გვირგვინის იმედს, რომელიც თითქმის ნახევარი საუკუნეა, ერთგულად ემსახურება ახალგაზრდობის აღზრდასა და საქართველოს უფროსი მეცნიერების განვითარების უფრგვინსა და სამახსოვროებელი საქმეს.

მოკლედ მისი ბიოგრაფიის შესახებ გიორგი (გივი) ინკორაივი დაიბადა 1926 წელს 8 მარტს, თბილისში. მამა — ჯიქარია ინკორაივი, დედა — განააღლებელი პირველი ბა იყო, სამკვიდრო ინტელიგენტი. იგი იმ ახალგაზრდებს შორის გახლდათ, რომელთა 1919 წელს დამოუკიდებელ საქართველოს მთავრობამ სასწავლებლად სახლგარეგარე გაუგზავნა. მან პარიზში საფრანგეთის უმაღლესი კომერციული აკადემია დაამთავრა, სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ კი მოსკოვის უფროსი ინსტიტუტში დაუსწრებლად მიიღო უმაღლესი უფროსი განათლება. დედა — ნინო დვარცხიანი — თბილისში გაიზარდა, ხარკავალები მშვენიერად და შემგომში მასწავლებლის შთამომავალი, თბილისის ქალთა გიმნაზიის კურსდამთავრებული იყო. 1943 წელს გვირგვინის იმედი ჩაირიცხა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის უფროსი ფაკულტეტზე.

1948-51 წლებში სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის სამართლის ინსტიტუტის ასისტენტის მოსკოვში.

1952 წელს 1 ივნისს მამინდელი რეპრობის სიყვარული ბრძანებით, 26 წლის გვირგვინის იმედთან თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის უფროსი ფაკულტეტის დეკანის თანამდებობაზე.

1966 წლის ბოლოს, კათედრის გამგედ არჩევისა და სადოქტორო დისერტაციის დაცვის შემდეგ, მან მოხსნა თავისი კანდიდატურა დეკანის პოზიციაზე არჩევნიდან.

1989 წლის დეკემბერში, 23 წლის შემდეგ, უფროსი ფაკულტეტის პროფესორ-მასწავლებლის თანამდებობაზე და სტუდენტთა ორგანიზაციების თხოვნის საყურადღებო კავშირად არჩივის ამ ფაკულტეტის თავიკაცად.

გთავაზობთ ინტერესულ დეკლამაციას პედაგოგთან და მეცნიერთან ბატონ გვირგვინის იმედს.

— ბატონო გვირგვინის პროფესორს ჩვენში უყავს ნაპატივად და პრეტენციული იყო. ბოლო წლებში კი მის მამართ ინტე-

რებს, თუ შეიძლება ასე თქვას, ლტოლვაში ამ პროფესიონალი განსაკუთრებით იმისთანა ტექნიკურ უკეთა ადამიანთა გზის აღზრდას, რომ ტანჯაობის ასეთი გვირგვინის.

— დამოუკიდებლობის და აღმშენებლობის გზაზე მებრძოლი ჩვენი ქვეყანის თუ რიტეტის განსაკუთრებით სტილიდან. ამდენად მზავლანობრივად მათი დასაქმების სფეროც, მხოლოდ მხოლოდ, რა დასამართლად და გარკვეულად ნაწილი იმითონ ისრაფლის თორი-დული განათლებისაკენ, რომ შემდგომში მზადდა ახალგაზრდებს ქმნიდა.

პრეტენციულობის კიდევ ერთი მხეხი ისიც გახლდათ, რომ დღეს განსაკუთრებით იფრთხილა მდგრადობა საზოგადოებრივი და არა საბუნებისმეტყველო-ტექნიკური მეცნიერებისაკენ.

— საქართველოში ამდენად თუ რაიმის საკლებობის არ გაჩვიდით, ეს უთბუღელად ხდის, ფრთხილ სასწავლებლობა. თუ ამ ცრობის სასწავლებლების განხილას ასეთი ტენდენცია გავრცელდა, უბრალოდ მომავალს საზოგადოება განათლებისაკენ არ იქნება, უბრალოდ განათლებისაკენ საყურადღებო-საწავლებლო სახე შეიქცევა. თქვენ არ არის ბრძანებით ამის შესახებ? თუ უფრო დავაყრდნობთ, გვეჭირდება ამდენი უმაღლესი სასწავლებელი და, კერძოდ, ამდენი თორისა?

— კომერციული უმაღლესი სასწავლებლები მართლაც ძალიან მომზადდა ჩვენში, მებრძოლ საქმის გახლდათ, რომ მათი რაოდენობა და ამ სასწავლებლების კურსდამთავრებულთა მომზადების ხარისხი ერთმანის არ შეესაბამება.

საქართველოში დღეს 160-მდე კომერციული უმაღლესი სასწავლებლისა, სადაც გახსნილია თორიდიული უფროსი. თონასაქარ შემოიღება თბილისი, რომ ისინი სათანადოდ კვალიფიკაციის თორისებზე ვერ მოამზადებენ, რადგანაც ამისთვის არც უფროსი უმაღლესი მეტროპოლიტანი ბაზა განიხილა, არც მასწავლებლებსა სათანადოდ მომზადებული კადრები შეეც. ამიტომ თანამედ შემოიღება თბილისი, რომ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის თორიდიული უფროსი უფროსი უმაღლესი თორიდიული კადრების მომზადებაში.

შეკარა ისიც, რომ დღეს კომერციული თორიდიული სასწავლებლების ბატონობაზე დავიც იმის გამო, რომ იქ ძირითადად ქსოვიდა კონტრაქტი, რომელიც ჯერჯერ და არ იყო მომზადებული. მინორა მსგავსობა შემდგომში ამ ახალგაზრდების სა-

ხელმწიფო უნივერსიტეტში გაბრუნების მიზანსა ჩვენ ამას ვეწინააღმდეგებით.

ახლა ვთარგმნებ ისე შეიქცევა, ეს სასწავლებლები ადამიან კვალიფიკაციას ახალგაზრდობის მოზიდვას, რადგანაც დღევანდელი კანონმდებლობის მიხედვით, ყველა უმაღლესი სასწავლებლის (როგორც კომერციული, ისე სახელმწიფო) სტუდენტს საწავლის დამოაზრებლად გაღვევდა სახელმწიფო სახსრებით გარკვეული, ე. ი. საქართველოს უმაღლესი უმაღლესი თბილისის დროშა ეფუძნება. ამიტომ მხოლოდ ასეთი — მთავითი კომერციული სასწავლებლები ახალგაზრდობის ჩართვად უნებობდა მამანთა.

— თორი მომზადებულ ახალგაზრდობაში მოიღეს თქვენს უკუღმობზე და ძირითადად ხდის მათის სახელმწიფო ტენდენციისკენ უნივერსიტეტზე?

პრეტენციული

— უმაღლესობაზე ვერ ვიტყვი, მაგრამ გარკვეულად ნაწილი აბიურსიტეტისა ძალიან კარგად არის მომზადებული, კარგ სტუდენტების უფრო საინტერესო და აქტიური მუშაობა.

სტუდენტის მომზადება, ცხადია, გულისხმობს მისი განსაკუთრებული, წინსვრების დროც. სამწხაროდ, თანამედროვე სტუდენტების უმაღლესობის თბილისის აღარ კითხვობის მატერული ლტობაზე არა.

რაც შეეხება მუშაობის დაწყებას, კურსდამთავრებულთა განსაკუთრებული ვეგმა კარგა ხანია აღარ არსებობს. ადრე შესაბამისი ორგანიზაციებიდან მიიღიდა მოთხოვნა სპეციალისტებზე. ახლადეა თორისებების ნაწილი მუშაობას სწავლიდა ამ წესით იწყებდა შინაგან საქმეთა სამინისტროში, თბილისის სამინისტროში ან პრივატურაში.

დღეს კარგი თორისები რინაშე მოდებოდა თორი აბიურსიტეტისა ვალდად, კვალიფიკაციის თორისები სტილიდან ნენისიერ ფრთხილ, თუ დასწავლებლობა, სწორედ ამიტომ თბილისის საზოგადოების განსახლება ძალიან თორიდა. ადრე, ჩვენი უკუღმობი წელიწადში 50-60 ახალგაზრდობის იტებოდა, დღეს კი თორიდიული უფროსი უფროსი 3 ათასზე მეტი თორიდიული უფროსი. კვალიფიკაციის თორისებზე მოთხოვნა, იტებოდა და, დღეს, რომ ეს რაოდენობა სახეობის მართებულად შეიქცენია.

— ცხადია, რომ კანონმდებლის უმაღლესობა და სამეცნიერო მუშაობის უფროსი სტილის თორიდიული უფროსი უფროსი სტუდენტები იტებენ მონასტრულობას. რას ვეუბნობთ ამის შესახებ?

— რაც შეეხება სტუდენტების მონასტრულობის სამართალმეცნიერებთან საქმიანობაში, ეს ახალი არ არის. ახლად ამას, ჩვენი სტუდენტები სხვაგვარად გამოცდიდნენ ადრეც იტებდნენ და ახლაც აქტიურბენ სამეცნიერო ხასიათის სტილებში. მინორა თანამედრობის უფროსი კვალიფიკაციის თორისებზე. სტუდენტების გარკვეული ნაწილი ჩამოვლიდა სახელმწიფო ორგანიზაციის ხასიათობაში. ისინი მუშაობდნენ არა მარტო თბილისის სამინისტროში, პრივატურაში და შინაგან საქმეთა სამინისტროში, არამედ სახელმწიფო ხელისუფლებას და მშობრული თბილისის ორგანიზაცია, ადრევე აღმართების იქ კომიტეტებში, სადაც კანონმდებლობა დავიდა და შემოიღებდა.

— ხეობისმართის სამართლის რელი დღევანდელ ცხოვრებაში?

— საერთაშორისო სამართალს დამოუკიდებელი სახელმწიფოს სხვა ქვეყნების ურთიერთობაში გასაკუთრებელი მნიშვნელობა აქვს. თუნიღლებმა ფაქტლებმა გარდა სამართალდამცვე ორგანიზაცია უნდა ინიშალოს კადრები დიპლომატიური და საგარეო ეკონომიკური საქმიანობისათვის. აგრე საერთაშორისო სამართლის სპეციალისტების მართვ ჩვენი ფაქტლები ამხადებდა. საქციალური უმადლები სასწავლებლი არ არსებობდა. რამდენიმე წელია, რაც სახელმწიფო უნივერსიტეტიში შეიქმნა საერთაშორისო სამართლის და საერთაშორისო ურთიერთობის ფაქტლები, თუცა მათაც და თითოეულ ფაქტლებსაც მასწავლებლებმა უთავაზურად ერთი და იგივე კონტენტები ემსახურება.

ღობლი სასწავლო გეგმებისა და პროგრამების შედგენაში, ვიჯე უმადლებს განათლების საკეპშიორ სამინისტროს სასწავლო მთიოღური საბჭოს წევრი თუნიღლილ მეცნიერებათა დარგში, ხოლო საქციოთეღლილ ამგვარი საბჭოს თავმჯდომარე დღესაც განხლავართ. ვარ საქციოთეღლილ რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა სამინისტროსთან არსებულ და საზოგადოებრივი აზრის ინსტიტუტის საბჭოს წევრი. საქციოთეღლილ რესპუბლიკის საბჭოს წევრი, უმადლები სცილოს მეცნიერებათა საერთაშორისო აკადემიის წევრი (აკადემიკოსი). 1989-92 წლებში სრ კეპშიორის კონსტიტუციური შედამხედველობის კომიტეტის წევრი, 1993-95 წლებში საქციოთეღლილ სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიის წევრი და თავმჯდომარის მთავიღელი.

— ბატონო ვიჯე, როგორ თეჯებთ თავისუფალი დროს? რა არის თქვენი გატაცება?

— მიუხედავად დიდი დავტირებისა, თავისუფალი დრო მაინც მინება. საქმის გარდა ჩემთვის მთავარია ოჯახი: ჩემი შვილები, შვილიშვილები. წელს ჩემმა უფროსმა შვილიშვილმა თუნიღლილ ფაქტლებზე წამაბრა, მამაც თუნიღლილ ჰეჯეს, ჩემი მისი თეჯების თეჯ. მხარბა, რომ ოჯახებში ტრადიციები გრეკლებდა.

რაც შეეხება გატაცებას, ჩემი პოზიციის დავტირებობა, ეს ჩემთვის გუარანტი დავტირება არ არის. მე ვიღლი, რომ სწორი გარდა თუნიღური ჯანმთიოღობისა, აკეიოღმთიოღობის ადამიანის, უნიტარების შრომისტივეტრობბა, საყუთარი დიოსხიბა და კოლეკტივისების გრმბობა. ამჟღ დროს, ისეიო მტირეტიციებან ერს, როგორც კარეკლები: სწორეი ხელმეტიებასთან ერთად უქმის საყუთეთის შესახდებლებების თეჯი გავაცნის სხვა ქვეყნების ხალხებს, ზოგჯერ კე მათთან თანსაწრობა და უიბრანესობე დამამტიციოს.

ფიტირებობით კე სტუდენტობის წლებში დავტირეტიღლი, ვიღლი, რომ ფიტირება

ფაკულტეტი

— თითოღე სტიკეით ხომ ვერ გვეტირეობლით პარლამენტში თეჯრების მუქმობაზე?

— პარლამენტში თეჯრების მუქმობა აუცილებელია. ეს უკვე თითქმის ყველის აქვს შეგნებული. თავად პარლამენტრების აზრით, ყველა სადგეო საციობის გატეჯრის შესტიბევაში, საჭიროა თეჯრების კონსულტაცია.

კონსტიტუციის შემუქმავების პროცესში საკონსტიტუციო კომისია ბევრი თეჯრის რე მონაწილეობდა.

სისხლის სამართლის კოდექსის პროექტის შედგენაში აქტიურად მონაწილეობენ ჩვენი თეჯრები. სამთავრობო კომისიის ხელმძღვანელობს სახელმწიფო უნივერსიტეტის სისხლის სამართლის კოლეჯის გამტეჯ პროფესორი ვიტირეტი ტევეშვილბე. ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კომისიაში მთავაწილობა ასევე ჩვენი თეჯრითია კე თეჯრის გამტეჯ პროფესორი ვაჯიღერი დღობა. საერთოღე კე ფაქტლებეტიების თითქმის ყველა პროფესორ-მასწავლებელი აქტიურად ხამბეული სამართალმემოქმეღლებით საქმიანობაში.

— ბატონო ვიჯე, ჩვენი საზოგადოებრივი საციობის ცნობილია, რომ თქვენ აქტიურე ვე დავტირეობთ მთავაწილობითან ერთად სასტიკნიღობი მუქმობის ეწეეით. როგორ უთეჯებთ ურთმანების დეკანობის და საწეცნიერი მუქმობის?

— თუნიღლილ საზოგადოებისათვის, თეჯრისტიკა უფროს წრეებისათვის ცნობილია, რომ მე ჩემი მუქმობის შედგეებს საწეცნიერი სესებებე, სიმთიოხუმებებე, კონკრეტეებებე წარვადგენ. გარდა თიღობისა და საქციოთეღლილ სხვა ქალაქებისა, სწორად გაბმედილილ ყოველი საბჭოთა კეპშიორის თითქმის ყველა დღე დავტირებ, რაც შეეხება საზოგადოებრივ კეპებებს, მართვ მთიოღელი კონკრეტეებებე უმთავრესად პოლიტიკურ მეცნიერებათა და თეჯრისტიკა მთიოღელი მთიოციციების ხაზით, მასწავლებლი ვიჯეი — ვაწინგეტირეში, მონტეაღლი, სტიკეიოღლიში, ბუქსინარეტიში, პარბიში, ბერბინში, ბრიუსელში, მინაღლი, გარდა ამისა, სხვადასხვა სერთაშორისო კონფერენციებია და სესებებე მონაწილეობის ვიჯეები ან დღეკეტიებს ვიჯიოღობლი — ვარშავაში, იტინაში, ბრემენში, ბუღაბესუნში, დღელიანბაში, ბრატისლავაში. სხვადასხვა წლებში ვიჯეი უმადღესი სტიკეიოღლითი თათბირების სარორგანიზაციო კომიტეტის წევრი და ვინაწიწ

თუ როგორ ვახებებე კოლეღეე ამას და დეკანის მთავაღობის შეოჯახებას, ვიჯიტირებ, სხეებმა უნდა განსაჯონ, იმის მიხეჯეით, თუ რა შედგეების მიჯღელი თეჯეი უფიტირეობაში.

— დღეს საქციოთეღლილ ბეჯრს დღობა რეკობენ სასამართლის სისტემაში რევიორმის აუცილებლობაზე. როგორია თქვენი პოზიციი ამ საციობის დავეკშირების?

— რევიორმს აუცილებელია, მაგრამ უხეჯობის გატარდღეს თანდათანობით და არა ერთბაშად. თეჯრებმა საჭირო ომდნად რთული სფეროა, რომ მისი ომეტირების ერთბაშად შეეკლა გარდასავლ ტრეზებე არ არის მონაწიწეონიღლი, სახელგარეკობის ქვეყნების თეჯრებელი სისტემა კე ყველაღეოში მთავაღობისათვის არ გამოსლებება.

რატის მემეჯეობით ყველას შეუქმლია მასხის ცალკეული ადამიანების, ოჯახების, ცხოვეტებისა და საქმიანობის ოტირობა, რაც შობამოსავლობის გავღეეობს და წინაბრების სხეულისაც შექმინბახებს.

- დავსაბარებლს ტრადიციული კითხვა
- როგორია თქვენი უღლებიო გეგმებე?
- რაც მაქვს გავეკეტიღლი და დავტირეღებელი, მინდა გავაგებედილ და შესახდებლებების მიხეჯეით გავაღრმავე.
- დიდი ხნის ჯანმთიოღობისა და წარმეტიებების გეგმეები დიდი მადლობა საწეცნიერეო საუბრისათვის.

ამჟამ კვიტანოვილი

მეზუმი ბალახანთან ვგაგავარ

ვეზუბერ მტევანს შეთვალულს
და ალმური ამღის;
ცოტალა დარჩენილი,
ფერიცვალობამღის.

მწიფს თავთუხიც, გასახეტი
დიიყრება ნამჟა;
ჩემი გზა რომ ვგავლიო,
მეც ცოტალა დამჩრა.

სთველი დანიშო

ძანძალა, ძირამოწნული,
ყურძნის ივება ძარა,
კაკალს, შზის გულზე მიშვერილს,
ვერძნობ, კანი დებზარა,

მიწის მაღლი რომ ვიწამო,
ჭერწნობით ესეც კმარა.

გზინი შემოღობა (გარიანტი)

წვიმის წვეთი კრამიტზე...
აკვირდები კრიალს,
ქარში ნაფრიალბე,
ძირს ფოთლები ყრია.

შესდგომია ხეებს ბებერს
წუხილი და ურგა...
ერთადერთი, ბრიალებს
გაჩნოტილი ხურმა.

დაიკრევა ასკილი,
ქაცვიც მიჰყვავ ცირცივლს...
ილანდება ტოტებშუა
მოწყენილი სივრცე.

მარალ მოწაშრეშული

ისე, როგორც ვენახს მზე,
ბალახს — ნამი, წყალს — ჰეს,
მჭირდებოდი, მწყუროდი,
ვით ნაქარგი ხალჩისას.

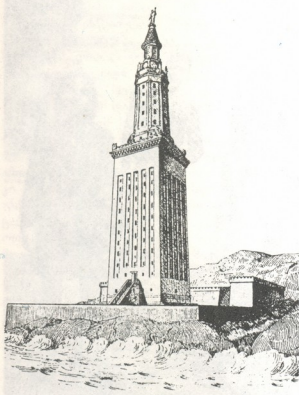
მისლტებოდა ხელიდან —
საქვა თუ შტურვალი;
შტურვალ დაბადებული,
სულ ვრჩებოდი მწყურვალი.

ჩამოე უარსახი

აღსარება: რა მინახავს
თახსირების მტერი,
მესმის, ცაცზე რომ იტყვიან —
ჯიშად გასაწყვეტი.

სხვებმა ცოდვა, თავიანთი,
როგორც უნდათ, ზიღონ,

ქუჩისწრივის უყჩაქი

ღები, ეგვიპტური ხეცობიდან რომ იგო-
რავდა აღმიახნებს.

ყველაზე მდიდარი იყო ბრუხეიონი
— სასახლეებისა და მფუფთა საძვე-
ლეების კერტალი. აქ, ალექსანდრე
მაკედონელის სიკვდილის შემდეგ და-
იგა მეფის არამეუღლებრივი სარკო-
ფაგი — ალექსანდრის ერთი უო-
ვალხანირიხეი ძეგლი. აქვე მდებარე-
ობდა მიუღის მსოფლიოში განთქმუ-
ლი ალექსანდრის მუსეიონი — მუ-
ზეუმის, ხელოვნებისა და მეცნიერების
მფარველ ქალღმერთის საძიკოფელი.

მეფე პტოლემეოსის პირველმა სო-
ტერმა, რომელმაც ალექსანდრე მაკე-
დონელის უხარმაზარი სამეფლობის
გაყოფის შემდეგ მიიღო ეგვიპტის
მმართველობა, გადაწყვიტა თავისი სა-
ხელმწიფოს განსაღიდებლად, მისთვის
სახელის მოსახეუქად, ახლადღარსე-
ბულ დედაქალაქში მოეწვია თავისი
ღრთის ყველაზე ცნობილი სწავლე-
ლები და პოეტები. მუზეუმის ტაძარ-
თან მან შექმნა საგანგებო დაწესე-
ბულება მუსეიონი, სადაც მეცნიერე-
ბი და პოეტები სახელმწიფო ხარჯზე
მეყოფებოდნენ — ყოველგვარი ცხოვ-
რებისეული საზრუნავისაგან განთა-
ვისუფლებულნი. ისინი მხოლოდ შე-
მოქმედებითი და სამეცნიერო საქმი-
ანობით იყვნენ დაკავებულნი.

მდიდარ, ხაღმზრავალ, მწყეფარე
ცხოვრებით გამოჩენულ ალექსანდრი-
აში, ისინი ერთმანეთს ხეღებოდნენ
ტრაპეხებსა და ბრწყინვალე ბადებში

სეირნობის დროს, საუბრობდნენ, ერთ
მეორეს უზიარებდნენ თავიანთი
კვლევის შედეგებს, გამოცდილებას,
მართაოდნენ სამეცნიერო დისკუსიებს.
ამ ევრთერთობებს დიდი მნიშვნელო-
ბა ჰქონდა ელინისტური მეცნიერებო-
ბისა და ტექნიკის განვითარებისათვის.
მეფის ხაზინა უშუუფლად გასცემდა
ფულს სწავლელებისათვის სპეციალურ
თხელსაწყობებსა და მანქანების
შესამქმნელად, სხვადასხვა სამეცნიერ-
ო ექსპედიციების მოსაწყობად, მდი-
დარი მატერიალური მასალების მო-
საპოვებლად... ამასთან, მუსეიონში იყო
შესამატეოსი ბიბლიოთეკა, რომლის სა-
ცავეში ინახებოდა 500 ათასამდე გრა-
გინილი, მათ შორის იყო ხელნაწერე-
ბი საბერძნეთის დიდი ტრეგოსების
— სოფოკლეს, ესქილეს და ევრიპო-
დეს ნაწარმოებებისა.

ბიბლიოთეკის სათავეში ყოველთვის
იდგა ან ცნობილი სწავლული, ან პო-
ეტი. ბიბლიოთეკას დიდხანს მეთაუ-
რობდა შესანიშნავი გეოგრაფი და მათე-
მატიკოსი ერაოსტენი. ის მოეწვე-
ეს ტაძრის მემკვიდრის პტოლემეოსის
IV აღმზრდელად. ერთათხუთნი მრავ-
ალმხრივი განათლების ქიწიკ მეც-
ნიერი იყო. მის მიერ გამოთვლილი
დედამიწის ღერძის სიგრძე მხოლოდ
75 კილომეტრით განსხვავდება ნამ-
დვიდისაგან და ეს მათ უფრო გან-
საცემოებრივია, რომ მაშინდელი
არასრულყოფილი ხელნაწილებით ახ-
დენდა გასომქას.

332-331 წწ. ჩვ. წ. აღრიცხვამდე
მეფე ალექსანდრე მაკედონელმა დაა-
არხა ელინისტური ეგვიპტის სახელ-
განთქმული დედაქალაქი ალექსან-
დრია. ქალაქი გაშლილი იყო ნილო-
სის დელტაში, ერთი პატარა ეგვიპ-
ტური დაბის რაკოტისის ადგილზე.
ალექსანდრია შესანიშნავი იყო იმით,
რომ აგებული გახლდათ ერთიანი გეგ-
მით, ცნობილმა ბერძენმა არქიტექ-
ტორმა დინოსარმა რომ შეიმუშავა.

ქალაქი დაგეგმარებული იყო გეო-
მეტრიულად სწორად და იყოფოდა
კვარტლებად, ორო-ყველაზე დიდოც-
დაათმეტრიანი სივართის მქონე, კვადრ-
ფიდილიანი ქუჩების გასწვრივ ჩარო-
გებულნი იყო მარმარისის კოლონა-

ვიცი, დიდი ანგელოზი
მეც არა ვარ თვითონ.

შუა ზღვაში ჩასაყრელნი —
უკანა თუ წინა;
მე ჩემი მჭირს, ისინი რა
თესლმა გააჩინა.

არც სვირნობა ნაძვანარში,
არც ვარჯიში და ბანა,
დამწყყნარებელი, მშველელი,
არვინ მყავს ძილისთანა,
არც უშენობას ვინატრი,
არც მენატრება ნანა.

საცდენელი

მოვა, მოგძებნის, ჩენები საცა,
ვინახე, ჰქონია სიკვდილი რა ძალა,
რისთვის აგებდნი სამალავს, საცავს,

სულის ამოსვლაც არ დაგაცალა,
განაპირებულს და დაცალებულს,
შმაში და ტყვია ზედ დაგაცალა.

რა წურვა, რა გამწარება
შევეწირები მეც ვის,
შემწინებულის შიშონი,
წვივი, ძარღვები მეწვისი,
გავთავადი, აღარ თავდება
ეპოქა გლეჯა-წეწვისი.

წარას აბანდილი

დილობით, ღამითაც —
ჩვევად მექცა წერა,
გულმა, სასველ შმაშითა,
თუ არ შემეძინერა.

სიტყვებს ვაქცევ ნივთებად,
რას რა მივაყოლო,
ვიცი, შეაცივდება
ხელს რვეული ბოლოს.

თუკი მემოლავი

საფალი წუთისოფელი
დავანგრევს, აგრევს აგრევე,
ჩემი განძი და ქონება,
მემკვიდრევე, შენთვის ვაგროვე.

შენც აგერა ხარ, სიბერევე,
გორავ, ფეხებში მელდები,
თითონაც იცი, რტულბადილო,
არა ვარ გასამეტობი.

უკრაინის სამოქალაქო ომი

ალექსანდრიაში განსაკუთრებით განვითარდა მათემატიკა და მექანიკა. იქ ცხოვრობდნენ, ასწავლიდნენ და მუშაობდნენ ისეთი განმარტებული სწავლავები, როგორებიც იყვნენ: მათემატიკოსი ევკლიდეგუმეტრის საფუძვლის შემქმნელი, შესანიშნავი გამოთვლებიერი პერონ ალექსანდრიელი, რომელმაც თავისი ნაშრომებით დიდად გაუსწრო თავის დროს. ასე მაგალითად, მან ააგო ხელსაწყო, რომელსაც თავის არსით ნამდვილ ორთქლის მანქანას წარმოადგენდა. პერონი იგონებდა როდეს მექანიზმებს, ცხელი ჰაერის და ორთქლის შემუშავებით ავტომობილებს რომ მოქმედებდნენ. მაგრამ პერონის გენიალური გამოგონებათა გამოყენება შრომის მძიმერ პირობებში შეუძლებელი იყო... მძიმერ განვითარება აგრეთვე ისტორიული და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებაა. დიდ არისტოტელეს მოწავე თეოფრასტმა საფუძველი ჩაუყარა ბოტანიკას. დიდ წარმართებს მიადრწა მელიციანამ. მუსეოსში ექიმი პეროფილი ახდენდა გვაგების ანატომირებას. მან აღმოაჩინა, რომ ახროვნების ორგანოს წარმოადგენს თავის ტვინი, სადაც თავმოყრილია ყველა ნერვული სისტემა. მანვე დამტკიცა, რომ არტერიები სისხლითაა სახვე და არა ჰაერით, როგორც მანამდე ვგონათ მეცნიერებს. ხოლო თავად გვაგების გავიყვია იმ დროისთვის სოცრად გაბედული საქციელი იყო, რადგან ამგვა-

რი მოქმედება დიდ მკრეხელობად ითვლებოდა.

ყველაზე გენიალური ახტრონომი, ალექსანდრიაში რომ მოღვაწეობდა, იყო არისტარხი სამოსელი. ჯერ კიდევ III ს-ში ჩვ. წ-ადმდე, კომპონიციის აღმოჩენად 1700 წლის წინ, იგი მიივდა იმ დასკვნამდე, რომ ღღამიწა ბურთია, რომელიც ერთდროულად ბრუნავს თავისი დედობის და მისი გარშემო, როგორც სხვა პლანეტები. ძველ მეცნიერთა უმრავლესობა მას შემდეგ იღიდდ მითხვედა, მაგრამ არისტარხის სამხელი მტკიცედ იყო დარწმუნებული თავის სიმართლეში.

სოკრატო მეცნიერი სამხედრო მანქანების შემქმნით იყო გარტყებული. ცნობილია, რომ განმარტებულს მათემატიკოსმა არქიმედემ თავისი შრომითი კლავისი, სირაკუსის დასაცავად გლობებს მანამდე არნახული სამხედრო მანქანა, რომელიც ძირავდ ორმახლოა სომალდებს. ალექსანდრიაში სწავლულმა მათემატიკოსმა დიონისემ განთავგონა პოლიბოლი — ავტობიანად მოქმედ კატაპულტო — თანამედროვე ტრკვიამურტკვევის მსგავსი. ეს მანქანა მოწინააღმდეგებს წვიმასავით ავირდა ხოლმე ქვებს.

როგორც თქვა, მრავალმა არანეველებბრემმა გამოგონებამ და აღმოჩენამ გამოიყენება ვერ პიოვა იმ დროში, მაგრამ ხანდახან სწავლულთა ძალისხმევით მისინც იქმნებოდა ისეთი რამ, თანამედროვეთა განცვიფრებასა

და აღტყვებს რომ იწყვედა, როგორც მანამდე არ გავიგონილ, არნახული საცრებო. ერთი ასეთი საოცრებათაგანია გახლდათ ალექსანდრიის შუქურა. იგი აშენდა კლდეზე, კენხულ ფაროსზე რომ იყო აღმართული. ალექსანდრიის ნახაყეულღობში გაბების შუქმოსვლა ერთობ დიდ სიფრთხილს და ოსტატობას მოითხოვდა. უამრავი წვადქვება ქვებისა და ჭორბების გამო. იმისათვის, რომ ალექსანდრიაში შესვლა უსაფრთხო ყოფილიყო, გაღწავლა კენხულ ფაროსის ყურბში აშენებულიყო შუქურა. 285 წ. ჩვ. წ-ადმდე კენხული აღმართი შეუერთეს ხმელეთს. მშენებლობა მინდებს ცნობილ არქიტექტორს სისტრატ ქნიდელს.

იგი გარტყებული შეუღვა მუშაობას და აი. 280 წლისათვის ჩვ. წ-ადმდე შუქურას მშენებლობა დამთავრდა. ეს გახლდათ 120 მეტრს სიმაღლის სამსართულიანი კოშკი. მას ქვედა ხართლის ჰქონდა კვადრატული ფორმა, ამისთან თითოეული კვადრის სიმაღლე 30,5 მეტრს აღწევდა. ქვედა ხართლის კუბიები მომართული იყო ქვეყნიერების ოთხი მხრისაკენ — ჩრდილოეთისაკენ, აღმოსავლეთისაკენ, სამხრეთისა და დასავლეთისაკენ. მეორე ხართლი წარმოადგენდა რვაახნაოვან კოშკს, რომელიც დიდებულად მარმარდობს ოთხელებსაგან იყო მოპირკეთებული. კოშკის რვავე წახნავი ორენკობრებული გახლდათ რვა მთავარი ქარის მიმართულებით. მუხამე ხართლს ჰქონდა მრგვალი ფორმა, მას ავტირვკინება წვერი, რომელზეც იდგა ზღვის დეოკაბისპოს-

სურათი 1

არავის უთქვამს გივი მიზანდარი-სათვის, ომში წადიო.

მაგრამ წაივია.

არც ის უთქვამს ვინმეს, შენი „ავ-დანელი“ მეგობრები აფხაზეთში იბ-რძებიან და შენ თბილისში რა გინ-დაო.

ტელევიზორზე დანახა ისინი — ნაცნობი, ახლობელი სახეები, ავღანეთში დამხაკაცებულები, დალილები და დაქანტულები. სინდისი ეუბნება, მათთან მივიდეს. ბოლისადბოლოს, ეს მისი პროფესიული მოვალეობაცაა.

თითქოს თავისთავად უბიძგა რა-ღაცამ იმთავით, ავღანეთში ნაომარი ბიჭებისაყენ, აგერ ეს-ესაა ტელევი-ზორში რომ უჩვენეს.

თავი შეასხენა „ავღანეთში დაღუ-პულთა ძეგლამაც“ — მისთვის ყვე-ლაზე საყვარელმა და გამორჩეულმა ნამუშევარმა, თბილისში, ავღანელთა სკვერში რომ დგას.

სხვათა შორის, ყვრამიკაში ნაკე-თები ეს იშვიათი ძეგლი, ქართველი კაცის სულმა შობა და იმ სვედამწა-რებული ქართველების გასასხენებელი და სადღებელია, ვინც ავღანეთ-ში დაეცა.

ავღანელთა ბატალიონი, რომელ-საც მაშინ გურამ ჩანიაშვილი მეთა-ურობდა, კინდღში იბრძოდა.

ბრძოლა ბრძოლა და, ყოველ ნა-ბიჭზე ტოყებს კვალს. ის ოფელებზე გადავლილი უბედურება იმდენად დი-ლია, კვლი კი დატოვა, მაგრამ ვერა-ნაირი სიტყვა ვერ გამოხატავს იმას, რა ცოცხა-ბრალიც ამ მიწაზე დატ-რიალდა. ვერც იმ მეომარების გა-ცოცხლებას შეიძლება სიტყვაში, აქ რომ იბრძოლეს. მარტო მხატვარი თუ გა-

მოხატავს თავის ნახატიმ საკუთარი კარ-მიდამოს ღირსებისათვის მომარ-ი კაცის ფიქრსა და გულსიტყვას.

დააკვიროდ ამ სურათებს, ამ მე-ომარულ სახეებს. განა ამ მინიატურულ პორტრეტებში, ამ ცოცხალ დოკუმენტებში, მათი სული და გულ-ი არა ჩანს? ბევრი მათგანი ომში დაიღუპა. ბევრიც უზოუყვლოდ და-იკარგა. (სურათი 2).

დარჩა ეს ფოტო-სურათები, ეს ჩა-ნახატები, სადა და უბრალო, მაგრამ ბევრი რამის მთქმელი.

მარჯვენა დაელოცოს იმ მხატვარს, ხელოვანს, სიტყვის მეჭუქურთმეს, ვინც ამით ყველას ერთად მოუყარა თავი და სინათლეზე გამოიტანა.

აი, ბატალიონში „პაპას“ სახელით ცნობილი გიორგი ჭავჭავაძე, გუნდ-ური ვაჟაკი, მეომარი. შეხედვე მის კეთილ, ნათელგადავლილ სახეს, და მაშინვე მისდამი პატივისცემა დაგე-უფლებდა. უზოუყვლოდ დაკარგულ-

რე დღეებში, სწორედ მაშინ, როცა ამ ძირძველი ქართული ფეხის ბედი ბუნებრივად... უზაგულ ცეცხლში იდ-გა ქართველი კაცი, იმედინად იღვა და, როგორც ბრძოლაში ხდება ეს, ზოგჯერ კიდევაც გაიხუმრებდა ხოლ-მე.

ჭარისკაცმა კოტე სუხიტაშვილმა ფრონტზე ჩამომდგარი სიწმინთი ისა-რგებლა და სიხიზა მხატვარს, მედ-დასთან ერთად სურათი გადაეღო მის-თვის, ცოლს უნდა გადაეუზნა.

მხატვარი გივი მიზანდარი ფოტო-აპარატისა და იარაღის გარეშე ბრძო-ლაში რომ არ იწებოდა, ეს ცხადია, და იმ დღეს გადაღებული სურათიც ამას ადასტურებს (სურათი 3).

აგერ სხვა სურათებიც, ფრონტ-ული ჩანახატები, იმ ბრძოლათა ამსა-ველი უნიკალური ფოტოები. სწორედ ესაა ის, რასაც ჩვენ დროის შეჩერე-ბას ვეძახით. შეჩერდა დრო და შეჩე-რებული და განუყოფელი წუთე-

დუეტუნდად

თა შორის სიცაა. „პაპასთან“ მძო-ბამ და სიახლოვემ გივი მიზანდარს მისი შესანიშნავი პორტრეტი შეაქ-მევინა.

„პორტრეტს“ რომ თავი დავანე-ბოთ, აქ მოთავსებულ ფოტოზე კარ-გად ამოიკითხება ამ კაცის გუნება-განწყობილება:

მეგობრები ბრძოლაში დაცემული თანამებრძოლის — ბადრი ჟვინიას საფლავთან მისულან სოფელ გულ-ფშეშეში (გულრიფშის რაიონი). სურ-ათზე „პაპა“, გივი მიზანდარი და ჯემალ ექიბაშვილია. მწუხარედ დაპ-ყურებენ მებრძოლი მეგობრის საფ-ლავს მისივე სახელობის სკოლის ეზო-ში (სურათი 1).

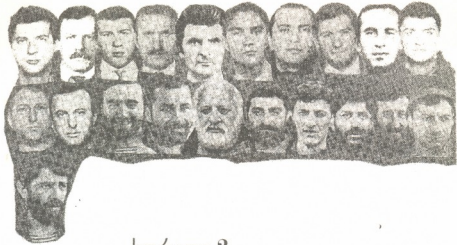
აი, სხვა ფოტოც — ჭარისკაცი კოტე სუხიტაშვილი და მედდა მკაყა-ლა მრეწლიშვილი ფრონტის წინა ხაზზე. სურათის მეორე მხარეზე თეო-ტონე მუშყერია მხატვარს: „ფოტო გადავიღე 1993 წლის თებერვალში, კინდღში, ბრძოლის პერიოდში“... ესე იგი, აფხაზეთში ბრძოლის ცხა-

ბი ამ ფოტოფირებსა და ნახატებშია შენახული.

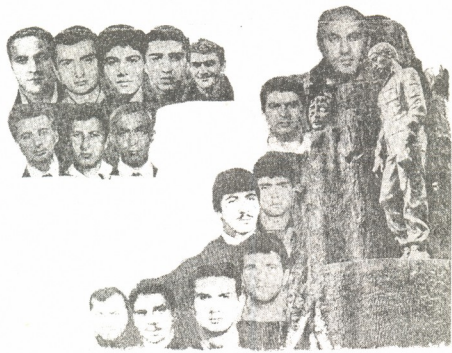
ამ ნახატების ხალხში გატანაა ახ-ლა საკირო. სოფელ-სოფელ უნდა ჩა-მოიარონ ქართლი თუ კახეთი, იმე-რიოთა, და ქვეყანას დაეხმონ, რა მო-იტანა ომმა. უფრო შეიგრძნონ მა-შული და მიწის სინდელი.

და აი, რამდენიმე კაცისაგან შემ-დგარი მცირე ჯგუფი, ომიდან პირ-დაპირ ხალხში გავიდა: ჯგუფში შე-ვიდნენ თბილისის სახელმწიფო სამ-ხატურო აკადემიის სტუდენტები, ახა-ლგაზრდა ნიჭიერი მხატვრები: გელა კახანაძე, კახაბერ თოფჩიშვილი, ნიკა მებრეტელი, სულხან ნაბიჭიშვილი, ვლადიმერ გურული და თეიონ გი-ვი მიზანდარი — ჯგუფის ხელმძღვანე-ლი და გზაზე გამყვანი.

გაგრა და ბიჭვინთა გერ კიდევ და-ცემული არაა და გალში შინაური და გარეშე მტრები დაფათობენ. ასეთ დროს და ამნარი ვითარებში, ზუღლიდში თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის პროფესორ-მა-

სურათი 2

ქსეულნი

წავლებელთა და სტუდენტთა ნამუშევრების გამოფენა მოეწყო. კატალოგი შეადგინა სამხატვრო აკადემიის

გივი მიზანდარი ავღანეთში დაღუპულთა ძეგლი.

დევანმა, საქართველოს დამსახურებულმა მხატვარმა, პროფესორმა გივი მიზანდარმა. გამოფენის ორგანიზაცია ითავა თბილისის მოაწმინდის რაიონის მოქალაქეთა კავშირმა.

მთელი ზუგდიდი მიეგება ამ უჩვეულო გამოფენას. საომარ მდგომარეობაში მყოფმა ქალაქმა ამგვარადაც თავი ისახელა გულღიაობითა და სტუმართმოყვარეობით. სამაგალითოდ მარტო ბეჟან გუნაევას ოჯახი კმარა. როგორი თავდაღებითა და უანგაროდ უმსაპინძლა გუნაევას ოჯახმა ხელოვნებისა და მეგობრობის დესპანებს... როგორი გული უჩვენა, რაზარიის სითბო და შუბლგახსნილობა.

გასული წლის 6 ნოემბერს კი, ზუსტად ამ ერთი წლის წინ, მოქალაქეთა კავშირი, ავღანეთის ვეტერანთა კავშირი, ჯარისკაცთა ხსოვნის ფონდი, თეატრისა და კინოს სახელმწიფო ინსტიტუტი და სამხატვრო აკადემია საზოგადოებას აუწყებდა, რომ „შეგარდენის“ ოლიმპიური რეზერვების კრივის დარბაზში ჩატარდება სპორტულ-მხატვრული საღამო, რომელიც მი-

ექვლენა იმ ბიჭების თავგანწირვას, ვინც სოხუმის მძიმე დღეებში მოღბერტი გვერდზე გადალო და „სინდისის თავი არ აარიდა“... ხალხი ავღანეთის ომგადახდილნი აფხაზეთში იქნენ ლეგენდად.

და აი, დადის მხატვართა ეს მცირე ჯგუფი საქართველოს ქალაქებსა და სოფლებში, კუთხიდან კუთხეში. დადის, რომ უფრო ძალუძოდ შეიგრძნონ თავიანთი მამული და შემდეგ ნახატებში ქვეყნიერებას დაანახონ, რა მშვენიერია იგი. მაშინ მარშრუტმა გაიარა მცხეთა, კასპი, გარყეულა, ქუთაისი, გელათი, ბათუმი. ბარისახოსა და გულდაურში რვა თვე დაჰყვს. გამოფენები მოაწყოს ქუთაისში, ბათუმში, თბილისში.

გივი მიზანდარის პერსონალური თუ საერთო გამოფენები კი, როგორც საქართველოში, ასევე მის ფარგლებს გარეთ დიდი ხანია ცნობილია. მისი

სურათი 3

ქანდაკეები დევან პოლონეთში, ეიეტნამში, კამპოჯიში, უნგრეთში, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებში.

ფერწერისა და ქედლური ხელოვნებისმოყვარე და გამგები ხალხი იცნობს და პატივს სცემს მას.

როცა ამას ვამბობ, თვალწინ მიდგას სამშობლოში თუ სამშობლოს გარეთ მხატვრის მოღბერტი მოსიარულე, ათლეტური აღნაგობის მქონე, მაღალი, ენერჯიული კაცი და ეგედვ ავღანეთის სულის საცხოვნებლად თბილისში დადგმულ მის მართლაც მონუმენტურ ძეგლს...

ასე მგონია, საქართველოს დედაქალაქში, აფხაზეთში დაზოცილი ქართველი ბიჭების სახსოვრად მალე დადგამს ასეთივე დიდებულ ძეგლს ეს კაცი — ჩვენი სასიყვარულო მხატვარი გივი მიზანდარი.

არსებობს ხეივანი პედიატრული ოჯახი

რინოზე, დავითავილერე მასიმოს თეატრი, ისტორიული ადგილი — კუბა, ეკლესია კიხია დღეა გასა, პალეო მიწის სასაზღუდო, არქეოლოგიური მუზეუმი, პალერმის კათოლიკური ტაძარი, პოლიტექნიკის თეატრი და სხვა ღირსშესანიშნაობები.

პალერმის გარე ბუერი სხვა ქალაქიკ დავითავილერე მათ შორის: მუნეო, ენა, პოცა ამბროსია, კაპანი, კარინი, კალტა-ჯირონე, სან ნიკოლა, სანტ'ინოფრიო... იქ გატარებული დღეებია წარმშდელი შთაბეჭდილება მოახდინა ჩემზე.

სალომე მუხუნა თბილისის I კლასიკური გიმნაზიის VII კლასის წარსინებულის მოქალაქეა. სწავლობს: ინგლისურ, გერმანულ, იტალიურ და რუსულ ენებს. ავითრე ხელნაწილობისკონსერვატორია და მუსიკის უნივერსიტეტის მანკე იტალიურის არასტემა. ან ესწავლება მარტო საბავშვო, არამედ კითხვლობს ლიტერატურულ წიგნებს, კურნალ-გაზეთებს და პირველ მკობრადუბულ ნაბელებს თარგმანშიც კი ცდის.

აქვე უთავისობი სალომე მუხუნას თარგმანს პალერმის „პაეშუთა ქალაქის“ გაბნისისადმი მიძღვნილი წიგნიდან, რომელიც ის იტალიაში ყოფნის დროს უსახვრეც.

წუნუ მაღრამი

ბაყმისი ძალაძი

იყო ერთი პატარა ქალაქი აღმოცინებული შიორე, მასზე ბეურად დიდ ქალაქში.

„ბავშვთა ქალაქი“ 1956 წელს დაარსდა პალერმისში. აქ ყოველწლიურად ჩამოიფრენენ წინაგული, ამერიკელები, კორეელები, ებრაელები და მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის წარმომადგენლები. ისინი ერთმანეთთან ამყარებდნენ კულტურულ ურთიერთობებს, ხდებოდა ბავშვების ურთიერთგაცეკვა, რათა შეესწავლათ სხვადასხვა ქვეყნის კულტურა, ხელოვნება, წესჩვეულებები.

შემდეგ ეს დიდი ქალაქი ომისაგან დაინგრა და განადგურდა. „პაეშუთა ქალაქის“ მშობლივ ხუთი წელი იარსება.

37 წლის შემდეგ დაიწყეს ფიქრი მის „გაციცლებლახზე“. ხატარა სარესტვრაციო სამუშაოები და აი, 1997 წლის 18 ივლისს „პაეშუთა ქალაქის“ თავისი ხელმოწერად დაბედა ბეურად. მის აღდგენაში დიდი წვლილი შეუტყობი იმ ადამიანებს, რომელიც ბავშვობა აქ გაეტარებოდათ.

„პაეშუთა ქალაქი“ — ეს არის ადგილი ანტიკური ისტორიისა, ანტიკურის ავტოკეკე პარკი „აველირტა“, რომელშიც ეს ქალაქი მოთავსებული. „პაეშუთა ქალაქი“ იტალიის სხვა მრავალი პარკისაგან განსხვავებით, კულტურული ცენტრია. სწორედ ამიტომაც, რომ ყოველ კულტურის დღესასწაულზე ისიც დებულობს მონაწილეობას.

აქ იმართება სხვადასხვა ღონისძიებები: ბავშვთა თამაშობები, ინტელექტუალური გასართობები. ყურადღებას იპყრობს ულამაზესი შადრევანი მანკეტო მართო ჰეპორაინის დინოზავრებთან ახლოს, იქვეა თეატრი დია ცის ქვეშ, თითქმის ხუთასი ადგილით. აქ ჩამოინაჩნებასობი და მუსიკალური ჯგუფები მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონიდან და ხეივის მართავენ. სარბავშვო კითხვებს სადგური მატარებლობა და საბავშვო სადგომი თათვის სიღიბით მანგველს წავებებს.

სიმბოლური ისიც, რომ პირველი სარბავშვო ფილმიდან ამ ადგილზედაა გადაღებული. „პაეშუთა ქალაქი“ დიდ მანგრემაზე უწყვეტა ჯირო მარინი და თეატრი „მასიმო“.

თამაშობა, ასრთა ურთიერთგახარებლად უსი, ფიქრებში, ოცებებას და ბუნების წაღვნი ვადილებდა ბავშვის ფსიქიკა, მისი ინტელექტი. სხვა სიტყვებით, ეს არის აქედონური ადგილი, სადაც ბავშვები სწავლობენ ცხოვრებას, სადაც პალერმულიც და სხვა ქვეყნის პატარებს შეუძლიათ, თავი იგონონ ნაწილად ბავშვებად, გამოამღვანონ თავიანთი უახრზობა და ინტერესები.

ქალაქში არის მართონტეტების და ბუარტების თეატრი. კერძოში ერთხელ კი ბავშვების შიორ დაფრული სპექტაკლები იმართება.

მაღე აწნებება პატარა მუხუნები, ბარკი და ახალი ოფისი. მასისთვის უმწხედბიან ბავშვთა ინტერეკაციონალური ფესკეკელის ჩასატარებლად. 20 დეკემბრიდან 6 იანვრამდე გაიმართება საშობაო დღესასწაული, ხოლო შიმავალი წელს აბალიონი და ოქტომბრის პოლიომდე პატარები აქ გატარებენ სადღესასწაულო დღეებს.

აღდგენილი „პაეშუთა ქალაქი“ მომავალშიც უკეთესი ცხოვრების ოცნოვრებს.

იტალია... პალერმო, როგორი ახლოებუდა და მშობლიურია ეს ორი სიტყვა ბუდემშობილ და საკუთარი კრეატიუნარტული ჰუმოშითა ბავშვობათვის. როგორ არა ჰგავს მათი სახელის თანმდევი სიტყვა დტოვად, სულის ტკივილად რომ დამწინგია მათი ნორი არსებას.

იქ, შორეულ იტალიაში, ჩვენს ქართულ ბავშვებს გულში იყრავენ, ელოლიავეებიან, დუკმას უყოფენ, მშობლიურ სითბოსა და სიყვარულს უჩაჩივლებენ.

აქ კი, ჩვენსავე მიწაზე, ჩვენსავე შეიღებს, უცხოვრ აქცევენ, მოცეკვაივენ და განსაწირად გაიმეტებენ.

მაგრამ სატანა დიდხანს ვერ იბოვიან. შორს არ არის ის დრო, როცა აუზაწეით ისეე ჩაიყვანება მისივე შეიღების და გატონტებლება მიუხედავად მათი ბავშვობის...

იტალია კი მათი მუხუნებრბაში მუდამ დარჩება იმ დამაზნა შიორებებად, დრო და გამო რომ ვერას აწებეს.

კითხვით სალომე მუხუნას, მისი თანატოლები, რა არის მათთვის იტალია და გაბასუხებები:

— იტალია ჩვენი მამორე ოჯახია! სალომე 12 წლიანა, მამის კი რვა წლის იყო, როცა მშობლებთან და დაიკოსთან ერთად მოუხდა მშობლიური კუთხის დატოვება. გაფერმტობილია მისი ბავშვობა, ჩემი და გულნაიხორბილი გახდა გოგონა. შიორე თანდათან შეეყვითა თბილისის, აქაც იფრინო მშობლიურნი სითბო, ბუერი ახალი შეგობარე შეიძინა და ისევე გაბასდლა მისი ბავშვობის ღამისი და ნათელი დღეები.

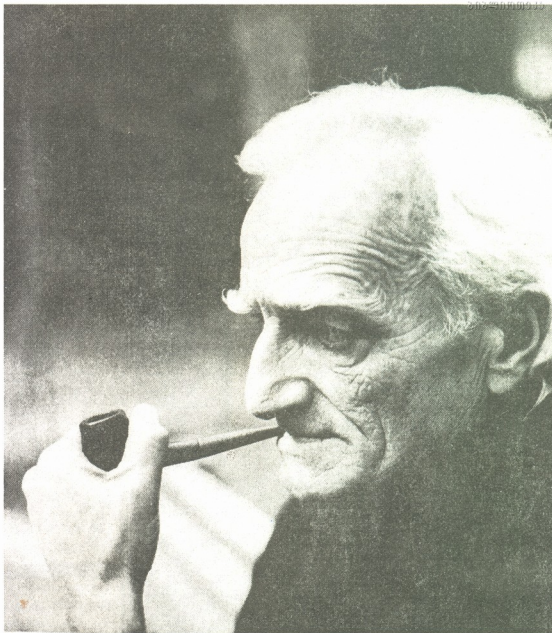
პირველად 1994 წელს ღტოვილი ბავშვთა ჯგუფები ერთად (ბატონ ვახტანგ სტავენჯიას თათსნობითა და ხელმძღვანელობით) გაემგზავრა იტალიაში, კუნძულ სიცილიის დედაქალაქ პალერმოში, დუჩიან და საღვატორე მანისთების ოჯახში. მანისთების ოჯახმა წელსაც მიიწვია შეუღობილი და სალომემ კიდევ სამი თვე დაბეო მათთან. როგორც სალომე ამბობს — მე როგორც მუშედეგ (მათი ექვის შეიღი კეაეთ, ორი კლასევილი — ნამობი და გაბორელა და თბიხი ვეპი — ფრანჩესკო, ნიკოლა, სიმონე, კრისტიანი), ყველაზე უმცროსი ქალიშვილი, ისე მიმიღეს: იტალიელები ძალიან თბილი, კეთილი და სხეუ მართონიყვარე ხალხია. მიზაზურობების ხომ ბოლო არ უჩანდა. ვეპევი მონტე პიოდვე

„დადობარ შენი ზივის და გენის დიდ ისტორიით თვალანებულნი და საყდარებით ცხოვრება შენი არის შიგნიდან განათებული...“

მ. ლომასკე

— უცნაური იყო, თითქმის ბედისწერას ჰგავდა ბატონ ლალი (ალექსანდრე) ჭავჭავაძისთვის ჩემი ურთიერთობის სულ უცანსეწელი პერიოდს. ა. წ. 31 აგვისტოს 80 წელი შეესრულდა ოფიციალურ იუბილეზე მტკიცე უარი ეთქვა. საჭარბოვან სახელმწიფო მუხეზუმში გამართულ შებენიან და სადილზე ესწრებოდნენ მხოლოდ ახლობელთა — ოჯახის წევრების, ნათესავებისა და კოლეგების ვინაობა წყნე იმ ხანად დაავლეთ საქართველოში ვიფიე სამეცნიერო ექსპედიციის შებენიანებს. სასწრაფოდ ჩამოვლითი იბოლისში და გულითადად მივლოცე ვეზარმა. სადილის დასასრულს ავადმყოფობის — ომაზე გამჭრელის, ოთარ ჭავჭავაძის (ომადე იყო), ნაპო ზეკარაძისა და სხვათა გარეოცევი მომიხალგვება, მხარზე ხელი დასაღი და არც ისე დიდი ხნის წინათ ერთადერთ ავადმყოფ დაწესებულებაში მიღებულ სუბიექტურ გადაწყვეტილებაზე (მე მუხეზუმი) შესაბუნა, დამაშვიდა, დამარგა (საუბრაო ვიღოფიერზე ჩაწერილი) მოძღვრის შეგონებას ჰგავდა მსოციანი მეცნიერის ეს ბრძნული მონოლოგი.

შემოდგომაზე ხელახლა გავგეზავრე ექსპედიციაში. 26 ოქტომბრის ბატონი ლალის გარდაცვალების თთობაზე ქუთთისის მერიის საშუალებით შემატეობნენ. ისეც ობილისის მოგაშურე ცერას, 26 ოქტომბრის, დიდებუის პანთეონში მშობლები მიწის სამუდამოდ მიამარცხე, იმ მიწის, რომლის წიაღის არქეოლოგიური კვლევის ეს უცანონოქრეულესი ადამიანი საჭარბოვანის ის-

ინტელიგენცია

ტროის ამტკველებდა. ხელზე ვეჭივრე და ასე, საბოლოოდ გამოვეციდივე.

როგორ განსკვედილიდა სულ ორიოდ თვეში დედაქალაქში მომხმნის ეს ორი მიზეზი ერთმანეთსაგან.

როგორ არ ჰგავს ერთმანეთს ბატონ ლალის დაწერილი ორი წერილის ლიტმობტიყე...

XXX

ალექსანდრე (ლალი) ივანეს ძე ჭავჭავაძის შილი — უმცროსი ვაჟი დიდი ივანე ჭავჭავაძისა, პირდაპირი მემკვიდრე მუხეზუმი მუხეზუმი — დედანდელი საქართველოს ინტელიგენციის ერთერთი უთვალსაზრისუი წარმომადგენელი იყო.

წამოგება რა ოჯახიდან თათის ერის უძველესი წარსულისდმი სიყარული, ბატონისა ლალის უდიდესი დეველი დასაღ ქართველი კულტურის განვითარებას აგვი უწავითვლის სამაოვი წყლისა დღის წარმადებით სწავლობდა ქართული ხელოვნების ისტორიის საივთებს. მისი საყოველთაოდ აღიარებული ნაშრომები, მათ შორის სადოქტორო დისერტაცია, მიზეზდა მტკარა-ბარისის კულტურის (ძე წ. III თასქრელების), სახეობე კავსაცის ძე წ. V-III თასქრელების საშემენებო საქმეებსა და არქიტეკტურას და ა.

ბატონი ლალის შემოქმედლებითი საქმიანობის უშთავის ცერას მეცნიერობათა ავადმყოფი საქართველოს სახელმწიფო მუხეზუმი წარმოადგენდა. ამ ეფე მუხეზუმი 1943 წელანდ, ბავილი ჭავჭავაძის სამუხეზუმი და სამეცნიერო მოღვაწეობის ყველა საფეხურს — უმცროსი მეცნიერის მუხეზუმიდან დოქტორის მოადგილეობამდე სამეცნიერო ნაწილში (ბოლო დროს დოქტორის მთავარი მუხე-

ველი იყო). მუხეზუმი მოღვაწეობის ამ ხანგრძლივ პერიოდში სათავეში ედგა მთავარ საცესეს, სციფის, საცესე თავმოქალისა ქართველი ერის მთავარი სასურე — არქეოლოგიური ვაიხრობითი უმეხეზუმი მოპოვებული ძეგრესი ლიბონებისგანა ხეციებში მასალა. „სახელმწიფო... — წყარო ავადმყოფის ოთარ ჭავჭავაძის — ქართველი ხალხის მთავარი სასურეს დაცვა ყოველთვის სანდა პირთა ხელში იყო და ნათელი სახელების — ვეჭივრე თავიშელისა და იროლიანო სონღლაშვილის გვერდით ამ საქმეში აღმუქანდრე ჭავჭავაძისეც დგას.“

ცნობილი მხატვარი, ავთანდილ ვარაზთან ერთად, ბატონ ლალის მიერ მუხეზუმი მოწყობილ მუხეზუმი გამოჩენას აღტაცებაში მოქცეს მხახველი 1936 წელს, იანვარში, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტიში ჩატარდა ვეგორიათა სავინათობის კოლეციუმში. მოიხმალა რა ეს გამოჩენა, მისმა მთავარმა მოწაწილეს უცხოეთში — პარიზის ვეგორავილი ცენტრის (ორსტობი) დირექტორმა, პროფესორმა ეან ფრანსუა რიშარმა განაცხადა: „ქართველმა შეძლიათ იამაყოფოთ თვენი კულტურით, იგი მუხეზუმი ძირეველა სუფრანგეთისზე, მაგრამ ამ ფრეშენმა არ უნდა მთავრეოთ იგიდამწეების სამაბი. XXI საცესეს წყვეტილებები უნდა მუხეზუმი მოხმაცეს, სანდტეკოსთა თვენი გამოჩენის მუხეზუმი ციფირი ვანდწყევა. რა ყოველი ფრანგებელს მისაბი მაქსიმალურად კონცენტრირებულსა გხდის.“

ბატონი ლალი — პროფესორი და არქეოლოგი — საველი სასქესეტილო მუხეზუმი ცერაფი იგი იყო ბოლო დრომდე საქართველოს ტრადიცილან თბილისში დაბრუნებული მუხეზუმიც.

ლი სწაველი განმართული იერითა და ახალგაზრდული ენერგიით გვიხლავდა გარდა არქეოლოგიური სამუშაოებისა, ბუნებაში გასული გატაცებული იყო მხატვრობით — ჩამოსკინიბთა ხოლმე მუხეზუმი ჩანახატები, ჰეზავეები.

საქართველოში ოთხმოციანი წლების მიწერაფელსა და ოთხმოცდაათიანი წლების დასაწყისში დატრიალებულმა უმედღებებამ არც ერთი მუხეზუმი მამულიშვილი არ დატევა გვერდითი. ვეზალტრებულმა ვაიხრობითა გვერდითი მოქმედებანდ ნაშლილი პატრობეტი თვისი დიდა ატრობეტიც, მოქალაქეობრივი ვალის გარნობით, ბუნებრივია, ვერც ბატონი ლალი დარჩებოდა მოღონათა პასიური მავურებლის როლი. მიუეცა რა სოციალურ-პოლიტიკური კატაკლიზმების ეპიცენტრში, ორივე ბანაკის წარმომადგენელმა არაერთხელ სანად ატეციეს გვლი. მიუხედავად თათის თითქმის 80 წლის ასაკისა, მისეც ვაეციტურად იღეწოდა, სიღინჯი გამორჩეული, სიმამრეციე გამოირჩეოდა.

უღრესად სიმამრეციე ვაეციენობის, დაეციენი, იშუათა გენგვალის მიჭრე, თხები ტურფალი მამულიშვილი, მოცესი, ჰეზმანური, ტრადიციონალური, მინე პრინციპული და სკირო შემხევევში ყოველდ ეუროპოზისი, მაილზეზეობრივი, ეთიკური, ესთეტიკური, ჰართული და ზოგად კულტურის სანად განმავითარებელი და ფართოდ ვაეციტელებული, საქართველოს ისტორიისა და ქართველი ეროვნული სავანმქურის დაუღელელი დარგი — ასეთი იყო საქართველოს მეცნიერებათა ავადმყოფი წავჭარბიანდრეტი, ბატონი ალექსანდრე ჭავჭავაძე.

ბედნიერად ვივლი თვის, რომ ოცდახუთი წელიწადი ბატონი ლალის ვეციენის მომიხება შეეშინება და ახლი ურთიერთობა, მეამაბება, რომ ლალი ჭავჭავაძისეული ხელნაწერი, (დასაბათობა) — უმეწიერესი, ქართული ჩეუქრობათა „პეველი დანამეტი“ შესრულებული უძირფუხის რულითადად იხმება ზესს არქევიში.

ბარნოლი გეგეგეგეგე

„პირველი ბლითი ყველგანის შეუხედავია“, — ეს ნაკადი კულინარული ნუგეში მუდამ აქტუალური აღმოჩნდა მიხელო თუმანიშვილის სახელობის ხელოვნების კავრთა-შორისი ფესტივალის შემდეგ თეატრალურ-მა ექსპერიმენტმა, სხვა ქართულ ფესტივალურებთან შედარებით, უფრო გამართლად, რადგან მომზადდა არა ანტიკონსერვატივისა-გან (როგორც ტელეფესტივალ „მანა“) და არა კონსერვებისაგან (როგორც კინოფესტივალი „ოქროს არწივი“) — ამ ყველაფერში ცენტრალური ინგრედიენტი — თეატრი — ყველაზე ცოცხალი, სისხლსავსე, ღონიერი, და კარგად შენახული აღმოჩნდა მთელ ქართულ არტისტულ სამზარეულოში. თეატრს ვერ უწყვეტ მეთვალყურეობას ტელესერიალი, უამინდობა თუ ვილი ტოკარგვი. ასე რომ, ფესტივალ შედგა მას დღეოდღებით მომავალ წელს, შეიყვარებენ და მართლაც სახალხო ზეიმად აქცევენ — თუ რა თქმა უნდა, პირველი ბლითის საეტიფიკა გათვალისწინდება. ის, რაც მიეტყვება პირველს, ვერ მიეტყვება მეორეს...

ნახ, სპექტაკლებზე მეტი საიმოვნებით დადიდა. მიზეზი მარტენია: ჩამოტანილი წარმოდგენები, რამოდენიმე გამოჩვეულების გარდა, არ ტრეკდება განსაკუთრებულ შთაბეჭდილებას. (გამონაკლისში არ ვგულისხმობთ თემურ ჩხეიძის „მაკეტუს“ თუ გიჩა კაბანაძის „ჩემოდანს“). რადგან მათ შინც ქართულ რეპერტუარს მივაკუთვნებთ. ნუ დავიხვევთ ხელზე იმას, რომ ყველა მსახიობი უპროფერაროდ ჩამოვიდა: თუ ყოველივე ამაში კიდევ ფულს გადაუხდელითი, ხელგაშლილებთან ერთად სულელიც აღმოჩნდებოდათ: არცენტირებულები ვერ ცვეცდენენ ტან-

სპექტაკლებზე, პირველი ნახვები საათის შემდეგ ეს ჩვენი სტუმრები ერთსულვინად და ხმაურით იწვედნენ დარბაზინად გასვლას, იქნებოდა ეს უკულოური წარმოდგენა თუ ქართული გულს გვიშვილდნა ის, რომ ხალხს თვალს გაუღებდა ჩვენს საცარელ მსახიობებს: ელივერ მაღალაშვილს, ზურაბ ჟიშნიჭის, ახალ ცერას გიორგი ნაკაშიძის... ყოველივე ბოლოს სიბრალულით აღვაცხედნა სტუმრების მომართ და გვაფიქრებინდნა, რომ თეატრალური მსახიობის პროფესია მათ სამშობლოში ძალიან დაუფასებელია.

მაგრამ ეს ფესტივალის უნდა გამართულიყო თუნდაც იმიტომ, რომ მაყურებელს ეცხია „შინელი“ (ბულგარეთი), ადამ პანუშვილის „რომეო და ჯულიეტა“, BNT-ს „მაკეტი“, MXAT-ის „რეპეტისის შემდეგ“ და რა თქმა უნდა, პაკო პენას ბრწყინვალე კოედიტი „შინეიშა“ მოხიბლა მაყურებელი რიჩ ახლავდა, ძალზე ნიჭიერი მსახიობითა და ბრწყინვალე კასტით, რომელიც რაღაც ახალი, თვლისებებისათვის გაუსწრავი ევროპეული ფილმებისადმი აღმოჩნდა. თუმცა სიტყვი იურსკიმ ეს სპექტაკლი ასე შევახსენა: „კარგი წარმოდგენა, მაგრამ პერსპექტივა არ გეჩინა“ — ამ ინდივიდუალური, ცვრტი მიღწეული კაქერული მიმდინარეობა, რომელიც იმაზე მეტყველებს, რომ დიდი თეატრი საქართველოში აღარაა, მის შესაქმნელად ძალა არ ჰყოფნის... მათი ნიჭი უდავოა, მაგრამ თუ თეატრი ასე განვითარდება, საწყენი იქნება“.

დიდი ფურჩოა მოახდინა ადამ პანუშვილიც. ვინმე, ცოცხლებს ლევანდამ, მარადიულმა მადიებელმა. მისი „რომეო და ჯულიეტა“ ძალზე ანატრალიციული იყო — არა იმიტომ, რომ იქნისებით დადიდა, ჯულიეტა კი — თიხეგერული ციქნებით. შექპირიული მოქმედებებით თანამედროვეობაში გადმოხდა აღარც ახალია და აღარც საინტერესო ნოვატრობა იმაში გამოიკვეთებოდა, რომ პენას რამდენიმე ციქნით იყო წარმოდგენილი. მოვალდებუნი თვალს პანუშვიტი (უქმული მოწარმელი სპექტაკლები გამარჯვებად ამა თუ იმ გადაწყვეტას, ასაბუთებდა, ეკებოდა. წარმოდგენის დღეაზრი რომეოსა და ჯულიეტას ყველა დროში არსებობის შესაძლებლობა იყო,

ეტყობა, „დრო ფულა“-ს წარმომავლობაში აფიქრებინა ორგანიზატორებს, რომ მხოლოდ ამერიკელთა დროა ფული. საფესტივალის სპექტაკლები ისეთი ლიდი თიხეხებებით მოგზაურობდნენ დროში, როგორც სამარ. შურტი ტრამპინ-ჯაშაში. ასეთივე სილადით ქაჩობდნენ საერთოდ. საფესტივალის პროგრამით ხელშეწყობილია საიოსკა და ლამის სათავდასალოცო იყო. ნუ გაემახვილებით ყურადღების იმაზე, რომ საფესტივალის ღონისძიება არ დაწყებულა დათქმული დროზე: დავთანება ქართული მუქეტუალბობა. სპექტაკლი შეიძლება ერთი საათით ადრე დაწყებულიყო (არცენტრნელების „ხუნდ მირიკია“). შეიძლება და დროზე მისულს გავგეგოთ, რომ თქვენი სპექტაკლი ერთი (რომებრც სტურტას „მაკეტუს“) ან ორი (ამერიკელების „უბრალო გული“) საათით გვიან დაიწყება ან ლამის არ დაიწყება (რადგან თურმე გუშინ გაიმართა), კარგ შემთხვევაში — სახვლიობადა გადატანილი (დათო დეიაშვილის „მეფე ლორი“). ასეთი მანქანობობა და დედაბაბუქობა დროით დასრულებას კვლავ და კვლავ ზემოხსენებული მიზეზის გამო, მიეტყვება.

თავიდან პუბლიკამ ორინტრაცია ხუმორულ სპექტაკლებზე აღიღ: ფესტივალის ბოლო თქმის სწორად მათ წარმოსაჩენად მოწყობა მაგრამ ბოლოსკენ მხოლოდ ქართულ, უწყვეტ ნა-

გოს, ინგლისელები ვერ თამაშობდნენ ღონის... მათთვის ეს მშვენიერი უფსო ტურისტული მგზავრობა იყო, რისთვისაც, მუქნებრივია, ბევრი მადლობა გვიხიხეს. ბარემ აქვე ვიტყვი ერთ პატივსაცემად ჩვენი სტუმრების მიმართ: შეიძლება, რიგობა ქართველს მა არ იცის ორო-ორი წყვილი დანაჩანგლის ხმარება და ნორა-ნორა უცხოელი დენების ირონის საგანი ხდება, მაგრამ თეატრში სიარულს, თეატრში მოქცევის კულტურა საცამად კარგად აქვს გამოუმუშავებული აკადემიურ თეატრში მიმავალი ადამიანი შეეცდება შექმნილდაგვარად აკადემიურად გამოწყობის, მოწესრიგდნ, სხვა თუ არავე, თან დაღიარცხნის. ამის მშვენიერი მაგალითის თავად ორგანიზატორები იძლეოდნენ, რომლებიც უძლო ლამეების მიუხედავად ყველა სპექტაკლზე საპარადო ფორმაში იმყოფებოდნენ. ტრადიციული თილისური თეატრალური პუბლიკის ფრანზე გამაფრთხილებელი იყო ჩვენი საყვარელი სტუმრების პატივსი და ჩაცმულობა. მათი საპატიო მუხა ორი რიგი ეთიბობდა ხოლმე, ამიტომ განსაკუვება ძალზე თვალმისაცემი განილდა: იგივერბილი, რომ სპექტაკლზე ისინი პირდაპირ საცხებურთო მატრედად ან შერბობის ფეშში მოწყობილი შაბათობდნენ მოვიდნენ. რაც ყველაზე საინტერესოა (ეს შემეჩნეული ეჭობდა ველსა, ვინც მტრ-ნაგულბად სისტემებტრუად დადიოდა საფესტივალ

იმვე სინაზის, ნების, თავაწწირვისა თუ სისუფთავის უნარი ტრენინგებში, სიყვარულის მტვერდაუღებლად გამოტარება საჯუენების წიაღად, პოლონური „რომეო და ჯულიეტა“ დიდებული სანახაბა აღმოჩნდა, რომელსაც კარგე სტუდენტებისთვის ნიშნული ავტარტულობით ესწრებოდა ერთი და იგივე ხალხი, მათ შორის — მსახიობები.

MXAT-მა წარმოადგინა საკმაოდ რიგინი, ძაბუე მისუელი სპექტაკლი „რეპერტივების შემდეგ“ ბერგმანის მიხედვით, რომელშიც სერგეი იურსკი და მისი ოჯახის წევრები მონაწილეობდნენ. „ეს სპექტაკლი ყველთვის ბუწის ხილზე გავლავა“, — განაცხადა მსახიობმა და მართლაც, ერთმომყვებინაი წარმოდგენა უკვე მსგულლობისას ტოვებდა იმპროვიზაციის დღესადლებლობის შეგრძენებას, თუცა სერგეი იურსკი რუსი მსახიობისთვის ჩვეული, დიდი პასუხისმგებლობითა და დამეტივებით თამაშობდა. იმვეს ვერ ვიტყვით მის ქალიშვილზე, ნატალია ტტინიკსიათაზე, რომელსაც თეატრალურ სამყაროს-

არღ ოლების „შემთხვევა ზომაპარკში“ თეატრებისათვის ნამდელი კომედია იქცა — სწორედ თარგმანის გამო. მიკროფონთან მოკალაფებული გოგონა სხაპასუხობით ჩაიკითხვდა ხოლმე ორგვერდიან ტექსტს, მსახიობები მოთმინებით ელოდნენ, შემდეგ კი იმვე ტექსტის დეპარტას იწყებდნენ მშობლიურ ინგლისურზე. ხოლო თუ თქვენ არ ფლობდით ამ ინგლისურს, მაინც ვერაფრით მიხვდებოდით, რომელი რეპტია რომელი ეყუფნოდა, რომელს უყარდა ჩიტები და რომელი მიიღოდა ზომაპარკიდან... ამგვარ კონფუსს მოხდენილად ავცილებდით თავიდან, თუ სპექტაკლი იმ ენაზე გათამაშდებოდა, რა ენაზეც დაიდა. თარგმანის აუცილებლობის შემთხვევაში ველისგანის გამოკონება საკირა არ იქნებოდა. სპექტაკლზე წარმოდგენის შემდეგ ნაბეჭდო მკლუშინაარსაც შეეშლო, რომელიც პროგრამას დაერთვებოდა.

ამ ფესტავალში 1988 წელი მომავლად, როცა თბილისში გასტროლებზე დიდი ბრტანეთის ნაციონალური თეატრი ჩამოვიდა შექსპირის

ფესტივალური უღბი

თან, როგორც ჩანს, ნიჭზე მეტად ოჯახური ტრადიციები აჯუფირებს.

ცალკე საუბრის თემაა თარგმანი. მოგვცესენებათ, კარგ შემთხვევაში, არსებობს სინქრონი, ცუდ შემთხვევაში — სპექტაკლი უთარგმნელად თამაშდება. რასაკვირველია, მისასალმებელი იყო ორგანიზატორთა სურვილი, მაქსიმალურად მისაწელომი გაეხადათ მაყურებლისათვის ყოველი წარმოდგენა, მაგრამ შეთოდა მოსინჯვა, როგორც ჩანს, მანამდე უნდა მომხდარიყო. საკმაოდ მისაღები მოგვეჩვენა ვენესა რედგრეივის სპექტაკლის მოწოდება პუბლიკისათვის: ქეთი დოლიძე ალაგალად თარგმნიდა, გარკვეულ დიალოგსაც კი მართავდა მსახიობებთან, ხოლო უფრო ვრცელი ტექსტის შინაარსს წინასწარ მიხერხებულად აღმოჩინილი პაუზის დროს ამბობდა. მიხერხებულად აღმოჩენილი პაუზის დროს-მეთქი, იმიტომ ვამბობ, რომ მისი მოქება თურმედ ისტატობას საკრებოდა. საკმაოდ ფსიქოლოგიური სპექტაკლი, რომლის განმავლობაში ორი მსახიობი მხოლოდ საუბრობს (დღე-

სამი ნაყლებად ცნობილი პიესით. განსაკუთრებული მოუთმენლობით „ქარიშხალს“ ელოდნენ, რადან მოსკოვიდან ჩამოღწეული ხმებით (ბუნებრივია, თეატრი ვერ იქ ჩამოვიდა), დიდებული დეკორაციებისა და კოსტუმების გარდა სპექტაკლი საინაგებო ტექნიკური მოწოდებლობით გაგვიკვირდა — მისი მეშულობით ავიღოს როლის შემსრულებელი... მართლა იფრინდა. მოხდა წარმოადგენილი რამე რეკვიზიტი თბილისში არ ჩამოვიდა... „ქარიშხალი“ ბრიტანელმა მსახიობებმა შარვალკოსტუმებსა და პულკვერებში გამოწოდებლბმა ითამაშეს, მაგრამ რაც ყველაზე საოცარია, ყველა ერთხმად აღნიშნავდა, სტივენ მაკინტოში, არიელის როლის შემსრულებელი, მართლა დღერინადა... სპექტაკლის შემდეგ ხალხი დიდხანს იდგა გარეთ პროგრამებით ხელში და თეატრდამ გამოსულ მსახიობებს ყველას საითხოვად ავტოგრაფს თხოვდა. ეს ავტოგრაფებიანი პროგრამა ავერ უკვე თითქმის ათი წლისია, რა სამწუხაროა, რომ ფესტივალმა მსგავსი სუენიერები არ დაგვიტოვა.

ზინა კვერენჩილაძემ საინტერესო გზა განვლო ხელოვნებაში და ამოუწურავი შემოქმედებით აქტიურულ ბიოგრაფიით თავისი სიტყვა თქვა.

ბავშვობიდან მეოცნებე იყო. შეიყუარებოდა ბინის ბნელ კუთხეში და დაუსრულებლად ზღაპრულ სახანაბებზე ოცნებობდა. თეატრი ჭკრი არ იცოდა და არც ესახებოდა. მეოთხე კლასის მოსწავლემ მოზარდ მსაყვრებელთა რუსულ თეატრში შილინის „ვერაჯობა და სიყვარული“ ნახა. ნახა და მასში უმაღლესი სიყვარული დაიხილა. შინაგანად მასში უჩინრად იმსახურებოდა მსახიობი.

...ზინა საწერ მაგიდასთან თავდახრილი ზის. მაგიდაზე გალკტიონის, პაოლა იაშვილის ლექსებია. იქვეა ჩანაწერები, ხელნაწილი დღის საზრუნავი. „ჩემი ანტიგონეს“, თავის ჭკრი გამოქვეყნებულ, სასურველ ნაშრომს მსწერის. ვფურცლავ და ადგილებს ვკითხულობ: „რობისდროინდელ თაობას, ვისაც კი სულიერი ორიენტაცია გჭკონდა, თვითონ ვიკავებოდა გზას, თვითონ ვახერხებდით საკუთარი თავის აღზრდას. ძალადობისა და სულიერობის ფონზე ძნელი იყო სულიერი წინასწარობის შენარჩუნება. ჩვენც იმავე მორევში ვტრიალებდით, მაგრამ, მაინც იყო ხელშეუხებელი და მოუხელთავი, რასაც ჩვენი დუხჭირი ცხოვრების შეღამაზება შეეძლო. ეს იყო ოცნება. ოცნება იყო სულიერი საზრდო ჩვენი, ოცნებადამგვახარა ცოდნას, ლიტერატურას, ხელოვნებას, ტექნიკას, ფიზიკურ შრომას, ვეღაფერს, რასაც ჩვენი დამშეული გონების გამოკვეთა შეეძლო. ამაში გხედავდით ხსნას, გმობობას, ამით გვიწოდოდა, გვეშველა, გადაგვეჩინა შეუღებულ და მიწასთან გასწორებული ჩვენი ბავშვური თავმოყვარობა.“

მისი სამუშაო ოთახი მუდროა. კედელს ერთმანეთს მიჯრილი წიგნების თაროები ფარავს. მსახიობის ყველდღიურობა თეატრია. იგი მთელი არსებით ხელოვნებით ცოცხლობს და სუნთქავს. წერს, კითხულობს, დელამაციისათვის შერჩეულ ახალ ლექსებს სწავლობს. უდიდესი პასუხისმგებლობით ცილება თავის პედაგოგიურ მოვალეობას. თეატრალური ინსტიტუტში სტუდენტებთან ლექციები ატეს, სასცენო მეტყველების ჩინებულ ოსტატურ მებუთე გიმნაზიისა და პედაგოგიური კოლეჯის მოსწავლე-ახალგაზრდობას მეტყველების კულტურას უკითხავს.

— მე ვცხოვრობ ყველდღიურობით, მესასურებდა ზინა, — დღის რიგრაგზე ჩემი სიცოცხლე თავიდან იწყება. შეამაცხება, რომ მყავს შვილი — გიორგი მარგველაშვილი. იგი ჭკრი კიდევ პატარა ასაკ-

ში პიროვნება იყო, დღის გამაყვარებელი, ატეს თავისი საყვარელი საქმე, ხელოვნებას ლირსეულად ემსახურება. რეჟისორია, მსახიობი, თეატრალური ინსტიტუტის პედაგოგი. მძიხელ თუმანოშვილის აღზრდილი. გასულ სეზონში თუმანოშვილის სახელობის კინომასხიობთა თეატრში მან დადგა რაფელ ერისთავის „ჭკრი დაობოცნენ, შემდეგ იჭკრიწინეს“. სპექტაკლი მსაყვრებელმა აღფრთოვანებით მიიღო. მყავს ორი შვილიშვილი — გიგი და ნინო, რასალი — ლეილა გვარამიშვილი — ოპერის თეატრის რეჟისორია. ეს ყველაფერი ჩემი მიმდინარეა. სიყვარული ხომ ოჯახიდან იწყება.

ვერონიკურად ამ გაუსაძღის ყოფაში ზინა არ თაკილობს წყრილობან საოჯახო საქმეებს. ყოველთვის მიწეწეწუნებოდა მიჩქარის აუცილებელი საზრუნავისათვის. როგორც ანა კლანდამე თავის ორტომეულში სათაურით „თეთრ ბეღაურზე“ წერს: „სამართლიანი და პრინციპული ზინა კვერენჩილაძე, რიც მსახიობ ქალს (მფარველსა და პატარანსმოკლებულ მინდრის ყვივლს და არა სითომადფრკვეულ ბაღის მცენარეს); — როგორც ევთხელ მისთვის გულნისტიციულით უთქვამს ერთ მანდილოსანს) ჭკრიად უჭლებდა მაგრამ ალბათ... თეთრ ბეღაურზე ამიტომ ზის“.

თეატრალური სეზონი რახანია დაიწყო. ამერჩეული მწერლის კობურნის ტრაგია.

მე

კომედია „ეთამაშობით ზინს“ (რეჟისორი ოთარ ფაშვი) მის რეპერტუარს ისევ შემორჩა და ესწრაფვის რუსთაველის თეატრში გამართული სპექტაკლის ორი პერსონაჟის პონოსისა და უოლერის (ელიშვიტ მალაშვილი) ჩინებული დუეტ მამურებელმა კვლავინდებურად იხილოს.

სპექტაკლში უდიდესი პრობლემა, საკაცობრიო სატყვიარი — მართობა. პონოსია სათნოების სახლის ჩამოშლილ ზღურბლს სიფრთხილით გადააბიჯებს. საოცრად მეტყველი მოძრაობები მართობით გამოწვეულ მის მოკაბუბულ ემოციებს გამოხატავენ. მოხუცთა მიწეწერის ეამს ვინ არის მათზე მზრუნველი და სპექტაკლის გამაჩრებება ზინასა და ედიშერის მოქმედების საოცარი პლასტიციური ნახაზია.

ზინა კვერენჩილაძის, როგორც მსახიობის რეპერტუარი მდიდარი და შთამბეჭდავია. მედია — ევროპილესა და ანუის ბიესემში, ზინიბი — სუმბათაშვილის „ლალატში“; იოკასტე — სოფელს „ოიდიპოს მეფეში“; დედა — ვარსია ლორკას „სისხლიან ჭკრიწინში“...

მიხილ თუმანიშვილის, რომბრტ სტუარდს, დოლო ალექსიძის, თემურ ჩხეიძისა და სხვათა სპექტაკლებში ის ყველთვის

მთავარ როლს ასრულებდა.

ახლა კი მხატვრული კითხვის დიდებული ოსტატი გატაცებით კითხულობს ხალხურ პოეზიას, ძველი ქართული პოეზიის მარგალიტებს: რუსთაველს, თამარს, ღმერთს, დავით გურამიშვილს, ილიას, ბართაშვილს. ვოკალურ ანსამბლ „ფაზისთან“ ერთად მონაწილეობს მუსიკალურ-ლიტერატურულ კომპოზიციებში.

რამდენიმე წლის წინათ რუსთაველის თეატრი გასტროლებზე ლენინგრადში იმყოფებოდა. ზინამ მონოსპექტაკლში „ამჰერსტის მშვენება“ ემილი დიკინსონის როლი შეასრულა. მან ოსტატურად გადმოსცა ამერიკელი დიდი პოეტი ქალის სულის დიურები. სპექტაკლს მყურებელი არ იცნობდა. არც ზინას თამაში ენახათ. მოულოდნელობით განცვიფრებულები, აღტაცებას ვერ მაღავენ. დიდებულ მსახიობს სარა ბერნარს ადარებდნენ და მყურებლის დაიწებული თხოვნით სპექტაკლი მეორედ გაიმართა.

გამოჩენილმა თეატრმცოდნემ იური კობეცმა ეურნალ „თეატრსა“ დაბეზვარეთის თეატრალურ ვურნალში გამოაკვეჭა ვრცელი რეცენზია ლენინგრადში სავასტროლო სპექტაკლის „ამჰერსტის მშვენების“ დაღმის შესახებ სათაურით „იშვითი ზეიმი“. რე-

ყუპონი ჯიქონი

ცენზენტმა მაღალი შეფასება მისცა ზ. კვერენჩილაძის საშემსრულებლო ხელოვნებას. რეცენზია ჩვენმა ეურნალმა „სელოვნებაშიც“ გადმოგვტვა.

მიზევი თუმანიშვილის ბრწყინვალე დაღმა ანუნი „ანტიგონე“ თეატრალური ხელოვნების ნამდვილ ზეიმიდ იქცა. კრიონი ამოუწურავი ფანტაზიის სერვა ზაქარიაძე გახლდათ. თავად მოვეუსმინოთ:

„იქში ანტიგონე“ ბედღეულობათობის სასწორია და იგი ჩემი გულის ნაწილია. ანტიგონე ჩემი გონია, პულსია, თვალთახედავა ცხოვრებისეული. ანტიგონე 20 წლის იყო და ძალიან მიყვარდა. ასეთი ბედნიერი არასოდეს ყოფილვარ საკუთარი მრწამსის გამოვლენაში, როგორც აქ, „ანტიგონეში“. ეს იყო მართლაც დიდი სიმფონიური მუსიკის დამაგვირგვინებელი აკორდი. აკორდი გმირული შემართებისა, პოეტური სინატიფისა და სულის თავისუფლებისა.

დიღმა შენ, განგებო, რომ მარგუენ ბედი შენთან შეგედრისა, რომ მცხოვრე ანტიგონეს ხანმოკლე, მაგრამ იდეალური ცხოვრებით“.

ზინა კვერენჩილაძის, დიდი ხელოვანისა და მოღვაწის, სუნიტვა ამერად დმა-

ნისია. იქ ხომ მან თეატრი შექმნა, მისი სამხატვრო ხელმძღვანელია. ადგილობრივ ახალგაზრდობას ინტერესი გაუღვია ხელოვნებისადმი, სილაამზისა და მშვენიერებისადმი.

ქუთაისში აღმაშენებლის ძეგლის გახსნისადმი მიძღვნილ მიტინგზე მსახიობი ტრიბუნაზე იდგა და მივრებარებ წარმოთქამდა: „საქართველოში შემობრძანდა დიდი დავით აღმაშენებელი, როგორც ამხედრებული ქართული სული. იგი მიველ საქართველოს ეფინება. ვილოცით ქართული სულის ძლიერებისა და ამაღლებისათვის, ვილოცით ერთიანი საქართველოსათვის“.

ეს მრწამსია მართალი გულის, ეროვნული შემართების ხელოვანისა.

ტელეფონის ზარი მხატვრული კითხვის დიდოსტატს ერთ-ერთი ღონისძიებაზე უხმობს და ისიც სიამოვნებით თანმდებდა.

— თუ დაკავებული არა ვარ, უარს როგორ ვიტყვი. ეს ხომ ჩემი სულიერი საზრდოა და ტაში — უმაღლესი კოლოდა, — ამბობს იგი.

გვიან ღამეა. სინათლე ჩაქრა. ზინამ სანთელი აანთო, რომეღმაც ბინაში წარუშლული სილაამზე შემოიტანა. მან აღიქვა

მშვიდი გარემო და ემოციების დასაოცებლად პასტერნაკის ლექსის სტრიქონები შთამბეჭდავად მოიშველია:

თოვდა და ქროდა, მიველ ქვეყანას სითეთვე ელო,

სანთელი ენთო, მაგიაზე სანთელი ენთო,

როგორც ზაფხულში ალზე მუმლის კორიანტლი, სარკმლისყენ ისე მოფინადა თოვლის ფარტელი.

მიწებზე მაქმანს აქარავადა ნაშქრის ხელი,

სანთელი ენთო, მაგიაზე ენთო სანთელი.

დიღებული წარმოსახვის ანტიგონე, ემილი დიკინსონი, მეღვა, ზინა კვერენჩილაძის სპექტაკლების განუმეორებელი მშვენებანი, მხატვრული სიტყვის ჯაღოქარის თითქოს ცელიდან სულგანაბული უსმენენ. ვიგეკარ კარის ზღურბლიდან და ვგრძობ, უყეთესი მერმისის მოლოდინში მაგიაზე სანთელი ანთია, ანთია და არ იქვის, ირგვლივ მისი თვალისმომჭრელი ელვარება სუფვას.

თეატრალური ინფორმაცია

სამაგისტროლო ინფორმაცია

ქალაქ ლიუვენის მერიისა და რკინიგზის ხელმძღვანელობის ინიციატივით გადაწეა შენობის რესტავრაცია. ქანდაკებების აღსადგენად მიიწვიეს გამოჩენილი ბელგიელი მოქანდაკე დირკე ლრანსი. სწორედ მან შესთავაზა აღნიშნული სამუშაოებში თანამშრომლობა დათო ნათიძეს. დათომ სიაოვნებით მიიღო ეს მიწვევა და ორმა მოქანდაკემ იტირთა უზარმაზარ სამუშაოების შესრულება. საქმარისათვის, რომ მხოლოდ ერთი სკულპტურული კომპოზიცია, რომელიც შენობის პარაპეტზეა განთავსებული, შედგება თერთმეტი ფიგურისაგან, ხოლო თითოეული მათგანი მოცულობა ორ კუბურ მეტრს აღემატება.

ქანდაკეები იმდენადა დაზიანებული, რომ მოქანდაკეებს, ფაქტობრივად, არსებულ მოცულობასა და იმავე მასალაში — ფრანგული ქვიშა — ქუ „პრუფეში“ ახალი ფიგურების შექმნა უხდებოდა. თავდა-

ოქროს ხელოვნება

ნიგზის საღვრის შენობის რესტავრაციაზე.

პირველად ეს ქალაქი ისტორიაში IX საუკუნეში მოიხსენიება, როგორც მძლავრი სამრეწველო ცენტრი. 1426 წელს ლიუვენი სიტი. XVI საუკუნის დასაწყისში იღობა პუმანსტემა ერთ-ერთ რატერდამელმა ლიუვენი გადასცა პუმანსტერი განათლების ცენტრად.

ქალაქის ხუროთმოძღვრება და სახეობის ხელოვნების განვითარება ემთხვევა ფლამანდიული ხელოვნების აყვავების ხანას XVII საუკუნეში, რომელიც თანამედროვე ბელგიური ფერწერის, ქანდაკებისა და ხუროთმოძღვრების წინამორბედად არის მიჩნეული. ამ პერიოდში მოღვაწეობდნენ გენიალური რუბენსი და მისი მოწაფე ვან დიკი, გამოჩენილი ფლამანდიელი მხატვრები იორდანსი, სნეიდერსი და სხვები.

ლიუვენის ხუროთმოძღვრულ ნაგებობათა შორის აღსანიშნავია რკინიგზის სადგურის შენობა, რომელიც ერთ-ერთი უძველესია ევროპაში. იგი ბაროკოს სტილშია აგებული. ნაგებობა, როგორც ეს ბაროკოს მხატვრული სტილისათვის არის დამახასიათებელი, გამოირჩევა ქანდაკებებისა და დეკორატიული ელემენტების სიუფით. პირველი და მეორე მსოფლიო ომის დროს ქალაქი ბარბაროსულიად დაიბომბა, რის შედეგადაც მძიმედ დაზიანდა ლიუვენის მრავალი ხუროთმოძღვრული ძეგლი. სერიოზული ზიანი განიცადა რკინიგზის შენობა-მაც, რომლის ქანდაკეები თითქმის მთლიანად განადგურდა.

პირველად, კომპოზიცია შესრულდა თხევანში და მხოლოდ მას შემდეგ, როდესაც ქვეყანაში ცნობილ და აღიარებულ სკეპტიკოსებისაგან შემდგარმა კომისიამ მოიწონა ნამუშევარი, მოქანდაკეები შეუდგნენ მათი ქვაში გადატანას.

ამჟამად დასასრულს უახლოვდება სამუშაოების პირველი ეტაპი. პარალელურად მიმდინარეობს რკინიგზის შენობის რესტავრაცია. სამუშაოების დამთავრება განსაკუთრებული მიმდინარე წლის ბოლოსათვის.

ორი მოქანდაკის ნამუშევარი ბელგიის საზოგადოების ყურადღების ცენტრშია. ალფანს მათ თავიანი სახელწოდებით მოაწვეს „ლია კარის დღე“ და შემოსული თანხა საკვლავიქველად გაიღეს. უნდა აღინიშნოს, რომ დათომ უკვე რამდენიმე მოწვევა მიიღო.

წინ კიდევ სწავლის ერთი წელია და მისი შეთავსება ესოლენ მწელ ფიზიკურ სამუშაოსთან იღო ძალისხმევას მოითხოვს. მაგრამ დათო ნათიძეს მხოლოდ „ოქროს ხელოვნება“ ეს არა აქვს — იგი შრომისმოყვარეა და ამიტომაც ვეცდებით დაძვინჯოთ უსურველი ჩვენს თანამემამულეს, ახალგაზრდა ნიკიტერ მოქანდაკეს დათო ნათიძეს, წარმატებით დასრულებინოს კარგად დაწყებული საქმე და, თავისი საყვარელი სამშობლო, საქართველო, დაემშვენებინოს მისი მრავანეტი ჩამოქონილ ქანდაკეებს.

ახალგაზრდა მოქანდაკეს დათო ნათიძეს, გარდა საღვრის ნაშრომისა, უფრო მნიშვნელოვანი არაფერი ჰქონდა გაკეთებული ხელოვნებაში. ის-ის იყო, თბილისის სამხატვრო აკადემიის ქანდაკების ფაკულტეტი დაამთავრა და თავის პედაგოგს, გამოჩენილ ქართველ მოქანდაკეს გოგი ოჩიპურს გამოემშვიდობა. მეგობრის მიწვევით, ბელგიაში, ქალაქ ანტვერპენში გაემგზავრა. ახალგაზრდა ხელოვანს თუმცა გინებში უხვად უტრიალებდა იდეები, მაგრამ რას გააკეთებდა და როგორ დაიწყებდა თავის გზას დიდ ხელოვნებაში, თავადაც არ იცოდა.

ქალაქის დათვალეობისა დათო ნათიძე ხელოვნებათა აკადემიის შენობასთან აღმოჩნდა, რომელიც ჯერ კიდევ XI-საუკუნეში დაუარსებიათ და შეიტყო, რომ ქანდაკების განყოფილება კონკურსის მართვად პროფესიონალ და მოყვარულთათვის.

ცოდნება იქ სწავლის გაგრძელებისა იმდენად დიდი აღმოჩნდა, რომ დათო არც დადებულა. მაშინვე თბილისში მამას — ცნობილ ქართველ მეცნიერს, ხელოვნებათმცოდნე თამაზ ნათიძეს დაუტყდა და თხოვა, დაილოში და სხვა საბუთები გაეგზავნა...

გამოცდა მაკარი და ობიექტური იყო. რვა პრეტენდენტიდან ჩაირიცხა მხოლოდ ორი — დათო ნათიძე და ინგლისელი მოქანდაკე, თუმცა გამოცდას ბელგიელი სპეციალისტებიც აბარებდნენ. ორი წლის მუშაობის შემდეგ დათომ დიდ წარმატებებს მიაღწია და კიდევ ორი წლით განაგრძო სწავლა უფრო ვიწრო სპეციალობით — ქვაში მუშაობაზე. დათოს პედაგოგი, ცნობილი ბელგიელი მოქანდაკე ირწმუნება, რომ დათოს „ოქროს ხელოვნება“ აქვს. ეტყობა, ის არ შემცდარა. დათოს ჯერ სწავლა არ დაუმთავრებია და უკვე მიწვეულია ქვეყნისათვის ძალზე მნიშვნელოვან სამუშაოზე: ბელგიის ერთ-ერთ უძველეს ქალაქ ლიუვენი XVIII საუკუნის ბოლოს და XIX საუკუნის დამდეგს აგებული რკინი-

ლაპარისი - მსოფლიოს პიტი-პიტი საუკეთესო ჯულიეტა

— თუკი რამეს მივადწიე, — განუცხადა მადრიდის სამეფო ოპერის თეატრის კორესპონდენტებს ეთერ ჭყონიამ, — დღეანემს უნდა ვუმაღლოდე.

ინტერვიუ ოფენბახის ოპერის „გოფმანის ზღაპრების“ პრემიერის შემდეგ შედგა, სადაც მომღერალმა მთავარი, ოლიმპიას პარტია ბრწყინვალე შესარულა.

მას ესპანეთში ღამარისის გვარით იცნობენ. დედის — შესანიშნავი მომღერლის, ღამარა ჭყონიას და მამის, ჯარსულში ცნობილი მოცეკვავის მორისის ასულმა დედ-მამის სახელებიდან წარმოქმნილი ფსევდონიმით გააცნო თავი ევროპის საოპერო სამყაროს.

შვიდი წელია, რაც ეთერი ესპანეთში ცხოვრობს და მოღვაწეობს. საოპერო სცენაზე ბრწყინვალე გამარჯვების პარალელურად მან შესანიშნავი ქართული ოჯახიც შექმნა. მისი მუდმივი მოსოფელი ქართულია. ესპანეთში იხორბება და მაინც ქართულად ტყეპიკებს ეთერის პატარა გოგონა.

— ხშირად ინტერესდებიან, ვინ იყო ჩემი პედაგოგი და ვისი ვიკალური სკოლა გავიარე, — მიაბობს ეთერი. — განსაკუთრებით პირველ ხანებში, როდესაც ბარსელონის შემდეგ კამპლინის, ესპანელი კომპოზიტორის ფ. ალონსოს ხსოვნისადმი მიძღვნილ კონკურსებში „ესპანეთის ხმეში“ გაიმარჯვე. ახლა კი ყველაზე წარმატებული, რომ მე აქართული ვიკალური სკოლა გავიარე, რომელიც თავისი თვითმყოფადობით გამოირჩევა და არა ერთი მსოფლიო მისიონერლობის მომღერლის ამხორბდელია“.

ქართველ მომღერალს უკვე აქვს „საუკეთესო ესპანელი“ და „ოქროს ხმის“ პრიზები. ამ კონკურსებზე მონაწილეობის მიუხედავად ეროვნებით ესპანელ მომღერლებს შეუძლია, ეთერი დაუშვას, როგორც გამოჩაღობი, და ეს გამოჩაღობის იმიტომ გააკეთეს, რომ „მას სცენაზე ნამდვილი ესპანური ტემპერამენტი აქვს და საერთოდ, ამ მომღერლის ფენომენი უკვე ფენს ქართველთა და ესპა-

ნელთა ნათესაური კავშირების მოს“, — ასე ხსნიდნენ ესპანური გაზეთები ამ პრევენდენტს.

ესპანეთში ქართველმა მსახიობმა არა ერთი შესანიშნავი სცენური სახე შექმნა.

— სადაც კი მიქვს შესაძლებლობა, — ამბობს ეთერი, — ვცდილობ, შევასრულო ქართული რომანსები და არა ები ოპერებიდან. ძალიან მიხარია, რადგან ჩვენი მელიდონები ყველას მოსწონს, მრავალი მუსიკოსი იყენს მათ მართ ინტერესს.

მდიდარი და მრავალმხრივია ეთერ ჭყონია-ღამარისის რეპერტუარი. მსოფლიოში ცნობილი ოპერების პრაქტიკულად ყველა სიპრანოს არია გუგუბა მის ღად და განუყოფელი ნაწილი. იგი სერიოზულ მტრობობას უწევს ევროპაში ბევრ ცნობილ მომღერალს. აი, მაგალითად, როგორი პიკანტური შემთხვევა მოჰყოფს გერმანულ „ექსპრესს“: იმისათვის, რომ ვერდის „რომიო და ჯულიეტაში“ არ ემღერა მთავარ როლში ახალგაზრდა ნიჭიერ მომღერალს ეთერ ღამარისს და ეს როლი რეჟისორის მეუღლეს შეეცრულებო, თავისი ცოლის შესაძლებლობების გათვალისწინებით იგი იღებს ოპერის უმცირეს და უღამაზეს არიას. ღამარაკია იმ არიის შესახებ, რომლის რთული კოლორატურობა და დრამატული სიძნელეების გამო ემხიან ყველა სიპრანოს. — მანაის (სექტაგლის რეჟისორი, რედ. შენიშვნა) მეუღლეს — მარის ვიტაღლის არ უნდა შეეცრულებო ეს არია, რათა არ ეხევენებია თავისი სისუბუტე შედარებით თავისზე ახალგაზრდა კოლეგასთან. მხედველობაში გუგუბს ახალგაზრდა ქართველი მომღერალი, რომელიც მეორე შემადგენლობაში მღერის და რომელმაც მეორე მთავარ რეპერტივას, პრემიერამდე ექვსი დღით ადრე, ამ სიტყვების პირდაპირი გაგებით, განაცვიფრა ატრაცეული მსმენელი. სწორედ ისინი ღამარაკობენ პირველი შემადგენლობის ზურგს უკან, რომ დირიჟორს და რეჟისორს (ესე იგი რანისა და მონაკის) უნდა შეეცვაღათ პრემიერის შემადგენლობა, რადგან სწორედ მეორე შემადგენლობის უკუღმეტი იყო ნამდვილი „პრომოსი“.

ერთ-ერთმა დამსწრე მუსიკათმცოდნემ პირდაპირ განაცხადა „ექსპრესისათვის“: „აქ, სადაც მარის ვიტაღლის გაკვირვებით იღებდა ნოტებს და დაძაბულად ამოაფრქვევდა ბეგრებს, ღამარისი მღეროდა თავისი შესანიშნავი ხმის მოლილი სილითობით, თავისუფლად და ღადად. ეს მსმენელისათვის მართლაც დიდი სიამოვნება იყო“.

ეს ფაქტი მრავალმა გახუმრებულმა აიტაცა და ჟურნალისტებიც და სპეციალისტებიც ეთერ ღამარისის მსოფლიოს ერთ-ერთ საუკეთესო ჯულიეტად აღიარებენ.

წინ დიდი ტურნეებია. მას მრავალი მოწვევა და კონტრაქტი აქვს.

ეთერის კონტრაქტი აქვს ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ისრაელში, მრავალ სხვა ქვეყანაში საგასტროლოდ, — და მინც: „ჩემი სული და გული ჩემს მშობლიურ თბილისში, ჩემს საყვარელ თბილისის ოპერის თეატრში“, — ამბობს ეთერ ჭყონია-ღამარისი და იმ დღეზე ოცნებობს, როცა იგი, მისი წინამორბედების მსგავსად, ქართველ ხალხს დასჭირდება.

1. 1850
 2. 1855
 3. 1860
 4. 1865
 5. 1870
 6. 1875
 7. 1880
 8. 1885
 9. 1890
 10. 1895
 11. 1900
 12. 1905
 13. 1910
 14. 1915
 15. 1920
 16. 1925
 17. 1930
 18. 1935
 19. 1940
 20. 1945
 21. 1950
 22. 1955
 23. 1960
 24. 1965
 25. 1970
 26. 1975
 27. 1980
 28. 1985
 29. 1990
 30. 1995
 31. 2000
 32. 2005
 33. 2010
 34. 2015
 35. 2020

3 5 3 0 5 6 3 3 0 6 4 0 6
 5 6 3 3 3 3 0 6 4 0 5
 5 6 3 6 3 3 4 0 6 4 0 3 5

1. 1850
 2. 1855
 3. 1860
 4. 1865
 5. 1870
 6. 1875
 7. 1880
 8. 1885
 9. 1890
 10. 1895
 11. 1900
 12. 1905
 13. 1910
 14. 1915
 15. 1920
 16. 1925
 17. 1930
 18. 1935
 19. 1940
 20. 1945
 21. 1950
 22. 1955
 23. 1960
 24. 1965
 25. 1970
 26. 1975
 27. 1980
 28. 1985
 29. 1990
 30. 1995
 31. 2000
 32. 2005
 33. 2010
 34. 2015
 35. 2020

3 5 3 0 5 6 3 3 0 6 4 0 6
 5 6 3 3 3 3 0 6 4 0 5
 5 6 3 6 3 3 4 0 6 4 0 3 5

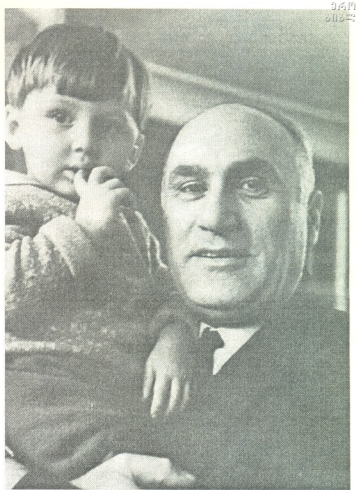
6 8 5 6 0
 8 2 3 5

1. 1850
 2. 1855
 3. 1860
 4. 1865
 5. 1870
 6. 1875
 7. 1880
 8. 1885
 9. 1890
 10. 1895
 11. 1900
 12. 1905
 13. 1910
 14. 1915
 15. 1920
 16. 1925
 17. 1930
 18. 1935
 19. 1940
 20. 1945
 21. 1950
 22. 1955
 23. 1960
 24. 1965
 25. 1970
 26. 1975
 27. 1980
 28. 1985
 29. 1990
 30. 1995
 31. 2000
 32. 2005
 33. 2010
 34. 2015
 35. 2020

“დროის” არქივიდან

ცისანა ტატიშვილი, ჯანსუღ კახიკი, ზურაბ სოტაძე, მინიქო თუშანიშვილი.

ირაკლი ავაშივი ვაჟიშვილ-თან მახტან ავაშივიანთან

კ. ვოროვილოვი და მ. ბიორბაგი მართვულ კიონერებთან.

ბიგლა ფირცხალავა, გულნარა მახტაძე, ნოდარ ლუგბაძე, ოთარ ბობრონიძე, ზაურ პოლქვაძე, ზურაბ ბუზუნავა.

სოფიკო ზიანური, კოტე მახარაძე, არკადი რაიკინი.

მახტან ჯავახიანი სტუდიაში.

მეორე მისვლი

როცა კარი გაიღო და დანახა, ისე ძალიან გაუხარდა, როგორც არასდროს. ისიც იგივეს განიცდიდა, როცა ქაღს სტუდიაში შეჰყვა. აქ მისვლით მართლაც უაღრესად ბედნიერი ჩანდა.

- დაკავებული ხომ არა ხართ?
- არა, ესუხაა ჩაის დაღევას ვაპირებდი.
- ვინმეს ხომ არ ელოდებით?
- არა, არავის.
- პო, ძალიან კარგი.

პალტო გაიხადა და შლიაპასთან ერთად ისე ნელა და ურთიხლად დასდო, თითქოს ან არსად არ ექსტრებოდა, ან კიდევ პალტოს და შლიაპას ეთხოვებოდა სამუდამოდ. მერე ბუხართან მივიდა და მხიარულად ატრციალებულ ცეცხლს ხელისგულები მიავიცხა.

ერთ წამს ორივენი ცეცხლის ალით განათებული ხუმად, ხმაიმოულეხლად იღგნენ გვერდიგვერდ. მათ მომდიმარ ბაგეებს ჯერ კიდევ ერთმანეთთან შეხვეერის ელდანაკრავი სიხარულის კვალი ეტყობოდა, თითქოს იღუმალი ხმა ჩასურსულუბდათ:

- რატომ ვილაპარაკით. ნუთუ ხს საემარისი არაა?
- საემარისი კი არა, მეტიცაა. აქამდე არც კი მივიქრია...
- ღმერთო, რა ბედნიერებაა შენს გვერდით ყოფნა, აი ასე, უბრალოდ.
- აი, როგორც ახლა ვართ.
- რაღა უნდა ვინაბრთთ ამახე მეტი?

მოულოდნელად კაცი მობრუნდა და ქაღს შეხედა. ქალი წამსვე განზე გადაგა.

ქალმა დიდი, ფორთხლისფერი აბაჟური ანთო, ფარდები ჩამოაფარა და პატარა მაგიდა ბუხართან მის-

ფსიქოლოგია

წია. ჩაიდანში ორი ჩიტი უსტეცნდა. ბუხარში ალი ლიცლიცებდა. კაცი მუხლებზე ხელდამოჭრილი იჯდა. აქ ჩაის დაღევა ძალიან დიდი სიამოვნება იყო. ქაღს ჩაისთვის ყოველთვის ჰქონდა რაღაც განსაკუთრებული, უკვერძილესი ნამცეცვა სენდვიჩები ცხარე საყებლით, ნუშის ორცხოზიდა და მუკი, რომით გაჯერებული სურნელოვანი კეკისი...

მაგრამ ყოველივე ეს საუბარს ყოველთვის ხელს უშლიდა, ამიტომ კაცი მოუთმენლად ელოდა ჩაის დამ-

თავრებას, რომ ჩვეულებისამებრ მაგიდა თავის ადგილზე დაებრუნებინათ, საუარძლები აბაჟურთან ახლოს დაღვართ და ის წუთი დამდგარყო, როცა იგი ჩიბუხს ამოიდებდა, თუ თუნით დატენიდა და იტყოდა: „ბევრი ვიფიქრე იმაზე, რაც წინათ მიიხარით და ასე მგონია...“

დაბ, სწორედ ამ მომენტს ელოდნენ ორივენი მოუთმენლად. მათი მეგობრობა გულწრფელი იყო. მამაკაცს შეეძლო ყოველთვის ეთქვა სიმართლე, ქალი კი, ყოველთვის ცდი-

ლობდა გულახდილი ყოფილიყო მასთან. ისინი იმ სახეს კარგა ხანია გასცდნენ, როცა ქაღსა და მამაკაცის ურთიერთობას მძაფრი ემოციები ართულევენ. ვნებათაღელვა ყველაფერს დაანგრევედა და თან წაიღებდა — ეს მათთვის ცხადზე უცხადესი იყო. მით უმეტეს, რომ ვნებათა ქარშიხალმა მათ ცხოვრებას კარგა ხანია გადაუარა და ზურგს უკან საკამოდ მდიდარი გამოცდილება დაუტოვა. ახლა კი, ამ საკამში, როცა მამაკაცი ოცდათორმეტის, ქალი კი

ოცდაათის იყო, მისავლის ადგობის დრო დაუტყდა. ისინი თავიანთი ნუსხისიყო ნაყოფს იმკიდნენ. მათ უთითებოდათ ყველაზე ძვირფასი ის იყო, რომ შეეძლოთ სრულად დამტკბარდებოდნენ ამ ოახისში გასერებებით და ყოველგვარი ემოციების გარეშე ამ წესებდრების სისხარულით ხარობდნენ.

ქალმა კეკის პატარა, სქელ ნაკურებად დაჭრა. კაცი მაგაღის გაღაწვდა და ერთი ნახური აიღო.

— უცნაურია, მაგრამ ფაქტია, რომ შე არსად არ მიყვარს ჭამა, აქ კი ყველაფერს დიდი სიამოვნებით შევკვებები და კიდევ იცით რა? — კაცმა ფინჯანი გასწავა და სწრაფად აღაპარადა. — შე როგორღაც მთლად მოწყვეტილი ვარ გარე სამყაროს. არავის და არაფერს არ ვამჩნევ არაფრის სახელს არ ვიმახსოვრებ, არც ის მაინტერესებს, როგორ გამოიყურებიან ადამიანები. ჩემთვის ყველა თითხი ერთნაირია. თუ არის ადგილი, სადაც შეიძლება იჯდე, იცითი ან ისაუბრო, გარდა... კაცს ენა დაება, მერე უცნაურად, ბავშვითი გულბურკვილოდ გაიდიომა, — ამ სტუდის გარდა. — გარშემო მიმოიხედა, შემდეგ ქალს უხედა და გაოცებულმა ბედნიერი კაცის სიცილით გაიცინა. ის იმ კაცს შეგება, მატარებელში რომ გაეღვიძება და გაიგებს, რომ უკვე ჩამოსულა.

— პირდაპირ სასწაულია, თვალს დახეუჯავ თუ არა, ამ სტუდიას, მის ყველა წერტილთან თვალნათლივ ეხედება. ახლა ყველაფერს მიხედავ, ამდენხანს კი ამას ვერ ვგრძნობდი. ხშირად, როცა აქ ვარ, გონების თვალთ ისევ აქ ებრუნები, დაგობრობილობს თქვენს წითელ სავარძლებს შორის, შევკვები შევ მაგაღის მშობარ ხილის ღარანჯს და ფრთხილად ეხები ამ მძინარე ბიჭის ღამას თავს.

ღამარაიის დროს კაცი ბუხარზე ბიჭის ფიგურას უყურებდა. ბიჭს თავი ოღნავ გვერდზე ჰქონდა გადახრილი, ბაგე გახსნილი, თითქოს ძილში რაღაც ნახვ მელოდის უსმენდა...

— მიყვარს ეს პატარა ბიჭი, — ჩაიხირობდა მან. მერე ორივენი დაღუძმდნენ. რაღაც სხვაგვარი, დამბლული სიხუმე ჩამოწვა მათ შორის.

უცხად ორივე ერთად აღაპარადა. — ცეცხლს უნდა შეუკუთო, — თქვა ქალმა. — შე ვაიბრებ დაწერო ახალი... — წამოიწყო კაცმა. ამჯერადაც ორივემ თავს გაქცევით უშველა. ქალმა ცეცხლი ააჩიო, მაგიდა თავის ადგილს დაუბრუნა, ლურ

ვი სავარძელი გამოაგორა და შიგნითი ცენტრი. ამპაჯი ბალიშებით მოწყობილ ტახტზე გადაწვა. ჩქარა ჩქარა! უნდა დაარდვიონ ეს საეჭვო სიჩუმე, ეს ადარ უნდა განმეორდეს!

— პო, მართლა, ის წიგნი, თქვენ რომ დამიტოვეთ, წავიციოხ.

— მერღვე, რა აზრის ხართ?

საშინოვრებად გაიარა და ყველგვერი თავის კალაპოტში ჩაღდა. მაგრამ ვითომ მართლა ასეა? ორივენი ცოტას უსმებდად ხომ არ ჩქარობდნენ, ზედმეტად სწრაფად და ხალხისადად ხომ არ პასუხობდნენ ერთმანეთს. ხომ არ იყო ეს მათი ურინანდელი საუბრების ბრწყინვალე იმიტაცია? კაცს გული ბაგა-ბუგითი უჭებდა. ქალი ლოყადავლით იღვდა და ყველაზე საშინელი ის იყო, რომ ქალს წარმოუგენა არ ჰქონდა, სად იმყოფებოდნენ ამ რა ხლებოდა ირგვლივ.

უკან მოსახედა დრო აღარ ჰქონდა. როგორც კი გინის მოვიდა, იგივე განმეორდა. ორივეს ენა დაება, საუბრის ძაფი გაუწყდა. შედრენ და დაღუძმდნენ. ისინი ისევ კოცონის პირას მსხდომი ორი მონადირე იყო, რომელიც უსუნდების სიღრმინად უცვრდა შეთვისება ქალის კივილი და ხმაშალაღი, მილოდინის სახეს ვიდრება...

ქალმა თავი ასწია. — წვიმს, — წყნარად თქვა მან, ზუსტად ისეთივე ხმით, როგორც კაცმა თქვა. — „მიყვარს ეს პატარა ბიჭი“.

რა იქნება ბოლოსდაბოლოს, რომ ეს სულელური ნიღბი ჩამოისხან, ფარხმლი დაეკარონ, ამ მოხდენილ ბუღ გრძნობას დახებდნენ და ნახონ, მერე რაც მოხდება. მაგრამ არა, არა, ეს შეუძლებელია! თუმცა წყობიდან გამოვიდნენ და თავის დამორჩილება უტყობდნენ, მაინც მშვენივრად ესმდნენ, რომ მათი ძვირფასი შეგობობას საფრთხე ემუქრებოდა. ისინი კი არა, მათი შეგობობა იღუძმებოდა და ამათ ისინი ვერ შეეგუებოდნენ.

კაცი ადგა, ჩიბუხი გამოებრტყა, თმაზე ხელი გადაისვდა და თქვა: — ბოლო დროს ბევრს ვეჭვობ იმაზე, ფსიქოლოგური რომანი მომავლის რომანი იქნება თუ არა. იქნებ ფსიქოლოგიას, როგორც ასეთს, სულაც არაფერი ესაქმება ლიტერატურასთან?

— თქვენ იმას ამბობთ, რომ შესაძლებელია იდემატიზმით მოცული უნიჩარ არსებობა — ჩვენი თანამედროვე ახალგაზრდა მწერლები, უბრალოდ ცდილობენ ფსიქოანალიტიკოსთა დაყრდნულზე იცვალონ?

— დიხ, სწორედ მასეა. შე მეო

ნია, ჩვენი თაობა საკმაოდ გონივრია და რა შეიძლება არ იცოდეს, რომ მისმდდა დაფუძნებული და რომ გაჯანსაღების ერთადერთი შანსი ამ დაჯავების სიმტკიცების გამოვლენა, მათი სწორი ანალიზი და მათი გამოშკვევი მოხეხების საწყისის აღმოჩენა.

— ოპ, რა უიმელო შეხედულებები გქონიათ, — მღელვარედ წამოძახა ქალმა.

— სულაც არა, — უპასუხა კაცი.

საუბარი აეწყო. ამჯერად თითქოს რაღაცას მიაღწიეს. ქალი მობრუნდა და კაცს გაუღიმა — თითქოს დიმილით ეუხებოდა, „ხედავ გაიანგავი“. კაცმაც თავდაჯერებულად დიმილით უპასუხა — „უშკველდი“.

მაგრამ სწორედ დიმილმა გასცა ორივე. დიმილი ძალიან გაჯანსაღებული გამოუვიდათ და სახეზე შეეჩინათ. მათთვის ცხადი გახდა, რომ ცარიელ სიერცქემი წინ და უკან მოხტუნებულ ორ სასაცილო მართონებზე აგებდნენ.

„ნეტავ, რაზე ვლაპარაკობდით?“

— ფიქრობდა კაცი. მისთვის ეს ყველაფერი ისე გულისგამაწვრილებელი იყო, თავი ძლივს შეიკავა, რომ ამ ამოეკვინა.

„ნეტავ, რას ვამაიმუნობთ, არ გვეყო ამ კომედის თამაში?“ — ფიქრობდა ქალი.

საათმა ექვსჯერ მხიარულად ჩამოჭრა, ბუხარში ცეცხლი ატაკუნდა. არა, მაინც რა უგუნდო იზიან, დგრობო! მოუხეხავი, სიბერეშეგავლი, ასაკით დამძიმებული ორი სუელი, ძალიან რომ ცდილობს საკუთარი სულის ჯურღმელში გამოქმტვას.

ამ ახლებურმა სიხუმემ ორივე მოაჯადოდა. ქალისათვის ეს უკვე მერტისმეტად აუტანელი და მტკივნეული იყო. კაცი სიცოცხლეს მისცემდა, ოღონდ ეს სიხუმე დაგრდობა, მაგრამ ღამარაიტი კი არა, ყოველ შემთხვევაში მხოლოდ არა მათთვის შეკული გამადრძინებელი ღაფიბობით. მათ შეეძლოთ სულ სხვა ენაზე და ღამარაიტიდნენ ერთმანეთს და კაცს სულ სხვაგვარად უნდოდა ქალისთვის გადაეწერებოდა: — შენც იგივეს გრძნობ, არა? ხომ გესმის ეს ყველაფერი?

ამის მაგივრად უნებურად წამოსცდა:

— უნდა წავიდე, ექვს საათზე ბრენდს უნდა შევხედო... — თავის ხმის გაგონებაზე თვითონვე დაიცა თავიარა.

რა ეშმაკმა აცდუნა და სულ სხვა

რამ ათქმევინა. ქალი კი არ წამომდგარა, საგარძღოდან წამოფრინდა. კაცს ჩაუხმა მისი ხმაძაღალი წამოკლებდა:

— მო, მაშინ უნდა ახქარდეთ, ბრენდი ისეთი თუქტუალურია. თუ წასასვლელი იყავით, რატომ ადრე არ მოხარით?

„გული მატკინე, გული მატკინე! ჩვენ ყველაფერი გავაგუჯტო!“ — ჩახმახიდა ქალს შინაგანი ხმა, სანამ კაცს შლიაპას და ტრისტს აწონებდა და თან მხიარულად უდიმოდა. ქალი პოლში ისე გავიდა, კაცს ერთი სიტყვაც არ ათქმევინა და დიდი, სადარბაზო კარი გამოაღო.

ნეთუ ასე დამორღებინა ენომანეთს? ნეთუ შეიძლება მათი ასე დაშორება? კაცი კიბის საფეხურზე იდგა, ქალი კი კარის სახელურს ეურდნობოდა. წვიმამ გადაიღო.

„გული მატკინე, გული მატკინე, — ექოსავით გამოსცემდა მისი გულის ფეტიქა. — რატომ ადარ მიდიხარ? არა, არ წახვიდე! დარჩი! არა, წადი!“ — ქალმა დამეს თვლით გაუსწორა.

ქალი ხედავდა კიბის ღამაზ სილუეტს, მთვარის შუქზე მოციმციმე, სურთით გარშემორტყმულ ჩაბნელებულ ბაღს, გზის მთორე მხარეს ჩამწერივეულ მაღალ, შმშვედ ტრიონგებს და მათ ზემოთ უსასრულო, ვარსკვლავებით მოჭყნულ ცას. კაცი ვერაფერს ამას ვერ ხედავდა. იგი თავისი არჩივეულებრივი „ფონების თვალით“, რა თქმა უნდა, ამ ყველაფერზე მაღლა იდგა.

ქალი სწორად მიხვდა — კაცი მართლაც ვერაფერს ვერ ხედავდა. დმერთი, როგორ ტკივა გული! ეს რა ჩაივინდა. ეს რა შემთხვევა გაუშვა ხელიდან. ახლა შქამ ვეჩიანა. სახრზღარი ქარი უხუილით შემოიჭრა ბაღში. დმერთმა დასწყველოს ეს ცხოვრება!

— ნახვამდის, — შიამახა ქალმა და კარი მოიჯახუნა.

სტუდიაში მობრუნებული ქალი უცნაურად იქცეოდა. აღელვებული თითხში ვარიტიგამორბოდა, ხელებს იმტერევადა და ტრიონით ამბობდა: ოჰ, რა სისულელეა! რა აუტრანდი იდითობაა! დმერთო, რა სისულელეა! მერე ტახტზე უგონოდ დაიქცა, სიბრზღარიგან გათიანული გაუძნძოვლად იწვა და არაფერზე ფიქრი არ შექმლი. ყველაფერი დამთავრდა. რა დამთავრდა? რაღაც დამთავრდა. ვერასოდეს ნახავს მას, ვედარასოდეს. ცოტა ხნის შემდეგ ამ ბნელ უფსურულში ზარის წერილი შემოიჭრა, ის არის. რა თქმა უნდა, ის არის. და რა თქმა უნდა, მან ზარის არაიო-

თარი ყურადღება არ უნდა მიექცოს. რეკოს და რეკოს, რამდენიც უნდა...

კარის გასაღებად ტახტიდან წამოფრინდა. ზღურბლზე მისი ძველი ნაცნობი შინაბეჩა იდგა.

— ოჰ, ძალიან ვწუხვარ, — წამოიძახა ქალმა, — მაგრამ მართო არა ვარ. ხის გრავიურაზე ვმუშაობთ. დღეს სულ არ მცალთა, გვიან სადამომდე დაკავებული ვიქნები.

— არა უშვავს რა. მერე რა მოხდა, ჩემო ძვირფასო, — თქვა მგობარმა ქალმა. — აქეთ ვიყავი და გამოვიარეთ, მინდოდა, იები მომერთმია.

ცოტა ხანს იები არ გამოართო. შეყოვნდა და ჩაფიქრდა. სანამ კარს საჭიდებელი იდგა, უცნაური რამ მოხდა.

... ისევ დაინახა კიბის ღამაზი სილუეტი, სურთშემოვლებული ბნელი ბაღი, ტრიონები, უსასრულო ვარსკვლავებით განახიხებული ცა. ისევ პასუხის მომლოდინე, დაბაბული სირემე იგრინო. მაგრამ ამჯერად აღარ ყოყმანობდა. ნაიხჯი გადაღდა და ძალიან ნახად და აღერსიანად, ძი, თითქოს ემინოდა სიმშვიდის ეს უსასრულო ოკეანე არ შეემოთეობინა, თავის სტუმარს ყელზე მოიჭივია.

— ჩემო საყვარელო! — წაიწურხელა ამ გულისამაჩუყებელი სინაზით გაოცრულმა ნაცნობმა ქალმა. — ეს ხომ ასეთი უმნიშვნელო საჩუქარია. უბრალო სამკენსიანი იების კონა.

მაგრამ სანამ სტუმარი ლაპარაკობდა, ეს ალერსი სულ უფრო და უფრო ნაზი და მხურვალე ხდებოდა. ქალი სტუმარს სულ უფრო და უფრო იმდენხანს ეხევიდა, რომ შინაბეჩამ თავბრუსხვევა იგრინო და ძლიერს ამოილულელა:

— თავი ჯერ კიდევ არ მოგაბერეთ?

— დამე მშვიდობისა, ჩემო მგობარო, — გაისმა ჩურჩული. — მალე დაბრუნდები, გეთაყვა.

— მალე დაბრუნდები, დაბრუნდები, ჩემო კარგო, — უპასუხა სტუმარმა.

ამჯერად ქალი სტუდიაში დინჯად შემობრუნდა და თვალმძლეული თითხის შუაგულში გახურდა ისეთი სიმსუქე და სიმშვიდე იგრინო, თითქოს ღამა, ბავშვივით უფრადელი ძილის შემდეგ უცხავა გამოივლიდა, ახლა სუნთქვაც კი ნეტარება იყო...

ქალმა ტახტზე უწესრად გაიმოფრებული ბაღში მისი სასწრაფო და საწერ მაგიდისთან მივიდა.

— ბევრი ვიფიქრე ჩვენს საუბარზე ფსიქოლოგიური რომანის შესახებ, — სწრაფად დაიწყო წერა. — ეს მართლაც ძალიან საინტერესოა...

ბოლოს მიაწერა: დამე მშვიდობისა, ჩემო მგობარო. მალე დამიბრუნდი...

მთარგმნელი
ნანა კოკალაიშვილი-
ღარიანიშვილი.

(ზრავანები წიგნიდან
"სტალინი. პოლიტიკური
ბიოგრაფია")

ქოს წინაშე, როგორც თავდახანით რეა-
სახიერება სუვერენობა და კერძო სუვე-
რულობა თა რუსეთის.

მაგრამ თავის სიტყვაში სტალინი-
მა სრულიად უფლებებელყო რუსე-
რეთის იმპერიის სიმბოლოები. ამის ნაც-
ვლად, მან შეახსენა მსმენელთ ადო-
ლი ლენინის ჩანაწერებზე და დაწ-
ვრლებით შექმნა სოციალისტური
რევოლუციის მიღწევებზე და რომ გა-
ეწინასწარებინა არმიის კლდით, რომ
მელიც ძალზე ამაღლდა წინარე თვე-
ებში, ამჯერად სტალინიმ თქვა: „ისე-
ვე, როგორც მშვიდობიანი შენების
გამს, ომის დღეებში, ხელმძღვანელი
და წამყვანი ძალა საბჭოთა ხალხისა
იყო ლენინური პარტია“.

სტალინის ქვეყანა და მთელი ვითა-
რებაც გაფიქრებინებდა, რომ იგი ცდი-
ლობა შეერბოდა ღმერთს ვარული და
ძაბულობა პარტიისა და არმიის შო-
რის. ამგვარი დაძაბულობისათვის საკ-
მათ ნიდაც არსებობდა. ეროვნული
გრძნობა მოთავსდებოდა არმიამ, რომე-
ლიც დაფხის გეოგრაფიებს იხვეჭდა
და პარტიის ჩრდილომ აყენებდა. აუ-
ცილებლობის რთი წარმოდგენდა,
რომ ეს ორი თრანსპონსი ჩამოშლილი
სენსაციური ინტროდუქციონი ანდა ძალა-
უფლებებისათვის ბრძოლაში. ამას აბ-
რუნებდა მათი უმთავრესი კვირით —
მრავალი თვისებრი უმთავრესი წვერი
იყო და საგარეო საფრთხეც ხელს
წყობდა ერთიანობას. მაგრამ, მიუხე-
დავად ამისა, გარკვეული მეტოქეობა
გარდუვალი იყო. მშვიდობიან დროს
პარტია ბუჯითად იცვალა თავის უპო-
რატეობას სხვა ორგანიზაციების წი-
ნაში. ომმა გამოიწვია ამ უპირატესო-
ბის შესუსტება. ომმა გახარდა არმი-
ის წინა და ფასი. უნებრუნად შეა-
ბო, გარემოებათა კარნახით, გაუთა-
ნასწარდა პოლიტიკოსის და ოცივერი
თა კორპუსი შეიძინა უფრო დიდი
ავტორიტეტით, რომ აღარაფერი
ეთქვა. შარავანზე, ვიდრე მიუყო-
ვებოდა პარტიულ მდებარეობა სამოქ-
ალაქო იფრასიას. პარტია უნდა შე-
რეგებოდა ამ მიუღწეობას, მაგრამ შე-
უძლებელია, რომ არ გადასიანებუ-
ლიყო.

პირველმა, გაშმაგებულმა ვერძი-
ტის გეგმურლებთან უთანხმოებით, ერ-
თილად თავის მეგობრებს უთხრა: სტა-
ლინის ძალზე მშურსო — მან შექ-
დლო, რომ უნდ გეგმურლებს გაცივლე-
ბით შეუბრალვებლად მიჰყორობოდა,
ვიდრე შე მოუკანართო.

ამჯერადაც, ისე როგორც სხვა მრავ-
ელ თავის აკვრებებში რუსეთის შე-
სახებ, „ბოქმული კარბალი“ სერე-
ლედ და არასწორად მსჯელობდა. იგი,

ისაკადიიერი (1906-1967) გახლავთ ინგლისელი ისტორიკოსი და პუბლიცისტი.
დაიბადა პოლონეთში, წარმოშობით ბერალთა. 1926 წელს შევიდა პოლონეთის კომ-
პარტიის რიგებში და უმაღლე გამოიჩინა თავი ურჩობითა და თავისუფლების სიყვარ-
ულით. 30-იანი წლების დამდეგს მიემხრო ტროცისტულ თბოზიციას და აქაც და-
მოუყოფებელ გამოგინებას ამტკიცებდა. ასე მაგალითად, იგი გადგაპრით ეწინააღმდე-
გებოდა ტროცისტული IV ინტერნაციონალის შექმნას.

1939 წელს, გერმანელთა მიერ პოლონეთის ოკუპაციის გამო, დიიერი გადაიხვე-
წა ლონდონში და ინგლისის მოქალაქეობა მიიღო. არც ერთ ემიგრანტულ მოძრაობაში
არ ჩაბმულა და დამოუკიდებელ ჟურნალისტ-პოლიტოლოგად რჩებოდა. ომის შემ-
დეგ საბოლოოდ გაწვევბა კავშირი ტროცისტებთან და სამეცნიერო მუშაობას მოჰ-
მალა ხელი. სახელი გაითქვა, როგორც სოვეტოლოგის სპეციალისტმა. მის კალმას
ეკუთვნის მთელი რიგი წიგნებისა, რომელთა შორის განსაკუთრებით გამოირჩევა ლევე
ტროცის ბიოგრაფია სამ ტომად, რომანიებით რომ იტხებდა.

1949 წელს, ნიუ-იორკსა და ლონდონში გამოსცეს დიიერის ექვსსახვევრიანი
ჩაწულება „სტალინი. პოლიტიკური ბიოგრაფია“. მრავალი ავტორისაგან განსხვავე-
ბით, დიიერი არკვევს სტალინის, როგორც რევოლუციონრის, პოლიტიკოსის და პი-
როგინის განვითარებისა და ჩამოყალიბების რეალურ სათავეებს.

სტალინი, მართალია, მფარველობდა
ტრადიციონალბრმს, მაგრამ არ შეიძ-
ლებდა არ მიმხვდარიყო, რომ ორი
მსოფლმხედველობა, რომელთაგან ერთ-
თი უკან აბრუნებდა ცარსტული, სრუ-
ლიად რუსეთისაკენ, და მეორე, თავი-
სი შთაგონება, ლენინისაგან მემკვიდ-
რეობად რომ მიიღო, არსებობდა, ერთ-
თიმორეს ეწინააღმდეგებოდა.სტალინის
უჭერდა საესებით თავის გათიეება
ერთთან თუ მეორესთან. მან შორს
ჩამოიშალა ლენინური რუსეთის ნაპი-
რები, მაგრამ არ-ძალუდა ღუსა ჩა-
ეშვა დედად რუსეთის ნაპირებთან —
იგი მავარდ ორი ნაპირს შუა მდგომ
ყარბის.

ორ მსოფლმხედველობას შორის
დია პოლემიკის საკითხი, რასაკვირვე-
ლია, არც ეს წამოტრბილა, ვინაიდან
რევიმი და მისი იდეოლოგია ომონო-
ლითური უნდა დარჩენილიყო. იმის
თქმაც თ მხელია, პოლიტბიუროს წევ-
რებიდან რომელი გამოხატავდა ერთ-
პრინციპს და რომელი — მეორეს, ან-
და ამგვარი განსხვავებანი საერთოდ
სუვერულ თუ არა, რადანაც თით-
ქმის არაფერია ცნობილი პოლიტიკე-
რის შინაგანი ცხოვრების შესახებ იმ
წლებში. მიუხვდავად ამისა, ორი მიმ-
დინარეობა — რევოლუციისა და ტრა-

დიციებისა — სახსვეროდ გაუცნო-
ბიერებლად განაგრძობდა მღუმარე
სეკობობა ხალხის ფიქრებსა და გონე-
ბაში, და თითო სტალინის აზროვნე-
ბაშიც. მისი ომისდროინდელი სიტყვე-
ბის დეკორეველები მოიხვედლი თან-
მიმდევრულ იდეოლოგიურ აქცენტებე-
ში და ხანსაკლებ გადამადიდებლბაში,
უთოოდ, მიაკვლევს მაგალითებს, სა-
დაც ხან ერთი და ხანაც მეორე მიმ-
დინარეობა წარმონიღებდა, და იმ მა-
გალითებსაც მიაკვლევს, სადაც ომი-
ნი ერთიმორეს აჯიეუენ.

სტალინის მსოფლმხედველობის გა-
ორება განსაკვირვებლად აირეკლა,
ასე მაგალითად, რევოლუციის ოცდა-
მეექვსე წლისთავის ზეიმზე, 1943
წელს. წინადაც იგი დააჯივლოვებს
სუკოროვის ორდენით. სტალინი გა-
მოივდა მოსკოვის საბჭოს სხდომებზე,
რათა, ჩვეულებრივ, წარმოეთქვა თა-
ვის სუვესიტუტყვა. მაგრამ პირველად
მასში გამოინდა მარშლის მუნდირით,
რომელსაც ამშვენებდა ოქრომკვდით
მოქარეული სამხრებში, მოთივლი
ვარსკვლავებითურთ, როდესაც გარეთ
არტბდურის ზალკებობითა და ფეიერ-
ვერთა ზღარბოდ აღუვარებთ ესალ-
მებოდენ კიევის განთავისუფლების
ცნობას, სტალინი იდგა მოსკოვის ბა-

ბუნებადობა

ეტიკა, გულისხმობდა ტუნახეცისა და მისი ჯგუფის „წმინდას“ რაც მთელ სხვათა შორის, პიტლერს მიერ გენერალ შლახტერის მოხსობიდან სამი წლის შემდეგ.

სიმაძლევე კი ის გახლავთ, რომ წითელი არმიის ოფიცერთა კორპუსი იყო ერთადერთი ორგანიზაცია საბჭოთა სახელმწიფოში, რომელმაც სტალინის მთელი ძალით არ ახორციელებდა ტორტლურ დათრგუნვას, თუმცა შეიარაღებული ძალები თავის კონტროლქვეშ ჰყავდა ამასთან ერთად, იგი ზურვანდა იმსხვეც, რომ ისინი ახლსახე არ გააკარებოდნენ იმ დისკუსიებისა და ინტრიგების, რომლებიც პარტიას და სახელმწიფოს ადვლებებდა. სტალინი ახალსახედა არაპოლიტიკოს გენერალს, თავს რომ არ ზოგავდა საქმისათვის და გასაჭირს არ უფრობდა, სანამ იგი, ხანდახან ან იშვიათად, თავის ერთგულებას არაგულწრფელად ეფიცებოდა პარტიას, გენერალს, რომელიც წარსულში სიმაძლიერით ეკიდებოდა ამა თუ იმ ოპორტიუნს, მაგრამ პოლიტიკურ აქტიურობას არ იხენდა, რომის მოსთხოვდნენ გეგულად დამამტრებელი მინიხების გზა, რასაც ვერც ერთი სამოქალაქო პირი, ამგვარი ღაქა რომ ახენდა თავის პოლიტიკურ სინდისზე, თავიდან ვერ აიცილენდა.

სამხედრო ხელოვნება იყო სტალინის ერთ-ერთი პოლიტიკურად მნიშვნელოვანი სამფლობელო, სადაც იგი აქქებდა ორიგინალურ და ექსპერტ მენტურ აზროვნებას, და რომელსაც თავს არ ახვევდა თავისი ფსევდო-იდეოლოგიური კატეხიზისის „მოს“ და „არას“. 1937 წლამდე სტალინი ნების აძლევდა ტუნახეცის, თავისუფლად ემოქმედა იმ საქმეებში, რომლებიც ეხებოდა სტრატეგიულ და ტაქტიკურ კონკრეტებს და შეიარაღებულ ძალების მოდერნიზაციას.

ამგვარად, ოფიცერთა კორპუსი, მეტწილად, გადაურხა იმ სულემშუთვეულ ბურღს, წლებს მანძილზე რომ ასახიზებდა და აინივინდა საბჭოელ ღაქა პირთა ბუნებას. მაგალითად, 1937 წლის „წმინდამ“ სერიოზული გაუარესება მოიტანა, მაგრამ მრავალსიმთქმელი ის ამავე, რომ სამხედრო დიპლომატიის ვეგეც ერთი ბრძლედი ვერ ვერ აძლევს წარმოთქვამს ჩვეულებრივი ადირებანი და თვითბრალდებანი. ყველაზე ვეგეცატურად დაუპირისპირებდა თავიანი მსახურლებსა და ჯალათებს.

მარტოოდნ ეს გარემოებაც მიუთითებს, რომ ოფიცერთა კორპუსი აღჭურვილი იყო განსხვავებული, თავისი საკუთარი მენტალიტეტით, აზროვნების დამოუკიდებლობით და მორალური გამტარობით, რაც სრულად უწყველად გამოიყოფოდა ტორტლურად კლიმატში.

იმის პირველი ფაზა ძვირად დაუჯდა წითელი არმიის. თვალში საცქმით იყო რწმუნის დაკარგვა საკუთარ ძალებში, მისმა ხელმძღვანელმა შტაბებმა რომ განიცადეს, როგორც შედეგი „წმინდას“. ამ გარემოებას სტალინი მაინც არ დაუბახუნებია. იგი დროზე მიხვდა, რომ თავისი გენერალისათვის უნდა დაეგრუნებინა მოქმედების თავისუფლება; წაქეზებინა ისინი, რომ გულახდილად ელაპარაკათ; გაუმხენებინა, რომ ეტეხათ თავიანთი პრობლემების გადაჭრა მცდელობისა და შედეგობების გზით; დაუხსნა ისინი შიშისაგან მოვასარადლის რისთვის წინაშე, იმ შიშისაგან, რომელიც ესოდენ მძიმედ ბოიკავდა პიტლერის გენერლებს.

სტალინი თავის ოფიცერთა სჯიდა გაუფრთხილ სიძაღვრით — სიმაძლიერს ან სიფიხისლის უმარისობის გამო; იგი აქვეითებდა არაკომპეტენტურ პირებს მაშინაც კი, როდესაც არაკომპეტენტურობას იხენდნენ ვორთშილოვ და ბულიონი; იგი აწინაურებდა იმათ, ვინც ინიციატივას და სიმარჯვეს ავლენდა.

პიტლერის გენერლებმა უფრო გამტარებად შეაფასეს სტალინის მეთოდი, ვიდრე თავად პიტლერმა, როდესაც თქვენს, რომ რუსეთის სარდლობის კიბის ზემო საფეხურებზე „სახე იყო იმ ადამიანებით, რომლებმაც თავიანთი უნარი იმდენად დაამტკიცეს, რომ ნება დაერთოთ — საკუთარი თვალსაზრისის გამოთქვამა და საკუთარი გზით უშორად ევლოთ“.

მაგრამ ისიც სიმაძლიერა, რომ სტალინი, პიტლერის მსგავსად, საბოლოოდ თვითონ წვეტრდა ყოველ დიხსა თუ მრავალ მცირე სამხედრო საკითხს. შეიძლება განვხად შევიხებო: მაშ როგორ ურთივებოდნენ ერთიმეორეს სტალინის მუდმივი ხარვეზი იმის ხელმძღვანელობაში და მისი ელექტიურობის თავისუფლება ინიციატივის გამოხატვანად? საქმე ის გახლავთ, რომ სტალინი გადაწვეტრებულათა მიღების თავისებური მანერა ახასიათებდა, რომელიც მის გენერლებს აძლევდა ბოიკავდა, არაქვე, პირითი, არათულებ მოქცეულიყვნენ საკუთარი შუბელულე

ბისამერ. პიტლერს, ჩვეულებრივ, წინასწარ აკვიატებული იყნა პირდა — ზოგჯერ ეს იყო ბრწინავლუ ჩანაფიქრი, ზოგჯერ კი უზნობრი ახიზება — და ცდილობდა თავს მოეხიზა ბრანუხისისათვის ან პალდერსა თუ რუნდშტედტისათვის. მიუხედავად მისი ვ. წ. დილენანტისმისა, სტრატეგისა საკითხებში იგი დოქტრინიორი იყო და აღზიანებდა ისინი, ვისაც არ შეუძლო დაეხანა მისი განსაკუთრებული მიდგომისა თუ გეგმის დირსებანი.

სტალინი ასეთი არ ყოფილა. მას არ ჰქონდა სტრატეგიული დოქმები, სხვისთვის თავს რომ მოეხიზა. სტალინი თავის გენერლებს არ მიადგებოდა ოპერატული მინახახებით. მხოლოდ მიუთითებდა თავის ზოგად მოსახრებებს, რომლებიც ეუფუნებოდნენ ეკონომიკური, პოლიტიკური და სამხედრო ვითარების ყველა ასპექტზე ზედმოწვეთის ცოდნას. და ამის შემდეგ ნებას აძლევდა, რომ თავიანთი თვალსაზრისის ჩამოყვებობისათ და თავიანთი გეგმები დაემუშავებინათ. მერე კი ყოველივე ამაზე დაამკარებდა თავის გადაწყვეტილებას.

სტალინის თავის გენერლების მიმართ უნდა შეესრულებინა გულცივი, პირთუფნად და გამოცდილი არბიტრის როლი. თუკი მათ შორის დევა წამოიჭრებოდა, იგი თავს ურდებდა იმათ შუბელულებებს, ვისიც უფრო მნიშვნელოვანი და ყოველმხრივ აწონილდაწონილი იყო, ზოგად მოსახრებას იმ შეთანხმებად და დასასრულ, თავის დასკვნას გამოთქვამდა. ამიტომაც, სტალინის გადაწყვეტილებანი თავიანთი სარ სცემდა მის გენერლებს. ისინი, ჩვეულებრივ, იწონებდნენ აი იდეებს, თავად რომ გულში ატარებდნენ.

ხელმძღვანელობის ამგვარი მეთოდი უცხო ხილი არ ყოფილა სტალინისათვის. ოციანი წლების დამდეგს, იგი ანალიტიკური გზით უძღვებოდა პოლიტიკურს. ურადლებით არვევდა ურადლებლობის შუბელულებას და თვისებებდა. ახლა კი მისი გენერლებს ასევე იმუხტებოდნენ მისი შთაბრუნებით, როგორც სტალინი იმუხტებოდა მათი ნააზრეთათა და წინადადებებით. სტალინის გონება პიტლერისათ როდო წარმოქმნიდა სტრატეგიულ გამოგონებათა ფეფერვებს. მისი მუშაობის მეთოდი დიდ ადგილს უთმობდა თავისი სარდლების კოლექტიურ გამტარისაგან და ხელს უწყობდა უძღვლებს მთავასარადელსა და ხელქვეითებს შორის იმაზე გაცილებით ჯან

სადი ურთიერთობის შექმნას, ვიდრე ვერძინების მოვარსარდლობაში იყო გაბატონებული.

ამით იმის თქმა როდი მინდა, რომ სტალინი მარტოვად მისდევდა თავი-ს სარდლებს უმრავლესობას. ეს უმრავლესობაც კი გარკვეული თვალ-საზრისით, მის ქმნილებას წარმოად-გენდა. დამარცხების უფსურვლის პი-რის სტალინმა ძირფესვიანად განა-ახლა და გააახალგაზრდავა უმაღ-ლესი სამეთაურო შტაბები. მან ჩა-მოშორა ყველა უნაყოფო პრეტენ-ზია უფროსობისა და ყურადღება გა-ახვილა მხოლოდ საბრძოლო მიქ-მედებაზე.

სტალინის თითქმის ყოველ სა-ხელგანთქმულ მარშალსა და გენე-რალს, როდესაც ომი ატყდა, ეჭირა ხელქვეითის ანდა უმცროსი შეთაუ-რის ადგილი. ახალი სამხედრო ელიტ-ის ძირითადი შერჩევა მიხდა მოს-კოეთან ბრძოლებში, როდესაც დაწი-ნაურდენ უკუიყო, ვასილევსკი, რო-სოსლავსკი და ფორინოვი. ეს მოვლენ-ა გაგრძელდა სტალინგრადის ბრძო-ლებში, სადაც ვატუტინმა, ერემუვი-კომი, მაღინოსკიმ, ჩუკოვამ, როტ-მისტროვამ, როდიმცევმა და სხვებმა მოიხვეჭეს სახელი. და ელიტის შერ-

ჩევა თითქმის დასრულდა კურსთან ბრძოლაში, რომელიც შემობრუნების პუნქტიზე გახდა ახალგაზრდა ჩერნია-ხოვსკის ზებეტორულ კარიერაში, სა-მი წლის მანძილზე მაიორობიდან არ-მის განეწივლებას რომ მიადგინა.

ეს აღმანიები დაახლოებით 30-40 წლისანი იყვნენ, შაბდონის უქმი ტვითი არ აბრკოლდებდათ. ბრძოლე-ბის უმატვრეს სიკლამში ხარბად იწე-რინებოდნენ, ვიდრე მტერს გაუტელ-დებოდნენ და მერე უკანაც ჩამოი-ტოვებდნენ.

სულიერი აღორძინება არმიისა, მი-სი მორალისა და მისი სამეთაურო შტაბისა იყო რუსეთის ერთ-ერთი ყვე-ლაზე შესახიზნავი მიღწევა, რისთვისაც პატივი უნდა მივათვალო სტალინს. მაგრამ აღნიშნული მოვლენის პო-ლიტიკური ქვეტექსტი მას სრულიად-ეც არ ეკავშირებოდა. მისმა მარ-შლებმა და გენერლებმა დაიწყეს ავანსცენის დაუფლება. იგი, სტალი-ნი, აკამდენ იმდენად იყო ანაღლებუ-ლი პოლიტიკურის წევრებს შორი-საც კი, რომ ხალხის თვალში არც ერთ მათგანს არ ეჭირა მისი მოად-გილის პოზიცია. არც ერთი მათგანი არ იხიდავდა ხალხის წარმოდგენე-სა და სიყვარულს.

სტალინი მარტოდ მარტო იდგა ხელისუფლების პირამიდის მჭევრულ-ზე. მისგან მომობრებით, საკმაოდ ქვე-რით მისიანდნენ ერთობ უფრულად ფე-რებები მთლიანობისა, კავანოვისა, მიქოთანისა, ულანოვისა, ანდრეევისა. ქვეყნის პოლიტიკური ცხოვრება ჩა-ატოსფერო იყო ანონიმუზების პირქუშ-ატიოსფეროში. ახლა კი, ამგვარი ბუ-რესი გაიფანტა. ახალი სახელები, დიდსა და ბრწყინვალე გამარჯვე-ბებს რომ უკავშირდებოდა, ყველას პირზე ეკურა. ისინი წარმოდგენდნენ პოტენციურ ძალას, რომელიც, მარ-თალია, არავითარ შემთხვევაში არ დაუპირისპირებოდა სტალინს, მაგ-რამ მაინც არ შეესაბამებოდა მის პოლიტიკურ სტილს. ჩვენ ვგახსოვ-რებთ რომ ბოლშევიკებს თავიდანვე ანდო-ლივით ელანდებიდათ ბონაპარტიუ-ული დამპყნავება რევოლუციისა და თუქმაც თავად სტალინის ბრალად ელ-დებოდა ბონაპარტეს იერი, მას არ შე-ეძლო, რომ ეკვის თვალდით არ შეე-ხვდა ამ სახეგრო დღევანდისათვის, რომელიც მისი მარშლების ირცელებე იფურქნებოდა.

ინგლისურიდან თარგმანა
თამაზ ნაბროშვილი

(ბარბიმალა)

იღონის შვიდმეტრიანი ბრინჯაოს ქანდაკება. წვეტს ამაგრებდა თლი-ლი გრანიტის ბოქები. სვეით, ფა-ნარში ერთი კოცონი, რომლის შუქს აძლიერებდა მისი ანარეკლი ღლითი-ნის სარკეების მიუღ სისტემაში და რომელსაც შორი მანძილიდან ხე-დავდნენ ზღვაოსნები. საწვეფო სიხვე კოცონისათვის აქტონდათ დახვეული კობით, ორი სათურაოს შიგნით რომ გადიოდა. შუქურას ფანარში ცეცხლის უმედივად შესახაზად ყოველნაირი საწვეფო მასალა დახურგული ვირე-ბით შექტონდათ ხოლმე.

შუქურა ამავე დროს წარმოად-გენდა ციხე-სიმაგრეს, სადაც იმყო-ფებოდა დიდი ვარნიზონი. აღიუს შემ-თხვევისთვის კოშკის მიწისქვეშა ნა-წილში განლაგებული იყო უზარმა-ზარი წყალსაცავი, სასმელი წყლი-სათვის. შუქურა ამავე დროს საო-ვალთვალო პუნქტიც გახლდათ, რად-გან მახვილანიერობის სისტემა ღი-თონის სარეკების — საშუალებას იძლეოდა კოშკის სიმაღლიდან თვალ-ყური ედევნებინათ სჯვის სივრცე-სათვის და აღმოეჩინათ მტრის ხო-მადლები მანამდე, სანამ ისინი მიუ-ახლოვდებოდნენ ქალაქს.

რევაწახნაგა კოშკს ამშვენებდა ბრინჯაოს ქანდაკებანი. მათზე სას-წვეფო ჰუბებოდნენ. ერთი მათგა-ნი თურმე ხელით უწენებდა მჭის მოძრაობას ცარგვალზე და მნათო-ბის ჩასვლისთანავე, ხელს დაღბა ჩა-მოსწვედა. მეორე ქანდაკება დიდლა-მე რეკავდა და ა. შ. ეს მინათობობი საოცარ ქანდაკებებზე თანდათანო-ბით იღებდა ზაბარულ სახეს, მაგ-რამ ერთი რამ ცხადზე უცხადესია: კუნხულ ფაროსზე აგებული შუქურა პირველი და ერთადერთი გრანდიო-ზული ნაგებობა გახლდათ ბერძნულ სამყაროში, რომლის ასანუხებლად გა-მოყვებულ იქნა ალექსანდრიელი მეცნიერების ყველაზე შესანაწივი და მახვილგანიერული გამოგონება, რომლის ბადალი მანამდე ძველ სამ-ყაროს არ ენახა. ამიერივე იყო არ-ქიტექტორმა სოსტრატმა, მისი სახე-ლი საუკუნეებში რომ დარჩენილი-ყო, შუქურა მარმარილოს კედლებზე ამოტივრდა: „ნიღველმა სოსტრატმა, დექსტიონის-ძემ, უძღვანა მთავრედ ღმერთების-ზღვანებისათვის“. მან წარწერა მარმარილოს ფერისვე ბათ-ქამის თხელი ფენით დაფარა და ხე-მუშის მუვე პტოლემეოსის სახელი დააწერა. გულის სიღრმეში სოსტრატი იმედოვნებდა, რომ გაივილიდა დრო,

ბათქამის თხელი ფენა ჩამოცივდევ-ბოდა და მთლიან მხოლოდ ნაგებობა ამ არაწვეფულდებოდა შუქურას ვაჭვი-ლი მშენებლის სახელს.

და მართლაც, ვერც ერთი ძველი მხოლოდ ნახვადური ვერ დაიკვი-რინდა იმგვარი სასწავლით, ალექსან-დრიის შუქურა რომ იყო. ყველა შემ-დგომდროინდელი შუქურა მხოლოდ მისი უბადრუკი მიმაბა იყო.

ეს საოცარი ნაგებობა მე-14 საუ-კუნემდე შემორჩა, ოღონდ ძლიერ და-ზიანებული სახით. მაშინ მისი სი-მაღლე 30 მეტრს თუ აღწევდა. ამის-და მიუხედავად, არაბი მწერლები აღ-ტაცებულნი იყვნენ მისი სიდიადით.

მე-14 საუკუნეში ფაროსი მისი-სვერისაგან დიფარა. ამ შესანიშნავი შუქურის საოუყვლის ნათივით შუა-საუკუნეების ციხე-სიმაგრეებშია ჩატა-ნებული. ასე რომ სწავლულ არქეო-ლოგებს საშუალება არა აქვთ შეს-წავლიონ იგი.

ახლა იქ ვეკვიპტური ფორტია. სიტყვა „ფაროსი“ თავიდანვე იქცა შუქურას სახოვადო სახელად. მოგო-ნებანი სამშენებლო ტექნიკის ამ გა-საოცარ ნაგებობაზე, ალექსანდრიის სწავლებლისა ნიჭიერებასა და გამომ-რთნებლობაზე, დღემდე შემოინახა ყვე-ლა ჩვენთაგანისათვის ცნობილმა სიტყვამ — „ფაროს“.

ში, ფაროდ ნაკვიდან ჩაკუნი ჩამოსმა, კახაწყლის წინა დღესაც არ ისვენებენ, - გაიფიქრა და დამამცირებელმა ეკვმა დასუსხა, - მამარქები ხომ არ არის - იმან იცის ხოლმე მანდ ტრიალი". ნაცნობი აკაკის ხეები რომ გამოჩნდა, შეგება, მუხლები აღარ ერჩოდა. სასწაულებრივად დაუმხმდა ზურგანთა და შაშხანა. გახვეწილი მხრები შუაგას, საფლავებს შორის რიდიტ გაიხრა, ბუმბუაყვალას სქელ ბარდნარს შემოურა და ბებერ აკაკებთან მივიდა.

უკბად გონება დაებინდა, ფეხქვეშ მიწა გამოეცალა და თითქოს ცთამბრუნების ლიფტს უკანასკნელ სართულზე ტრისი გაუწვდომო, საღვაც ქვესკნელში თავბრუდამხვევი სისწრაფით ჩაეშვა. აღარ ახსოვს, რამდენ ხანს გავრბივდა ეს სულის შემუსოვანი ფრენა. შემოიღო ლიფტი ქვესკნელში თითქოს უზარმაზარ ზამბარებს დასცდომო, საშინლად შეიხრა და ახლა ზემოთ წამოვიდა იმავე სისწრაფით, გაოგნებული ლომისდარი ისევ იმ ადგილას ამოავლო, თეთონ კი საღვაც გაუჩინარდა.

„მარიამ არსენას ასული ოხაშვილი 1925-1999“

„მკარო გორას ძე ოხაშვილი 1916-1992“ - გარკვევით იუწყებოდა საფლავებში ღრმად ჩამჯდარი რკინის სადა ჯვრები.

მუხლოვკეილიძე ლომისდარმა თავის ტვინთანად ჩაიკვია ხს ძირას.

მამასადამე რასაც მამა ატყობინებდა, თერძმე მარიალი ყოფილა! იქ კი ვველაფერი რა სხეანარიად ჩანდა და ექვემდებოდა!

იღბნას, ძალიან იღბნას უჯდა დედამისი მოუკვლელ, ვარდკაჭკაჭასა და წალისკას გამხმარი ბუჩქებით დღაფურულ საფლავებს და უსასტიკესი სიცხადით გმობდა - დააკვირდა, გამოუსწორებლად დააკვირდა! ეს სახედისწერო დაკვირება კი მათი საუკუნო ისტორიას დაკვირვით დათხზუნიდა, ვინაიდან ბევრი კითხვა, რომელიც ოჯახური დინასტიის წერილმანებს ეხებოდა, სამუდამოდ უსახუხოდ დარჩა - მათი მომხიბლავი საილუმოება მშობლებს უკეთ საფლავში ჩაგვანა. უამისოდ კი მათი კარფუტის ისტორიის ცალკეული ამბები და მოვლენები ერთმანეთის ბუნებრივად ვეღარ გადაეგებოდა, რის გამოც მიმავალში თავიანთი ცნობისმოყვარე აჭაბუგუჭულები დასაცინი და გასაკვირესი გახდებოდნენ. და ის კითხვები, ადრე აზრადვლ რომ არ მისილვდა, ან არ ჩქარავდა მათ დახუსტებდა, ანდა, სულაც არ აძლევდა არავითარ მნიშვნელობას, იქ უსანთლო ქვეყანაში, ძილვამკრთოდ გრძელვ ღამებში გულს უდებოდნენ და რაკუარი თავისდასმი ჯავრონი ავსებდნენ - როგორ შეიძლება ეს და ეს დღემდე არა მცოდნოდო. სხვის ხიზნობაში საკუთარი ჯილვასი წერილმანებზე უკომბლები ტკბილ-მწარე ფიქრებისაგან იმდენი კითხვები დაფროვდა, რომ შემინებულ სულ უფის წინაგამი იწინადა და იმ დამავინწყვს და როგორც კი ჩაგაღ, მამარქმე ვეითონი. მაგარმ დააკვირან...

ტოტებგართხმულ აკაკზე შემოფრენილი ჩხაკეების ჩხაკეფრთხილობა შუაგრილი და გამაყვიხზდა. ქვევით, უთოვლად ხეობდნენ მუმიპარული თხელი ზინდი სუსტი სიოსაგან დარჩეული მგლის ბალანივით ორთოდა. ლომისდარს გულზე მარწყუხვით მოუჭირა მიმნარევა ვაგებდაობამ, რადგან წინ კიდევ ერთ განასაცდელი ელო - კერავაკიებულ ხსელში მარტოკა უნდა შესულიყო. ძლიერდებო-

მზატვარი გიორგი ჩანანძიე

ბით ათავა, ტვირთი გაისწორა და ტყეტყეპითა, გზად რომ არავის გადაწყვიტა. ნაციხარს რომ შემოსცდა, ტყისპირი დაავლო, შური ქეზად გადაეჭრა და ჯაფირთან გრძელი ბაღის ბოლოდან თავიანი ეზოში გადააღწავა.

ავურის ტლანქსეტება, კრამბით თავვადლებული დაღვრემილი ორსართულიანი სახლი მუშარდლვად დაჩერდა თავის გასკვლავრულ, დაკვირვებულ ლეკვს. გაკავავებულ ლომისდარი ეზო-ყურის ყოველი კუნჭულიდან მშობლების ძვირფას მზერას განიხილდა და ექვემდებოდა: აი, აი, საღვაცა რომელიმე მათგანი გამოჩნდებოდა, ანდა საყვარელი, ტკბილი ხმა მის სახელს ადაიხვებოდა.

ღერუფანში გაუბედავად შეტრუხა, ტვირთი მოვიდებინა და კუთხეში მივსვლად დაფრავკეულ ტახტზე დააწყო. გულზე გულს უცნაური სიხარულგება, ანდა საყვარელი თვლი მოკრა ხმარებისაგან უთანადოდ გაწვლად ერთ ციდა საღვაცეს; ბერიკაცს მტეწილად ჯიბეში რომ ელო ხოლმე, საღვაცევი ხარბად ჩაბეჭდა. ოღსესაც მამის მიერ ხელშეწყობვლ გათიშულ ქეამვი კი, ო, რამდენი სიბოთი იყო!

საღვაცევი ქურთუკის ჯიბეში ჩაიღო, გამბედაობა მიიკვირა და კარს მიავსა. კარი დაკეტული აღმოჩნდა. ადამის გამს მოვიწილ

ველასათვის ცნობილ საიდუმლო სამალავს - ფეხის გასაწმენდი ჯვალის ჩაქს გადასწია, აიღო. ცხვრებეჭული გასაღები და შუალო კარი. ცხვრ-პირში ეცა ნესტი, შშირი, სიცივე, სიბნელე და გადელასავი მღუმარება. ზღურბლს გადასაბოჯა და აანთო შუკი. ვველაფერი ისევე იასითი ძველებური ნირუცკვლობით იდგა და იღო. მხოლოდ კომილზე განიხილყო წერილმანარიანი გაიდუმბული ვეჭვა სურათი.

„მოხველი, შელო... რა გამხდარი მტყეწენბო... აინთი ცეცხლი, დედა ვენაცვალოს“ - ციმციმით ეუბნებოდნენ დღის თვალები.

„მობრა, ჩვენ აღარა ვართ, წავიდეთ! შინაგულს ჩამოქუნდრული წარბებიდან მომზინაობა მამის ჯილვტმა თვლებმა და ირგვლეო მელნისფერი მარაგანდი შემოიღეს, - ახლა თქვენ იცით და აჯურობაშ... აბა, რა გატბიერებს, პატარა ხი ავღარ ხარ, მოწმინდე უ ცრემლები!“

ლომისდარმა მეტეს ვეღარ გაუძლო: სურათი ფრთხილად დააპირქეჯა და ცრემლისხედა თვალდამწებულს უტყვ მოეწინა - მშობლების ძვირფასი მზერის წამოგრეკვლვებად არ ღიღად მიიღო ის აკვირებული თეთვანგვემა და ტანჯავაწება, უსანთლო ქვეყანაში რომ გადაიტანდა.

ბიორკი ყრუაშვილის ბეირობა

კარჯაბის პატიონი, რომელმაც არ იცო-
და იღუმალი „ავატრის“ ნამდვილი ზრახვე-
ბი, ეჭობდა, რომ დამპყრობელები კონტრა-
ბანდისტი იყო და რუსეთში 300 ღალადარი
მოიხოვა, ამასთანავე დაპირდა, რომ ტვირის
ათ დღეში მშვიდობიანად ჩაიტრიადა და
წინსწულების აფეთქება.

1904 წლის 5 მაისს, დამის 12 საათზე
კარჯაბი შეუმჩნეველად აღწერდა ინკოუ-
სის ნაპირს და მდინარე ლიაოხეს გაუყუ-
კურსი სამხრეთისაკენ, ლიაოუენის ყუ-
რის ადმოსავლეთ ნაპირისაკენ აიღო.

უკუნი დამე ჩამოწვა, რაც ხელსაყრე-
ლი იყო კარჯაბის ინკოუსის პორტიდან
შეუმჩნეველად გახველისათვის, რადგან იმ
დროს ყოველი გემის თუ ნავის მისვლა-
მოსვლა გულმოდგინედ მოწმებოდა და
რეგისტრირდებოდა.

დიდ საფრთხეს ქმნიდა აგრეთვე ლია-
ოუენის ყურეში „მოთარეშე“ ზღვის ხუნ-
ხუნები, რომლებიც მათი დატყველების
გამო თავს ესხმოდნენ მშვიდობიან კარჯა-
ბებს.

დაიწყო მიქცევა. დამის პირველი საა-
თისათვის კარჯაბმა ვერ შეაღწია წლების
სიღრმეში და მისამდე დაჯდა მესერზე. ამ
მგომობაობამ განთავსებულ გატანა. არც
საპასიანობის ხუნხუნების ზანგან ატრასის
ცეცხლს გაუხსნა. მართალი დაჭრა მსახვე-
ბემათ ვ. ყურუშვილის თან ქმნიდა ვიწ-
ჩესტერი და ცეცხლს ცეცხლით უპასუხა,
და აი ტულა ხუნხუნები, სროლა შეაწვეი-
ტათ.

ამ შემთხვევაში კარჯაბის პატიონის
თავში საბრძოლველად აამდლა „ავატრის“
ავტორიტეტი და გააუშვებლეს ცურვის ხა-
რისიისიანი უკვე მშვიდობიანად დაღვივებ-
დნენ მცურველ ნაღმებს შორის.

ექვსი დღეღამის შემდეგ მაკაიე გატ-
რის გემი მტრების უბეს მიუახლოვდა და
შუშალად რუსების დახვერვის ხოხონი შე-
ვიდა. მშვერებს გული გაბაღებით უცქე-
და. ცოტად და ბრძოლაში პორტარტურის
ესკადრის ერთიერი ნაღმტორცხზე ახდერ-
ესკის დროში დაინახა.

მის წინაშე დაღვა ამოცანა — კარჯა-
ბის უბის ნაპირისაკენ მიგზავნა, — არამე
ხებრით საფრთველი ნაღმტორცხის ყუ-
რადღება თავისივე მოყვითა. მაგარმა კარ-
ჯაბის პატიონმა დასახული მარშრუტის
შეცვლაზე კატეგორიულად უარი განაცხა-
და და კურსი ნიუსიკენ აიღო.

გიორგი ყურუშვილმა კარჯაბის გავი-
რეტებულ პატიონის რის ვაი ვაგალით
დათმუწული თინის ზეითი კიდევ ასი დღე
დაღება ნაჩუგად და „კაპიტანი“ აიძულა,
ნიუსიკენ ლიაოუენის ნახევარუნძულის
დასავლეთის ნაპირით წასვლიყო. როდეს
საც კარჯაბი მტრების უბის ნაპირიდან
ერთი კურსის მანძილზე იმყოფებოდა, მიუ-
და ეკიპაჟისათვის მიუღწევნელად ვ. ყუ-
რუშვილმა ასწრა დიდი ბამბუკის ჯიბი, რე-
ზინხვადე თეთრი ზეწირი იყო გამოძერ-
ვინაზღმისონმა მასწინე შეჩინა კარჯაბი
და აი წითუნი მათთან განანდა. გიორგიმ
მოხელე აუხსნა მათ საქმის არსი, დამე-
შვილმა დაქორწინებული კარჯაბის ეკიპაჟს,
ასევე მას მიუვლი ტვირთი, აიღო თათის
ენინესტერი და კატერინი გადაჯდა. კიდევ
ასი წითი და ყურუშვილი ნაღმტორცხი
„უწიშარე“ გემის კაპიტნის, გვარდილე-
თა ეკიპაჟის ვლიტენანტის ტუხანესის გან-
კარგულებაში იმყოფებოდა.

ნაღმტორცხმა იტალიანი მოხალისე

დაუყოვნებლივ მივიანა საფლავში გემ
ჯაღუმსიან აცხარევიწე. ყურუშვილმა მა-
შინეე ამოიღო ფეხსაცმლის დანახე სა-
გულდაგულად ჩაყურებულ დამწერული
დღეწესა და პირველად ვიტყუვტეს გადასცა.

ადმირალი გადავიცა მამაც იმერამე-
რულ ქართულ თოციერს, გადავიცნა და
ბრძანა, სტატუსის-სამხედრო ორდენის წარ-
ჩინებულის ჯიღდორზე წარედგინათ, გარ-
და ამისა, მარჯვე მუხვერვისათვის გადაე-
ცათ ფულადი ჯიღდო, მაგარმა მიგზარდა
ფულადი ჯიღდორზე უარი განაცხადა. მისი
ღმობის გული სამშობლის დასაცავად მო-
იღწეულია. და გმირი იმერამურის ორდენის
ნაწლში შევიცხის, რომელიც განლაგე
ბული იყო ადმოსავლეთ ციმბირის 26უ
მსროლელ პოლკში და პორტარტურის
პოლკის გარნიზონში შედიოდა.

დაიწყო დაღვიწკარი საბრძოლო დღე-
ები და სისხლისღვრული ოპერაციები, რომ-
ელმაც შეიღ თვის (მაისიდან) — ნოემ-
ბრამდე) გახსნა. ყველა ამ საქმეში გი-
ორგი ყურუშვილი აქტიურ მონაწილეობას
იღებდა.

22 ნოემბერს იმერამურის სახელმწი-
ველი რაზმის მეთაური, პოლკოვნიკი ბუ-
ტუსიო მისი დაბომბვისას მოკლეს. მისი
თანამშუკე ვ. ყურუშვილი ყუბანის ნამ-
ხვერვით მისამდე დაიჭრა, მის გამოც სა-
ჭირო გახდა მხრის ამპუტაცია.

1904 წლის 20 დეკემბრის გმირობ-
ისათვის იგი საბრძოლო წარჩინების მე-4
და მე-3 ხარისხის ორდენით დააჯილდო-
ვეს, ხოლო 1905 წლის 5 სექტემბერს კორ-
ნეტად წარადგინეს. იმავე წლის თებერ-
ვალში ვ. ყურუშვილის ჯიღდობის კიდევ
ერთი — წინადა ანას მე-3 ხარისხის ორ-
დენი შეემბრა.

სანტ-პეტერბურგში ყოფნის დროს, სა-
დაც ის ჭირილობებს იწუშებდა, ხელწი-
ფუშიმპერატორთან წარადგინეს და მისმა
უღებულებობამ ვ. ყურუშვილს ჯიღდო
ოქტის საინტენიე უსახსოვრა.

ბაზონში დაბრუნების შემდეგ ქართუ-
ელი თოციერი იმერამურის პირველ ცხე-
ნისან პოლკში აგრძელებს სამწყოზრო სამ-
სახურს, 1919 წელს რომისგან დაწინა-
ვებდა, ხოლო იმავე წელს, ოქტის დაწლის
ნაწეს, იძულებულია სამსახურიდან წამო-
ვიდეს.

გიორგი ყურუშვილი 1941 წელს გარ-
დავიდა, მაგარმა დიდება მასზე, როგორც
შეუარაგებელ გმირზე, დღესაც ცოცხლობს
და დღევანდელ გადარეკება მომავალ თაბ-
ბებს.

იღვა მასი — რუსეთიპატიონის ომის
ქარცხელისანი დღეები. პორტარტურის ხო-
მაგურ მოწვევებით იყო რუსეთის სახმე-
დელი ჯარებისაკენ. აუცილებელი გახდა
პორტარტურის ესკადრის ხელმძღვანელო-
ბისათვის, ადმირალ ვიტკუვტისათვის გა-
დაგზავნათ სადრეკციო მითითებანი მო-
რეველი ადმოსავლეთის გამებლისაკენ. ამ
მისამე დაგვლების შესასრულებლად საჭი-
რო გახდა ხმელეთიდან თუ ზღვიდან, რა-
დაც არ უნდა დაჯიღდოდათ, აღაშემორ-
ტყმულ სიმბერეში შეეღლით და პირა-
დად ადმირალ ვიტკუვტისათვის განსაკუთ-
რებულ მნიშვნელობის დამწერული დე-
პეშა გადაეცათ.

ამ ხარისკულ და საპასუხისმგებელ და-
ვლებს შესრულება ნებავყოფობით იტ-
ვირთა იმერამურის მე-16 ასეულის უნ-
ტეროფიცერმა გიორგი ყურუშვილმა, რომ-
ელიც ქალკე ინკოუს მახლობლად ლიაო-
უენის ყურის სანაპიროს დაცვაში მსახუ-
რობდა. სწორედ ამ ადგილებში მოსაღვ-
ნელი იყო იპატიონის ესკადრის გადმოსხმა.

1899 წელს, როდესაც ის მანჯურიაში
ჩინეთის ადმოსავლეთ ოციონების გამოე-
ვლევსა და მშენებლობის დასაცავად ნა-
ვიდა, მაშინ ჯერ კიდევ ახალგაზრდა ჯან-
ღონით სახე ყურუშვილმა შესანიშნავად
შესწავლა ჩინელი ხალხის ყოფა და ჩვე-
ვები, საკმაოდ ათიუსა ჩინური საღადა-
რყო ანა. ამიტომაც, ბუნებრივად, იგი წარ-
მოადგინდა ყველაზე შესაფერისი პირს ზე-
მო ნახსენებნი როდელ დავალებების შესას-
რულებლად.

გიორგი ყურუშვილმა საფუძვლიანად გა-
ანალიზა მიღებული დავალება, რამოდენ
ნების დღემ წარადგინა მისი განხორციე-
ლების გეგმა და მასწინე მიიღო ბრძანება,
შეგამოიღა საქმეს.

გაღვიწკანი ნაცნობთა დახმარებით, ფუ-
ლითა და საჭირო საბუთებით აღჭურვილ-
მა, ადგილობრივ ვაჭართა წრეში დაიჭი-
რა ვაჭარებრივი ჩინური კარჯაბი, ბერ-
ვითა საქონლით და წინელი ვაჭრის სა-
ხელით მიუყვანე დაიბრა. უსაფრთხოები-
სათვის გადავიცა ჩინური სამოსი ოსტა-
ტურად მიყვრებული ნაწიებით.

რაა მერეო — გაიცინებს, ვიცი, ბევრი — ასე „კლიაივი“ და „სღლიავი“ ერთიმეორესა შვავსო. არ არის განა საინტერესო, რომ შვავს? ბოლოსდაბოლოს ადამიანები ვართ ყველა და ჩვენი საერთო წარსული, უწინარეს ყოვლისა, ჩვენსავე ენებში ირეკლება. მეტ-ნაკლებად, რა თქმა უნდა, მაგრამ ასე თუ ისე ყველა ენაში ირეკლება ეს წარსული. ხოლო „ყოველი საიდუმლო ამასა ენასა შვიან არს დამარხული“, — ეს მხოლოდ ქართულად ენის გამო გახლავთ თქმული და დაწინებული. ენა, ამ შემთხვევაში ერთი ნიშნავს, ფიქრობენ და ქართული მეციანისმის საფუძველს ზედავენ თითქოს „ქებას“ ტექსტში“. არ უნდა იყოს ეს მთლად სწორი, ქართველი და ქართველობა არსად, არცერთი სიტყვით არ არის ნახსენები აქ, აქ ყოვლად კარგი ვიფიქრებდ მხოლოდ ქართულ ენაზე ლაპარაკი. უკეთუ ქართველი ერთს რაიმე განსაკუთრებულ მისახე ვლამარავებთ, „ქებას“ ტექსტიდან გამომდინარე, ეს მისია შეიძლება მხოლოდ ქართულ ენაზე ლაპარაკსა და ამ ენის შეხახვის გულისხმობებს სხვათათვის. ეს მისია შეიძლება გულისხმობდეს აგრეთვე აი, სწორედ ამგვარ მსგავსებათა წარმოშენას ყველა სხვა ენაში „მამხილებელი“ ენის მეშვეობით.

...

ბაბილონი თუ მართლაც იყო და დაინგრა, მაშინ არც ერთი ენა არ არის და არ შეიძლება იყოს ტოლი თავისი ენისა, ენა ყოველთვის უფროსია, მეტია და ადამიანებულ ვერხე. რა თქმა უნდა, რომ ენა ხალხური, ასე ვთქვათ, კოლექტიური შემოქმედების ნაყოფი არის, მაგრამ აქ უფრო საინტერესო ის გახლავთ, თუ როგორ შემოქმედებს ესა თუ ის ენა იმ ხალხზე, რომელიც მისი მეშვეობით და მისსავე წიაღში ყალიბდება ერთად. აი, არსებობს, მაგალითად, მხვერვაების, მონადირეების, ვაჭრების, ქურდებისა და ასე შემდეგ საიდუმლო ენები; თუ წარმოვიდგინო ამ ენების გარემოებისლაკეალობაზე შედარებით უფრო ფართოდ გავრცელების შე-

რანუ, რანუნიანი

სადლებლობას, შეიძლება წარმოვიდგინო აგრეთვე, რომ ნებისმიერ „დედა-ენას“ რაღაც გარკვეული, ყოვლად კონკრეტული, „საიდუმლო“ საზრისი უნდა ექნას საფუძვლად და ასეთის საზრისი, უწინარეს ყოვლისა, სწორედ სჯულიერი, ანუ განსჯისმიერი შეიძლება იყოს.

ქართული ენა ჩვენს ამ ბოლოდროინდელ — „აბელურ“ — ცივილიზაციავზე გაცილებით უფრო ძველი და უფრო სრულყოფილი ცივილიზაციისა და ცივილიზაციების სულისკვეთებასაც უნდა ირეკლავდეს და ამ კუთხით თუ შევხედავთ, იგი მართლაც „მკვრებით აღმდგარის“ შთაბეჭდილებას ტოვებს. სად, როდის და რა ვითარებაში შეიძლება იმომხდარიყო ეს? არსებობს რამდენიმე, საკმაოდ ბუნებრივი, მაგრამ მაინც უაღრესად საყურადღებო ორიენტირი, სადაც ამ ყველაზე მთავარი ქართველილოგიური კითხვის პასუხი ჭვივის თითქოს, მაგრამ მცინერებამ არ იცის არცერთი, მეტ-ნაკლებად ხელშეახებები, ნივთიერი საბუთი საპასიოდ ქრისტეშობამდე. ჩვენ ვიცნობთ და ვსწავლობთ ქართულ ენას იმდენად, რამდენადც ჩვენა ვართ, როგორც იმ, მისი შემოქმედი, მაგრამ ამ დაფარულ, იდეალურ შრეს ამ ენისას, რომელიც თავად არის ჩვენი, როგორც ერის, შემოქმედი, არ ვიცნობთ, ან თითქმის არ ვიცნობთ. ყველა ერთა იცის მეტ-ნაკლებად თავისი წინარე, ანუ პროტოენის მიხალობითი ადგილ-სამყოფელი, ფერი, გემო და სავალდახავალი, ჩვენ არ ვიცით. არადა, სწორედ აქ უნდა იყოს დაუნჯებული ის საწუკარი საბუთი, რომელსაც ვერავითარი სხვა სა-

ბუთი ვერ შეედრება. უნდა ვთქვათ, ფიქტორი, რომ ის შრე, ის წინარე და პროტოენა კელავიც ცოცხალია და თავად იმ ენის წიაღში იბრუნებს. მიწვიც სულს, რა ენაზეც ვმეტყველებთ დღემდე ჩვენ. ჩვენი „ერთი ენა მესიანისმის“ საფუძვლად ეს გარემოება ალბათ ვერ გამოდგება, თუ ქართველობას, როგორც ერს, განვიხილავთ როგორც ერთიან ქართველს და არა, როგორც სჯულიერ ერთობას სხვადასხვა ეთნიკური ერთეულებისა. ქართველობის სჯულიერი ერთობის საფუძველი და ასპარეზი კი ქრისტეშობამდე აჯერებობით თითქოს არა ჩანს ისევე, როგორც არა ჩანს ქართული დამწერლობა ქრისტეშობამდე.

ქართული სიტყვები კი ამ დროის თავისთავად მართლა ძალიან ბევრ რაივს გვიხელს ისეთს, რაც — ამ შემთხვევაში სრულიად უაღრესად თანდასაბუნების გარეშე უნდა ითქვას ეს! — სხვა ენათა სიტყვებს „დავიწყებული“ აქვთ. ვიმეორებ, ეს სიტყვები არ შეიძლება იყოს ქართველობის, როგორც ერის, კოლექტიური შემოქმედების ნაყოფი, ეს უეჭველად მოცემულია და გახლავთ. ეს ის სიტყვებია, რომელიც „პირველითიდან იყენებ“, იყენებ მანამდე, ვიდრე ქართველობა ერთად გაიცნობიერებდა თავის თავს, ან ერის ფუნქციის შესრულებას შეიძლება, ვითარცა სხვათაგან რაღაცით განსხვავებული საზრისის მატარებელი ადამიანებისა, ტომებისა, თუ ხალხების ერთობლიობა. ზოგიერთი ამ სიტყვებზე სრულიად გაუკვირბია არა მარტო დღევანდელი ქართველობისათვის, არამედ ისტორიულისთვისაც და მარტოდენ იდეალური ხილდით აღსვალის მიხედვრებად აპიებს ჩვენი, ყოვლად უნიკალური, მუსიკალური პოლიფონის წიაღში; ზოგიც სულ სხვადასხვა მნიშვნელობითა და მნიშვნელობებით იხმარება სხვადასხვა დროს და სხვადასხვა ეპოქაში, მაგრამ ეს სიტყვები მიწვიც მწიფობს ერთად ხანგრძლივობენ წინაქედროში და ჩვენდაუნებურად ზემოქმედებენ ჩვენს სულისკვეთებაზე. ეს არც უპირატესობა და არც მისივე იმისათვის, რომ არასრულფასოვნების კომპლექსმა მოგვიცვას — ეს ბედია ჩვენი.

„ცალ-ცალკე მისანს ვერ მო-

კაღვეთ — მხოლოდ ორ-ორნი; ოდეს ორ-ორნი გავიცინოთ ერთმანეთს, ერთმანეთს გავიცინობთ ყველა.

ყველას გვეყვარება ერთმანეთი და ჩვენნი ბავშვები იცინებენ იმ შავ-ბნელ ლეგენდაზე, სადაც გულამოსკენით ტირის მარტოსული“.

პოლ ელუარი

აი, ამგვარი ორობა და ორ-ორობა არის სწორედ განმსახვრეელი ქართველობის, როგორც ერის, ფუნქციონისა. ზემოთ რომ მოვახსენოთ, აი, იმ ორი „ჩვევის“ შეგნება განმსჭვალავს ყოველივე ქართულს ერთხელ და სამუდამოდ. ჩვენ ჯერ ქართველები ვართ, მაგალითად, და მერე ვართ ქართველები. ჯერ კახელები, იმერლები, გურულები, მეგრელები, სვანები, რაჭველები, მესხები, ჯავახები, აჭარლები, თუ შები, ფშაველები, ხევსურები, მთიულეები, მთიხვეები, სხვანი და სხვანი და მერე ქართველები, ჯერ აღმოსავლეთ, ან დასავლეთ საქართველოს — ამიერსა და იმიერს — წარმოვადგენთ და მერე და ვმთლიანდებით ერთ და განუყოფელ ამერ-იმიერად ყველა ჩვენი ქართულ-კახეთით, სამცხე-ჯავახეთით, ტაო-კლარჯეთით, ფშავეხვესურეთით, რაჭა-ლეჩხუმით, სამეგრელო-ფეხახეთით, გაღმთა და გაომთში, ზემოთით და ქვემოთით, პირიქეთით და პირაქეთით, გორით (გურთით), ორწყალით, შუამით (გაისხეთ — „მშვიდობის წიგნი“ სულ ამ „შუამთა-ზეა“ ლაპარაკი), მთაწმინდით, მთისა და ბარის ერთობითა და ერთთარსებობით. ბარეორს უცდია ჩვენი ამ ყველაზე მთავარი „ეროვნული ნაჯღის“ — კუთხოვობის — თავის სახარგებლოდ გამოიყენება და ბარეორი ნაწილიც განმოვკლებია ალბათ ისტორიულად, თუ პრეისტორიულად გამომეხიოთაც, მაგრამ იმ ნაწილთა ერთობლიობაში, რომელთაც დღევანდელამდე მოვიტანეთ თავი, სრულიად აშკარად და არაორაზროვნად იყობოდა დღესაც ჩვენი ეროვნული ფუნქციონის საიდუმლო — „იყო და არა იყო რა, დღისთჳს უკეთესი რა იქნებოდა?“

ზღაპარი, რა თქმა უნდა, ოცნებაა, მაგრამ ისეთი ოცნება, რომელიც ადრე თუ გვიან აუცილებლად ხდება და რადგან ხდება, არც ის არის, ესე იგი, გამოირჩევა, რომ ადრეც იყოს მომხდარი,

ჩვენ კი დამახსოვრებული გეგონებს ესე ყოველი, ასე ვთქვათ, გენეტიკურად.

აი, არსებობს, მაგალითად, ერთი ასეთი ზღაპარი, ანუ ლეგენდა: ქართველები ყველაზე გვიან უთხოვით სამოსახლო ღმერთოსათვის. აქამდე ხად იყავით — ღმერთი ეკითხება თურქ ქართველებს: შენ გადიდებდიოთ — მიუღებენ ქართველები და ღმერთი თავისთვის გადაიხალს მიწა-წყალს უბოძებს. ქართველებს კი გვიყვარს — სული, ცოცხელი! — ცოტა არ იყოს ტრანაზი, მაგრამ ასეთი საჩიოთირო და ორაზროვანი ლეგენდა რად უნდა შეგვექმნა ჩვენ? აბა, რა ერის ის ერი, რომელიც სამშობლოს არად დაგვიღებს და ყველაზე გვიან ახსენდება? ასეთი ხალხი, ცხადია, არად ვერ მიიხნევა, მაგრამ ამავე დროს ეს ის ხალხია, რომელიც ღმერთს აღიღებს. ტრანაზი ის იქნებოდა ალბათ, ამ წამხდარ საქმეზე ასე მაინც რომ გვეთქვა — არ მოვეწონეთ ღმერთს ქართველები, ერთი ხროცი და უნაყოფო მიწა მოგვცა და მერე ჩვენ თვითონ გადავცდით ეს მიწა წაღებულად — მაგრამ არ გვითქვამდა არ ვაპობოთ ამას. მაინცდამაინც ღმერთს ვუკავშირებთ ამ ჩვენს მართლად ღვთიეკურთხულ „დედა მიწას“ ისევე, როგორც ერთი შეხედვით, თითქოს მართლაცდა ყოველად უთვითქომოდა „ობოდა“, „დედა-უნაზა“ ჩვენსას. უნდა ვთვალისხმობთ ალბათ, რომ იმ ღმერთის ვუკავშირებთ, რომელიც ერთი იყო ჯერ კიდევ მაშინ, როდესაც ენაც ერთი იყო ამ ქვეყანაზე, ანუ ერთი, „საერთო ენა“ ჰქონდათ ადამიანებს და აი, იმ ერთი ღმერთის მადიდებელმა და იმ ერთ, „საერთო ენაზე“ მოლაპარაკე ხალხმა მოიყარა თავი ამ „დედა-მიწაზე“, რომელიც ღმერთს თავისთვის ჰქონდა გადაიხალსული და ბოლოს აგერ, ამათ უბოძა.

ერად ეს „ღმერთის კუთვნილ მიწა-წყალზე“ დასახლებული ხალხი, ცხადია, შუდარებით გვიან უნდა შეერულიყო — იმის მერე ალბათ, რაც იმ ერთი ღმერთის უარყოფელმა და უგულვებელმაყოფელმა ადამიანებმა და ხალხებმა თავიანთი სამშობლოები მიატოვეს, თუ დაკარგეს, და კაცობრიობის მოხელად ისტორიაში პირველი, „ღმერთის რწმუნე ერის“ წამხედურობით, ყველამ თავისი

„აღუთქმული ქვეყანა“ მომხრებდა „შემიძლია სათავისოდ. ქართული „დედა-მიწა“ კი ამ დროს, კაცობრივ ომს, დღემდე „შემოუღობავია“ — „ქართველ ყოველი ქვეყანა აღიორცხვის, სადაც ვამი ქართულად შეიწირვის და წირვა ყოველი აღესრულებს ქართულითა ენითა“, ასე გვაქვს ჩვენ ეს და წიგნებულთა ძველთაგან და ღმერთმანი — ამ თვალსაზრისით, სულ იოლი წარმოსადგენია, რომ ერთის მხრივ „სხვა საქართველოც“ — „ქართლის ცხოვრებისეული“ — „არაინ ქართლი, მაგალითად! — არსებობდეს სადმე მართლა დედამიწაზე და მტორც მხრივ — ამ საქართველოშიც და იმ სხვა შიცი მართლა არავინ იყოს „მოსული“, ამ სიტყვის პირდაპირი მნიშვნელობით, ყველა მობრუნებულთა იყოს უკან, ყველას თავისი „ზგვარავი ჭამებული“ კლდეობა დედა, ვითარცა ძე შეცთომილს და „უცხო“ იყოს, ანუ „ცხებული“ არ იყოს მხოლოდ მანამ, სანამ იმ ენას არ გაიხსენებს — ასურელ მამათა წინამძღვრის, ითანეს „და უბრკოლებული ქართული მეტყველებს“ არ იყოს — რომელიც ერთი იყო, არც საერთო ენა იყო ჯერ კიდევ მაშინ, როდესაც ღმერთიც ერთი იყო ამ ქვეყანაზე.

„ზღაპარი იყო, ზღაპარი იყო, ჭალას ჩიტი ჩამტვარიყო დიდ ქვაში ვერ ტეტოდა პატარაში არ კმარა იყო“ — ყველა ქართული ზღაპარი მაინც ასე მთავრდება ბოლოს.

„დიდი ქვაბი, სხვა რა უნდა იყოს, თუ არა ბაბილონი, სადაც, უწინარეს ყოვლისა, სწორედ ჩიტ კვლევა ჭალაში, რადგან იქ სადაც აღამიანები ცდა ამაღლებას კიბის მუშევრებით ღამობენ, ყოველგვარ აღმავრუნეს კვეციება ფრია. ჩიტი, ანუ თავისუფლება, ვერ ეტევა იმ „დიდ ქვაბში“, საიტიენაც მისიწრფვის, ხოლო პატარაში, რა თქმა უნდა, რომ არა-საღვს არ არის საკმარისი. ბაბილონის გოდოლის მშენებლობა იმითომ არის ღმერთის უნებური წამოწყება, რომ „ღმერთი არს სიყვარული“ და არა „თავისუფლება“. ნებისმიერი ადამიანის „ყოფილება“ მისივე სიყვარულით არის დასახდრული და როგორც კი იგი ამ „თავის უფლების“ ზღვარს სცილდება, მაშინვე ბაბილონის გოდოლის მშენებლობას ყურება საუკუნეული.

კვლევი პინოცეტარი

უტა... ხომ ვახსოვს
გოსა აბაშიძე...

ჩემს ბაღში აღუბლის
ახალგაზრდა ძირი გახ-

მა.
ერთ შემოდგომაზე ფოთ-
ლები დაცვივდა და გა-
ზაფხულზე აღარ გაუღვიძ-
ნია... დარჩა ზაფხულშიც ისე,
როგორც იყო ზამთარში...
წერილი, ხმელი მკლავები
ზეცაში აღეპყრო და იყო ასე
გაშეშებული.

ეოს ჭიშკარში ბაბუას
ტუთი წვერები გამოჩნდა.
მშრომელმა კაცმა რომ იცის,
ისეთი ფართო ნაბიჯებით მო-
ალაჯებდა ახოვანი ბებერი.
ტიტყინით მოყვებოდა ბაბუ-
ას დაკოწრებულ ხელზე ნა-
ხევრად ჩამოყიდებული, რჩე-
ულთა შორის ამორჩეული პა-
ტარა გელა და სიტყვატუნწ
მხოვსც შეითხვებოდა არ ას-
ყენებდა. „ყოვლისმცოდნე“
ბაბუას შვილიშვილი ყველა-
ფერს ეკითხებოდა:

— ყველა ბაბუა ბებერია.
რატომ ბაბუა?

ბაბუამ, არ ვიცი, ვერ უპა-
სუხებდა, იმიტომ მოერიდა
თქმას თუ იმიტომ, რომ ბევ-
რი ლაპარაკი გამომივაო,
ალეუბად მოკრა თვალი და
წამოიძახა:

— გამხმარა!

— რატომ გამხმარა?

— აქეთიქით რომ დაურ-

გეს ეს კახაბლები, იმიტომ.

— აბა, ის რა ბალია ბა-

ბუუ?

— ალუბალია. ეს ასე პა-

ტარა რჩება მუდამ...

— კახაბალი ბაბუა?

— კახაბლები დიდი იხ-

რლება, შვილო, და დაჩრდი-

ლეს.

— რატომ დაჩრდილდეს?..

— თავზე გადაეფარნენ,
შვილო, მზეც იმათა აქეთ,
პაერიცა და ცაც.

— რატომ გადაეფარნენ?

— მიხედეთ, კაცო, ნუ უშ-
ვებთ გელას ვენახში, უკბენს
რამე... მოწვადე, შვილო,
აღარ გაიხარებს აწი, —
მითხრა მე და ბაბუა ეხო-
დან გავიდა.

მითს პირდაბანილი დილა
იყო.

ბალიდან უნდა მომეშორე-
ბინა ეს სიმახინჯე, ოდეს-
დაც კი მშვენიერა. მაგრამ
ასეა, ძველი მშვენიერა ახალ
სიმახინჯეს ვერასოდეს ვერ
ფარავს... გადავწვივიტე მისი
ამოწვდა... მიწა მოვუხარე
და დავეჭვიდე... ერთმა ფეს-
ვმა, რომელიც ჯერ კიდევ
ხელი და წელიანი იყო, და-
იტვაცუნა, თითქოს „სიყვა-
რული“ აღმოხდა, ისე გავ-
და ფესვის გახლეჩვის ხმა
ამ სიტყვას. ყური არ ვახო-
ვე; ამ საგანზე ვფიქრობდი
და გარემოს გამოძახილი
ჩემს ფიქრს იმეორებდა თით-
ქოს...

ამოწვდილი, საცოდავად
ფესვებგაშვერილი, იქვე
გვერდით გადავიტანე, ჭიდი-
ლით დაღლილი წელში ავი-
მართე და ხარბად შევისუნ-
თქე მთის გრილი ჰაერი... კი-
სერში ცის ნაში მოხვდა.
ზემოთ ავიხედე. ორი ბიხის
ხიდან შედარებით ქორფას,
რომელსაც უფრო ეტყობო-
და კლემამოსილება და სი-
ნახე, ფოთლებზე მოწყდა
რამდენიმე წვეთი და სახე-
ზე დამეცა, რამდენიმე კი
ალუბლის ხმელი ტოტები და
ფესვები დაასველა...

ხმელი ალუბალი ფესვებ-
ზე შერჩენილი მიწისაგან
დავებრტყე, საშუაშეში შევი-
ტანე და ნაუწვებად ვაქციე.
გრილი საღამო იცის მთა-
ში. დელამ ბუხარი დაანთო,

ახალი დაჩეხილი შემა შე-
მოიტანა და ცეცხლში შე-
აწყვეო, მითხრა.

ალუბლის, ოდესდაც ამ
ყვავილოვან ტოტებს ცეც-
ხლში ვალაგებდი და თან
ფიქრებში ვიყავი გათოული.

ბუხარი თანდათან გათბა,
ალუბუნდა, გამოქცეული ალ-
ის სითბო და სინათლე სა-
ხეზე ქალის ნახი, სათუთი
ხელივით შევებოდა, თან
რადაცას გამუდმებით ჩურ-
ჩულებდა და ჩურჩულებდა...

...პატარები როცა ყოფი-
ლან, თანატოლები, ალუბა-
ლი თავის გვერდით მდგომ
ბალს უხოთო სიყვარულს და
აღეურს უგზავნიდა, მასაც
თავისი, ოთორთქალი ფუნ-
ჩულა მკერდი გაუხსნია და...
ერთიანეთს ჩახუტებთან, ჩა-
კონებთან...

გადიოდა დრო...

ერთი წელიწადი...

მეორე...

მესამე...

ალუბალი ქვემოთ რჩებო-
და, კახაბალითა ასული კი
მალდა, მუსტთან მიიწვედა,
არ შეჩერებულა! არც და-
უცვლია! ან როგორ შეეძლო
მოეცვალა და არ გახრდილი-
ყო?! მაშინ ხომ თავისი თა-
ვი უნდა დაეღუპა მშვენიე-
რებს და თუ არ დაიღუპე-
ბოდა, მაშინ ხომ უნდა
ებრძოლა. დარღობებული და
დასახინძრებული კი არც ამ
ქვეყნად ჭირდებოდა ვინმეს
და არც მიჯნურის ალერსი
გაყვებოდა დიდხანს, თითონ
ხომ შეწუხდებოდა და შე-
წუხდებოდა გაუზრდელობით,
შეაწუხებდა მასაც, ვისით-
საც ის იარსებებდა, ავად-
მყოფობითა და ამდენი გაუ-
თავებელი სისუსტით...რასაკ-

ვირველია, კახაბლთა ასულ-
მა, არ აირჩია, თავი საფ-
როსეში ჩაეგდო და ასეთ სპ-
შინელ „თუს“ გამოდგომო-
და...

გაზრდილი, ამაღლებული,
მხესთან მიახლოებული ასუ-
ლის ჩურჩული სიოს დაბ-
ლა, აღუბალთან ვეღარ ჩა-
მოჰქონდა. საადურსო სიტ-
ყვები აღუბლის მეორე მხ-
რეს მდგომ ბალს ხედებოდა
— მის ტოლს, სწორს და
შუუყვარდათ... მთელი ძალით!
მთელი თავდავიწყებით მი-
ეცნენ ამ ღვთიურ გრძობას
ბუნებისას. ნებვირობდნენ, ეხ-
ვეოდნენ ერთმანეთს. ამბორს
ამბორზე თავაზობდნენ და-
უღლელად, მოუწყენლად, მო-
უბურებლად.

ნიავის ყოველ გამოვლა-
ზე, იქ მალლა ატეხავდა
ერთი ჩურჩულს, აყვებოდა
მეორეც, სულ, ყოველ გა-
ზაფხულზე და ზაფხულში
ჩურჩულებდნენ და ჩურჩუ-
ლებდნენ გაუთავებლად...

ამას ყველაფერს ხედავდა
და ამჩნევდა პატარა აღუ-
ბალი. ვერ გაუძლო ასეთ სა-
ხილველს და გახმა. ამდენ-
მა ნაღველმა ყველაფერი
ამოუშრო მას... ახლა კი
ცეცხლი ეკიდება და თან
სიყვარულზე ბუტბუტებდა...

სიყვარული კი...
გაცხრომაში იყო ზემოთ,
იქ, ორ მიჯნურთან... მას მხო-
ლოდ ცრემლი, ცხელი კურ-
ცხალი გამოუგზავნეს, მან
კი... უფრო მოუკიდა ცეცხლი
და ახლა ასე გამაღებელი
იწვოდა...

1962 წელი, აპრილი, ქუთაისი.

— ჰაი, ჰაი, ქომონი ზუ-
რიკო! ოხ!
— ზურიკო, ზურიკო... ზურია...
— რა გქვია, ბიჭო?
— ზურიკო...
— სესხივები ვყოფილვართ,
ზურია!
— ჰ.

— რამდენი წლისა ხარ?
— ცამეტის.
— რომელ კლასში ხარ?
— მეშვიდეში.
— შეყვარებული გყავს?
— ჰ, არა!
— მე კი მეშვიდეში შეყ-
ვარებული ვიყავი! მაშინ აი
ამხელა ვიქნებოდი მეც...
— მეორე ისა გყავს ახლა
ცოლად?
— არა, ზურია!..

მთაბი

მთებო!
მკვრდამკვრდ მიყრდნობი-
ან, მიყუდეებიან ერთმანეთს.
მკლავები გადაუხვევიათ.
რამდენი მთაგრეხილია,
რამდენი მწვერვალი, ზოგი
მალაღი, მრისხანეი, დაღ-
ლილინი, ქედდავარდნილინი,
დამლილინი, დაცვეთილინი.
კიდიდან კიდეზე გადა-
ჭიმულან ძლიერნი, ამაყნი,
კუშტნი, მღუმარნი.
ბრძოლით დაღლილან, და-
ქანცულან... დაღლილებს ერ-
თად მოუყრია თავი, ერთმა-
ნეთს მიყუდეებიან, ერთმანეთს
ამაგრებენ.

აგერ ის, მხარდავარდნი-
ლი მთა, ოდესღაც მყინვარს
რომ მოუღუნავს, მოუხრია...
გამირს მაგონებს, ბროძლავში
დაქანცულს, რომელსაც ხმა-
ლი ხელიდან გავარდნია და
იქ, ხეობაში ჩავარდნილა... აი
ის, თეთრად რომ მოლაპლა-
პებს ჩამავალ მზესე დაკლავ-
ნილი... ეს ბრძოლაში გამოთ-
ვლილი, დაღუნული, დაბეგ-
ვილი, დაგრეხილი სატევ-
რია. რკინა გაცვთა, დაიღია.
ისინი კი არ გატყდნენ, მა-
ინც დგანან.

აი ისიც, რომ ღრიალებს
დღე და ღამე, ზამთარ და
ზაფხულ, გამუდმებით, და-
ჟინებით, გაუთავებლად, შე-
უსვენებლად... დაუღრდნია
მთები და მათ შორის მოე-
დინება — დარდი გამირები-

სა. ბევრი უსამართლოა უზა-
ხავთ მიუბს. ბევრს ებრძვი-
ან და ამარცხებენ, მაგრამ
ბევრი აქვს თავი გველუმას.
კუდამდე ვერ იქნა და ვერ
აუწუნს. მარტო თავების ტრამ
შეიყოლია გმირები...

დარდი კი მიევიდება და
გუბდება, გუბდება, რაც რო
სიცოცხლე, ადამიანი განდა
ქვეყნად. ამიტომაც დაგუგუ-
ბულან ეს ვეება ზღვები და
ოკანეები, ბევრი დარდი ემა-
რებათ ყველა მხრიდან. ბე-
რის დატევიც სცოდნიათ. გა-
ხეღეთ მთებს, შეხეღეთ დარ-
დისაგან დაღრღნილ ხეებს,
შეხეღეთ გადარეულ მდინა-
რებს, რომელნიც ჯერ ხუ-
ილით, შემდეგ კი ტორიკანა
დედაცაცევივით ბუტბუტით
მოედინებიან და მოედინები-
ან. იქ, მთებში, სადღაც გო-
რაკებს შუა, ტბა დარჩენი-
ლა წმინდა, ანკარა — ეს
გმირების ცრემლია, დაწვე
შერჩენილი.

წყაროები — პატარ-პატარ-
ნა დარდი და ნაღველი ქვე-
ნისა, მერე გროვებიან დიდ
მდინარეებად და ერთვინ
ზღვებს. ამიტომაც დაუკავე-
ბიათ წყლებს დიდი ადგი-
ლი. ამიტომაცაა ხმელეთი —
გმირთა სამყოფელი, ასე შე-
ვიწროვებულა.

მთები კი თავზე ცაწამო-
ხეულები, უძრავად დგანან
და ხმას არ იღებენ.

ცალ-ცალკე, უერთმანე-
თოდ ვეღარ ძლებენ დაღ-
ლილები, დაქანცულები. ერ-
თმანეთს მხარს ვეღარ აცი-
ლებენ...

მინაწერი:

...წყალში ჩავარდნილიყო
კაცი და იხრჩობოდა.
— ღმერთო, მიშველეო!
გამოცხადებია ღმერთი და
უთქამას:
— „ხელი გაანძრიე და
გიშველიო...“

ქართული თარგმანი

წელს კახეთში ხორბლის უხვი მოსავალი მოიწიეს. გერსანად წისქვილს, წყალგარდად იყოს - იფქება და იფქება წლის სარჩი ახლა მეთონეებს არ იკითხათ - იმდენი მუშტარი აუწნდათ, გამოწვას ვერ აუღიან. წინათ, როცა კომუნისტური მთავრობა სოფელსაც და ქალაქსაც სისტემატურად ამარაგებდა ფურნებს პური, ბევრმა ზურგი შეაქცია თინეს, მაგრამ დრო გამოიცვალა და ახლა მთავრობას სადა სცალია და სცვლდა გენეკაცის სოფელ-სოფელ გამომცხვარი პური უხილოს. შენს თავს შენ მიხედვით ამიტომ ვინც თავის დროზე სათონე უწყალოდ მოშალა, ახლა ისევ თინის შესაძენად გაცარდა ბაზარზე. თუმცა, რაღა გვეხება - ქალაქებშიც უმარავი სათონე გაიხსნა. გვიანი შემოდგომის ფინელლიანი კვირადღეს ბოღბისხევის ბაზრობაზე ნემსი არ ჩავარდებოდა. მივლ კახეთში სახელგანთქმული მეთონე გვირგვი მეჭურჭლიშვილმა დღითივე დაიდა თონებში, მაგრამ შინ ვერ წასულა, რადგან არ ეშვება თბილისიდან ჩამოსული სამი კვეცი, რომლებსაც იქ დღედაქალაქში ქართული თინის ჩაღება და შოთი ვაჭრობა-გამოდირება განუზრახავთ.

- რა გვიყო, შეიღებო, აღარა მაქვს, თორემ რი მჭიდებს, რამი დაგიჭერდი, გასაყიდოდ არ მიხდა!

- აკი ქურა სასვე მაქვს და ორ-სამ დღეში გამოწვავო!

- პო, მაგრამ ისინიც წინასწარვე დაფლული ფული მიცემული აქვთ და ვინ დაგაღლაბო!

- ესე იგი, ტყუილად ვიყავით ამის-შორე ვაზზე? - ერთმანეთს გადახედეს დამძარებულმა ბიჭებმა. - რა ექნათ?

- დამიდეთ ყური, - შენინა ბიჭუცმა მეთონეზე - იმ თვეებს ქალაქში თიხა არი?

- თიხის მეტი რა არის!

- ჰოდა, თქვენც აიღეთ და მეთონეობას მიჰკავით ხელი - ეს ხასაზობაზე უფრო შემოსავლიანი!

ბიჭებმა უნდოდ გაიციინეს.

- კი მაგრამ თინის გაკეთების იწინა-ბინი რომ არ გვიხსისი?!

მეტად დამაფიქრა თბილისელი მუშტრების გულწრფელობა პასუხმა. მართლაც, სოფლად თუ ქალაქში ბევრს უღვას სათონე, ადრეც კი მოვეყვარეთ ქართული თინის პურის გემოს, სურნელს, ლაზახს, უმრავლესობაში კი არ იცის, თვით თონს საიდან მოიღოს, რანაირად ყიდებოდა, როგორ უნდა გამოეყვინოთ. ამიტომ, ალბათ, ღირს ამაზე დაწვრილებით მსჯელობა.

როგორც ცნობილია, წინა აზია (რომლის ჩრდილოეთ პერიფერიას საქართველო წარმოადგენს), არის პირველადი ცენტრის მიწათმოქმედების წარმოქმნისა. აქ სხვა რეგიონებისაგან დამოუკიდებლად მოხდა პურეულის ველური ვიწმების მოშინაურება და მათთან მიქმედების ჩამოყალიბება. მიუხედავად წინა აზიაში პურეულის საცობად გავრცელებული იყო თონე, რასაც ცხადყოფს არქეოლოგიური გათხრების შე-

დეგად აღმოჩენილი ქართული, ბაბილონური, კასიტური, ასურული თონეები.

აკადემიკოსმა გვირგვი ჩიტაიამ თონეების ერთბაიანობასა და ტერმინოლოგიურ სწავებაზე თონე(ქართლ), ტანზე(ებრა), ტინე(სურ) და სხვ.) დაყრდნობით გამოთქვა მოსაზრება - ხომ არ არის ამიერკავკასია და კერძოდ, საქართველოს ტერიტორია თინის წარმოშობის კერა. მაგრამ ვერჯერობით ეს მოსაზრება ნიუთიერი მასალით ვერ მტკიცდება, ვინაიდან საქართველოში უძველესი თონე ახალი წელთაღრიცხვის V საუკუნეში თბილისში შემოვიდა. თუმცა, როგორც აკადემიკოსი გვირგვი ჩიტაია აღნიშნავდა, ეს საკითხი ცალკე კვლევის საგანი უნდა გახდეს.

საქართველოს სინამდვილეში თონე თან ახლავს გარკვეული პურის ვიწმებს და მხოლოდ განსაზღვრული ზოლის (ბარი და ზეგანი) მურენობისთვისაა დამახასიათებელი. მთავი პურეული უმეტესწილად ოღონდ იმკება, რის გამოც კვეთის მისი გალუნვა ძნელია, თონეში გამოცხობის კითქმის შეუძლებელი. გლეხს შეინიშნული ჰქონდა, რომ დღლის პურსა და თავთუნს წებოვნება მეტი აქვს, ვიდრე მისი ზოლის პურეულს, მით უმეტეს ოღონდ მომიკლს. წებოვანი პურის ცომი თონეში უკუტად არ ვარდებოდა და ამდენად ასეთი პური ცხობის დროს ზარალს ან საერთოდ არ იძლევა, ან - მეტად მცირებს. უფრო მეტიც: გლეხი პურის წებოვნების მომატების მიზნით სარეველა ბალახსაც კი იყენებდა. პურში ზომიერად შეერეული მახზოელა ბალახის მარცვლი პურს კარგ გემოს აძლევს და რაც მთავარია, წებოვნებას მატებს.

თონე, როგორც წესი, შედის კარმიადამოს კომპლექსში და ეზოშია მოთავსებული. გამონაკლისის სახით თონეს ვხვდებით სამურეულო ნაკვების დერეფანში ანდა საცხოვრებელი სახლის (დრახაული სახლი) ინტერიერში.

იმისათვის, რომ თონე ფიცვი გამოვიღეს და პური მალე გამოაცხოს, მისი

დამზადებისას ორწილ თიხასა და ერთწილ ღამს ურევერ ერთმანეთში. დობიერ ზუსტად უნდა იქნეს დაცული. ნორმა თუ დარღვეა, თონე ხინჯიანი გამოვა: თუ თიხა მოვიდა მეტი, მაშინ თონეს საჭირო სიმტკიცე და სიმზურავლე აღარ ექნება და პური დროზე არ გამოცხვება. ხოლო თუ სილა აღმოჩნდა მეტი, მით უარესი - მართალია, თონე მტკიცე და ძალიან მზურავლე გამოვა, მაგრამ ზედ პურს არ გაიჭირებს და სულ „თაფად ჩაქცევა“. აქ ასევე ანგარიშსასწაველი ერთი დეტალიც: სილა წმინდად უნდა იყოს გაცრილი, რათა არ შეაქვეს კენჭი ან კორქის ნამცეცი. წინააღმდეგ შემთხვევაში გამოწვისას თუ შემდგომ ხმარებაში ეს შენაყოლი გასკდება, თინეს გაბზარავს და ნაადრევად გამოეყვანს მჭყობრიდან.

სათონე მასალის მოსაპოვებლად ოჯახიდან ხშირად ორი კაცი მიდიოდა. ერთი მათგანი თბიდა. მეორე კი ამოღებულ მიწას ხარგებებლად ურეშე ყრიდა და შინ მიჰქონდა. ზოგჯერ მიწის თხრა და შერეობა 4-5 დღეს გრძელდებოდა, მის შრომას კი ერთი დღე უჭირებოდა.

თიხის ვარპობის შემდეგ აუცილებელი იყო მისი ანობა. დასაბოლოო თიხის ოსტატის წყალზე არაუ სათიხეზე დაკრის, საკმარის წყალს დაასხამს და მეორე დღით დაზუსტ. დობილბა და დაზუსტ დღე-ღამის ნებისმიერ დროსაკეთში შეძლებდა, მაგრამ ჩვეულებრივ, თიხას დამე აღობენ, დღითი კი ფეხით ზღუნ ან ხმაღვენ სვეცილურად საამისოდ გამოცხობი ხის ხმლით. თიხას ქვეშ სილას უყრიან, რათა მიწას არ მიეკრას. დაზუსტის შემდეგ გაბრტყელებული თიხისგან ვეება გუნდას (ლაფს) დამაზადებენ და მისგან სორსლებს ჩამოქონან. სორსლებს ხინჯზე და-აყობენ და სათონე ადგენენ მიტანენ ამის შემდეგ სათონედ შერჩეულ ადგილს მოასუფავებენ და ჯიხით სავარული დამეტრის (დაახლოებით სამი მტკაელი) წრეს შემოხაზავენ.

თონის კეთებას ბუნებრივი თიხით იწყებენ. წრის ბრკელი ერთ მტკაველის სიმაღლეზე იზიან სონსალს შემოავლებენ, ხოლო ერთი მტკაველის მაღლა უზბო ფოთლებს შემოაქვლებენ. ბზის გარეშე თონის ძირი ვაძრობის დროსვე დასვდება. უზბო თიხას მიწა ვერ „იშოვენს“. ბზის შერევით კი მას გამოჰლება, სიმტკიცე ემატება და უსარგებლო სივცის უნარი აკლებდა. ნაკვეციხლის სიზნურაველ ვეულაზე მეტად თონის ძირს ავარაგრებს, მაგრამ ბზის წყალობით იგი ავლიად აღარ სკდება. ბზიანი თიხით ამოყვანილი კვლედი წმინდა თიხით გაილესება, რათა პური სუფთად მოიხადოს და უღაზით არ გამოქვცეს.

მეკვეციხეების დარად მეთონებეც რამდენიმე თონის შერებას ერთად იწყებენ. თონის შეუსწერებელი დამზადება არ შეიძლება. შემობობის მიზნით ოსტატმა თონის კეთება დროდდრო უნდა შეაჩეროს. ეს უსაღებელი სხვადასხვა კუთხეში სხვადასხვა ხანგრძლიობისაა. ამიტომ, მაგალითად, ქიზიურთი თონე ერთ დღეში მზადდება, შიდაკახური თონის შერება კი რამდენიმე დღეს გრძელდება.

ამრგად, ვეული ახალი პირის შემოკვლის შემდეგ თონეს ასვენებენ. პირის შემოკლება შემდეგინარად ხდება: ამოშენებულ კედელს სონსალს გარედან შემოადებენ, მარჯვენათი კი კედელს ვადაბამენ, შემდეგ სონსალს ვაშლით ხელებს შორის მოქცევენ და ფილას მაღლა ამოსვლიან. ამგარად, სონსალის სიგრძეზე კედელს ამაღლებენ. ვადაბბის ხაზს კი შემოკვლების პროცესშივე საჩვენებელი თითით ასწორებენ. ახლად შემოკვებული პირის ვაშლია-შესვენების მერე თონეს ხელფიცრით ანუ გონივით ვაფურცავენ. გონივ, როგორც წესი, მარჯვენა ხელში უჭირავთ ხოლმე და თონეს ქვევინან ზვეთ უღსავენ. მეთონებელი უმეტესწილად ფიცვის გონვს ხმარობენ, ვინაიდან ფიცვის გონივით ვაფიცრის შემდეგ თონის კედელს რამე ჩადრამებელი ზოლები აჩნდება და თუ თონე ზედმეტად ვაზურდა, ეს ზოლები პურს დაიჭვრს და კუტად აღარ ჩაცვივა.

თონის შერება ვაგონის (პირის) გაკეთებით უნდა ხდებოდეს. თონის პირი ვადასკვლით, სქელი უნდა იყოს. უპირო თონის გაკეთება არ შეიძლება - იგი კარგად ვეცეს საზურავს მორიგებს და მალევე ჩაიშრებენ. თონის შერების დამთავრებისთანავე თონის პირს ორ ადგილას, ერთმანეთისაგან მცირე მანძილის დაშორებით, ბეჭედს დაარტყამენ (ბეჭედზე მეთონის ვგარი-სახელია გამოყვანილი). ბეჭედს არა მარტო საკუთარი სახელის ვასახმარებელად არტყამენ, არამედ იმ მიზნითაც, რომ სამად ვაჭორილი თონის ნაწილები ჩადგმის დროს ერთმანეთში არ ახლას. ჩადგმისას ბეჭედვარულ ნაწილებს ერთმანეთს მიუყენებენ და მუხანა ნაკვირი, რა თქმა უნდა, მათ შორის მოთავსდება. ბეჭედს ვეულა ოსტატი არ იყენებს, თუმცა თონის პირს

წერტილებით ანდა ხაზებით მონიშნავენ ხოლმე.

სამეთუნეო წარმოების როულ პროცესში გამოიწვა ვეულაზე საპასუხისმგებლო, დამამართებელი და შემავარგებელი საფეხური. გამოიწვის წესისამებრ წარმოება, რაც დიდი სიმტკიცის ნაკეთობის მიღებას ვაულისხმობს, ვმპირულ ცოდნას ეყარება. გამოიწვის საქმეში ვანსაკუთრებით ვლინდება ხელისონის ოსტატობა, წინაპართაგან მიღებული ცოდნის ვეფექტურობა და სიმარე.

თონის გამოიწვა ხდება როლოვც ცალკე, ისე სხვა კერამიკულ ნაწარმთან ერთად. ერთი კაცი ქურამი დვას, ორი კი თონის ნაკვების თოკით აწვდის. თონის ნაკვების საკაო სისქის გამო გამოიწვა ვად უფრო დიდ დროსა და ძლიერ ცეცხლს მოითხოვს, ვიდრე ჩვეულებრივ ქურკული. ამიტომ ქურამი ვჯრ თონეს ათავსებენ, ზეოდან კი სიდიდ-სიატარავის მიხედვით სხვადასხვა სახის ჭურჭელს აწყობენ. ნაკეთობები ისე რაციონურად უნდა ვანდავდეს, რომ ცეცხლს სამძირაო არებენ ზომიერად დარჩენ.

გამოიწვის დროს თონე ვერ ვამაგვდება, მერე კი ვათორილებს. სწორედ ვათორებაზე ეტება გამოიწვა. გამოიწვა ერთ დღე-ღამეს გრძელდება. ამის შემდეგ თონე კიდევ ერთ დღე-ღამე იტება ქურამი და მხოლოდ ამის შემდეგ გამოიღებენ.

ქურები სხვადასხვა სიდიდის არის. ვეულაზე მეტად ვაგვერდებულა ისეთი ქურები, რომლებიც სამი-თხუთსი თონე ჩაღვს. თუმცა დავიქსირებულია უზარმაზარი - ოცდათუთმეტორიანი ქურაკი.

თონის კეთების დროს მეკვეციხეებც სვეციალისტ მეთონეთა მსვავსად მოქმედებენ (თონეს მეკვეციხეებც ავთობენ). იმის გამო, რომ მეკვეციხეები თონესაც საქვევე ქურამი სწვავენ, თონეს ნაწილებად დჭრა აღარ უწევს და ქურამი მძლიან თონეს დგამენ.

საკათველოში ორი სახის თონეა ვაგვერდებულნი - მეპურის და საოვახო ანუ სოფლის თონე.

საოვახო თონე ორგარო მთვეანილობისაა: პირმოხვეული (პირეფარი) და პირგანიერი. ვინც შოთს აკრავს, მას პირგანიერი მოსწონს, ხოლო ვინც ლავახოს, ის პირეფაროს ანიჭებს უპირატესობას.

საოვახო თონე სამი ზომისა მზადდება: პატარა, საშუალო, დიდი. თუმცა სამივე ზომის თონე პირმოკიცების თვალსაზრისით ერთ საერთო პრინციპს ემორჩილება. თონე ძირის დამამტკიცის სიმაღლე უნდა იყოს. დიდი თონის სიმაღლე მეტრის თონე უდრის, „მეტრზე მაღალი უნდა არ ვარგა, დედაკაცი ვერ ჩასწვდება“.

მეპურის თონის ძირი და პირი ვიწროა (ძირი ძირზე უფრო ვიწროა), მუცელი კი ქვევრივით აქვს ვაგანირებული.

საოვახო თონეს სხვადასხვა სიღრმით ავლებენ მიწაში. მიწის

ზემით დარჩენილ თონის ნაწილს ვარშე-ბო წინსვლს შემოავლებენ, თონესა და წინსვლს შუა დარჩენილ ადგილს მიწით ამოავსებენ, დატკეპინან და ოთრეც მზად იქნება გამოსაყენებლად. ცეცხლს თონის ძირში ჩაათრებენ, ცეცხლის ალი, ჩვეულებრივსა-მებრ, თონის პირს სცილოდება, თონის კედლები ძლიერ ზურდება, ნაცარი ძირს დაღვს; ნაკვეციხლს რომ ამოიღებენ, თონის კედლებს ჩრეთ ასუფთავებენ, მერე თონეს ოღავ შენავლებენ, ზომიზე დავიყენებენ და შეუდგებიან პურის ვუნდების ჩაკვრას. როდესაც თონის კედლები ჩაკერული პურიით დავთვრება, თონეს ფიცრებსა და ჩულს დავთვრებენ. ნახვეარი საათის ვანავლობაში პური გამოიქვება.

თონეში შოთისა და ლავახოს გარდა აგრეთვე აცხობენ მრგვალ პურს, ლიკანს, უხას, ნაწუკს, კვერს, სახაზწლო ბასილას და სხვ.

პურის დაკერის დროს ჩერის გარდა იხმარება ზეტი (ნაკვეციხლის ამოსაღები ინარალი), გრძელტარანი სატამი, კავანი შამფური, საჩხეკელი და სხვ.

თონესთანაა აგრეთვე დავამტრებელი ვაცელი, ორიბი, ლავიათა.

კომს დედაკაციები ზელავენ ნელობი წყალში. ზამი წინა დღისა უნდა იყოს, რათა კომი პარგად ვაუფუდეს.

დიდ, თონივიანი თონეში ოცდათუთმეტამდე პური ჩაკვერება, პატარა, სამძირი-განით თონე კი ოცდაექვსი პურზე მეტს ვერ იტევს.

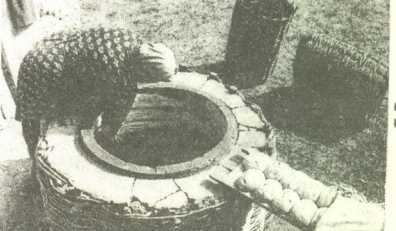
აღსანიშნავია, რომ თონეში პურის ცხობა საკრალურ ქმედებად თივლებოდა. პურის ამორის შემდეგ პირველი პური სახლის მარჯვენა კუთხეში (მას ანგელობის კუთხეს ებახუნენ) უნდა მიეტანათ და დაეკლიო.

თონეს აგრეთვე იყენებდნენ როგორც სითბოს მომცემ წყაროს. მაგალითად, თონეს შემოსახლებიან და ფეხებს ჩაკვლებენ ვასათობად. ზამთრობით თონეზე აშრობენ სარეცხს; ასევე უსამაოდ ვარტყეულ-ბულია ხილულის თონეში ჩაათუტკა.

როდესაც თონეს არ ხმარობენ, მასზე ვიცრებენ დავთრებული და ქვები აწვია.

ბიორბი მხარეში

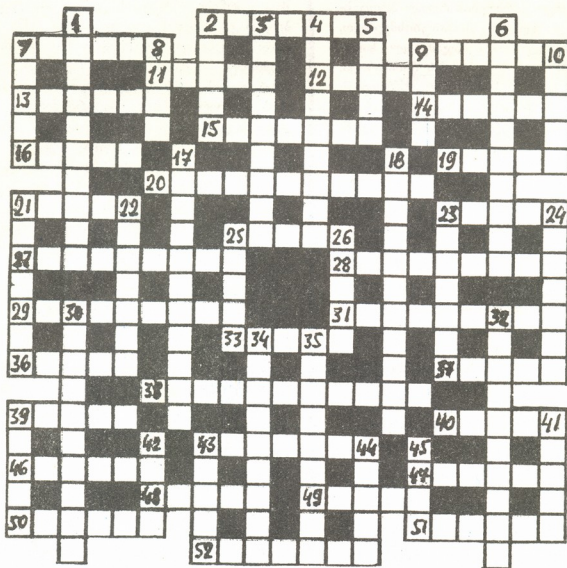
თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სხატრიის ფაკულტეტის მეიოხე კურსის სტუდენტბი.

კროსვორდი

ბიოგრაფიული ცნობები

- 1947 წლის 20 ივნისს დაიბადა ქ. თბილისში, ხულოვანთა ოჯახში.
- 1972 — მიიღო ეკონომისტის დიპლომი.
- 1981-1994 — მიეწეო მხატვრის შვიდი პერსონალური გამოფენა.
- 1965 — ღღემღ დაბეჭდილია მის მიერ შექმნილი 3 000-ზე მეტი კარგადტარაქვენი ქვეყნისა და უცხოეთის ორსამაღდ დასახლებების ეურნალ-გაზეთებში.
- 1980 — მსოფლიო კონკურსის "ოლიმპიური დიმილის" ლაურეატი (მოსკოვი).
- 1987 — პლაკატის კონკურსი თემაზე "სიფიზო" (თბილისი).
- 1987 — გაზეთ "იწვევტიას" საერთაშორისო კონკურსის ლაურეატი (მოსკოვი).
- 1990 — პლაკატის კონკურსი თემაზე "ანტიმილსი" (თბილისი).
- 1968 — ჩახური მუსიკის საერთაშორისო ფესტივალის ლაურეატი (მაქი).
- 1978 — ჩახური მუსიკის ფესტივალის ლაურეატი (თბილისი).
- 1990 — ყანასის საერთაშორისო კონკურსის "შურტეს" ლაურეატი.
- 1967-1982 — ანსამბლების "ციკინათელას", "ორკელას", "დიელოს", "რგონს" სოლისტი.
- 1986 — ღღემღ ანსამბლ "ორგას" სოლისტი

თარაზულად: 23პროტესტანტების მღვდელი 7. ქართული ყოველდღიური პოლიტიკური და ლიტერატურული გაზეთი, სოციალ-დემოკრატიის მიმართულებსა. გამოდიოდა 1908-11 წ. თბილისში. 9. გამოფენის ექსპონატების მოსათავსებელი დედაი უზარელო კომპოზიტორი. 12. პარკისათა ოჯახის ბალახოვანი მცენარე. 13. ლითონის ფულის ნიშანი. 14. გრავირი სამხედრო შრავალი. 15. ყრველი მსიფი გავრის ქელის დას. ნაწილი. 16. მსიფილის კელლებზე მოვლებული ნაინახიანი ზოლი. 19. მაღალხარისხიანი მწინდა ჭეხა, რომლისგანაც ქულებს ამზადებენ. 20. შუასაუკუნეების თბილისის საქმიანი უბანი — რიგებდ ვანღავებულო ბაზარი და სავარსა-სახელოსნოები. 21. რამე შეკიბრებმა-ში გამარჯვებისათვის მიღებული ჭილღი. 23. პოლიტიკური შეკიბრება სისწრაფეში ევლოსიპედით, ავტომობილით და მისთ. 25. აზიის სახელმწიფო. 27. ოთხ წელწინადმი ერთელ მოწუბობილი ღლიდ სავრთაშორისო სპორტული შეკიბრებანი. 28. მობეტიადე მოლოკელი. 29. არქიტექტურულად და მხატ-ერულად გაფორმებული შენობის შიგნითა ნაწილი. 31. საშუალო სამსწავლებლო და სასულიერო სასწავლებელი რევილუციამდელ რუსეთში. 33. ყათილური მამათა მინასტრის წინამძღვარი. 36. მსკლე-ლით სასარული ჭობი. 37. სახე, ხატე, ხატება. 38. პოლიტიკური წყობილება, რომლის დროსაც სახელ-მწიფოს მართავს გაბატონებული კლასის ყველაზე მღიდარ წარმომადგენელთა მცირერიცხოვანი ჯგუფი, ხოლო ხაზი სრულიად უფლებებია. 39. მრავალშრიანი ფანერა. 40. ავსტრიელი მწერალი. 43. პარიზის გრანდოპრის პრიმა ბალერინა. 46. თამაშებზე მიზარებული ფურცელი, რომელზედაც ყველადა წარწერა. 47. რეიტილი თ. მელიაჟას ფილმი. 48. დროებითი ხის ნაგებობა, სადაც მსახიობები ტანსამოსს იცვლიდნენ. 49. სხვადასხვა ფერის მინა. 50. ფსიანი ქალღაღების, ქალღალის ფულის გამოშვება. 51. ლითონის თელის და მელის წინა მხარი. 52. ერთწლოვანი ხვიარა დეკორატიული მცენარე.

შველად: 1. პირველი ქართველი ფორტრაფი. 2. სააღღაბო ნამტეხარი. 3. თბილისის ერთ-ერთი ძველი უბანი ქალაქის სამხაღმ. მხარეს. 4. დღანია. 5. უმცროსი მატროსი. 6. საეკლესიო წელთაღრიცხვის ერთმეტრულიანი ერთეული. 7. საქონელზე დაცრული ბეჭედი ან ნიშანი, რომელიც მიუთითებს პროდუქციის საღაურაობაზე, ხარისხზე, და მისთ. 8. ნიტილი და ჩახურებულო ფეკლი. 9. ყველი სკანდი-ნავიური და ისლანდური ხალხური თქმულება. 10. გარეული ცხოველი. 11. ქართველი კომპოზიტორი, ხალხლორისტი, მომღერალი და საზოგადო მოღვაწე. 18. სააგატიციო ფურცელი, პოლიტიკური ფსილთის მოწოდება. 21. სახის ან საგნის გამოსახულება, შესახედაობა გვერდიდან. 22. საქარლის შემო-ტანა სახელგარეჯითიდან. 23. სახელმწიფოს დროებითი მმართველი მონარქულ სახელმწიფოში. 24. ქუქ-რუტინიდან ბნელში შემოსული სინათლის სხივი. 25. საფრანგეთში მოღვაწე ქართველი ისტორიკოსი. 26. დღითებრივი ხარი ეგვიპტეში, რომელსაც თავფეს სცემდნენ. 30. სურცეში მოძრავი რამე წერტილის ან სხეულის გზა. 32. ტრუშით სახაზივი ხელსაწყო. 34. ქრელი იტალიური მარმარილო. 35. ქართული იუმორისტული ფერანალი. 39. მრავალი ფორმის ერთგვარი წერილი კანფეტი. 41. საკარტუბოში გამოხარული ხის ერთგვარი სოკო. 42. მატარა პარკი ფულის ან სხვა წერილმანი ნივთებისათვის. 43. გურბიასამებრელოში გაფრცელებული შაფერჩინიანი ვახის ჭიშის ხალხური სახელწოდება. 44. ღლინე, ძალა. 47. სრაველში სხვადასხვა ქვეყნიდან გზავლითა ვადასაღების, იმიგრაციის პროცესი.

სარამდამცმო კოლეგია:

ჯანსუღ ჩარკვიანი — თავმჯდომარე,

გულნარა ბახტაჟი — პასუხისმგებელი რედაქტორი, პასილ გვანაჟი, ნახთა თათარაშვილი, თეოდო ნინიასი, ღიწარ ნოღია (მხატვარ-რედაქტორი), ელღარ შენგულანი, ჟურაბ წარბათელი, თამაზ ბილაჟი.

გარეკანის პირველსა და მეოთხე გვერდებს: იმარსი შემოღობასა. ფოტოები ბონლო დემოვლისასა.

სტამბა "კავკასია"

- რატომ ავსებენ ეს კაცი კრუსჟორდებს ნახევრად?
- კახელია და მიჩვეულია ზიძის ნახევრად შვესებას.

- რაში ხარისხიანი არის ამ გაზრობაზე?
- როგორ არა, მებალითად მე, აკადემიკოსის ხარისხი მაქვს.

- კი მაგრამ რატომ არ არის საქართველოში დენით სიკვდილით დასჯა?
- კაზვანა დაბალი.

- საიდან მანქანის კარები?
- "კოკა-კოლას" ხაცობით მიუვიბა.

- ოქროს თევზი დაიჭირე, სამ ხურვიღს შებისრულაგო, მე ვუთხარი მინდა გაზი, წყალი და უბრაფიკო დენი.
- რა მიკასუნა?
- შენ ჩემო ძმაო, ხომ არ გააფრინეო?

05071